Maksim Gorkij

Mørke billeder

Bibliotek 1800

Maksim Gorkij

Mørke billeder

6 fortællinger

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Maksim Gorkij: *Mørke billeder* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Maksim Gorkij: *Mørke billeder* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

I steppen

… Vi gik fra Perekop i det allerdårligste humør – hungrige som ulve og bitre på hele verden. I et halvt døgn havde vi anstrengt os til det yderste for at stjæle eller tjene noget, men da vi omsider var kommet til det resultat, at der ikke var noget som helst at gøre, havde vi bestemt os til at drage videre. Hvorhen? – Blot videre!

Dette var vi enige om, hvilket vi også udtalte for hinanden, men vi var også rede til på anden vis at gå videre på livets vej, den vi allerede så længe havde vandret på, – vi havde stiltiende besluttet dette hver for sig, og skønt det ikke blev sagt højt, så glimtede det dog klart i vore forsultne øjnes dystre glans.

Vi var tre og havde for nylig gjort hinandens bekendtskab i Kherson, hvor vi var truffet sammen i en beværtning ved bredden af Dnjepr.

Den ene af os var en soldat fra jernbanekorpset, der siden var blevet ansat som opsynsmand ved en af jernvejene ved Weichselfloden; han var en rødhåret og muskelstærk mand med kolde, grå øjne; han kunne tale tysk og besad et meget nøje kendskab til fængslerne.

Vore ligestillede holder ikke af at tale udførligt om deres forbigangne liv, da de alle har en mere eller mindre gyldig grund til at lade være, og derfor stolede vi alle på hinanden – i hvert fald lod vi, som om vi gjorde det; for inderst inde stolede vist ingen af os på sig selv.

Når vor kammerat, en tør og lille fyr med tynde, skeptisk sammenknebne læber, fortalte, at han var student fra et

universitet i Moskva – så betragtede soldaten og jeg det som et faktum. I virkeligheden var det os komplet ligegyldigt, om han havde været student, politispion eller tyv, – det vigtigste var, at han, i det øjeblik vi lærte ham at kende, stod på lige fod med os – sultede, nød i byerne politiets særlige bevågenhed og på landet bøndernes mistænksomme forholdsregler, hadede både det ene og det andet med et kraftesløst, forjaget og sultent dyrs had, fantaserede om en universal hævn på alt og alle. – Med ét ord, han var både ifølge sin stilling overfor naturens og livets love som ifølge sit gemyt en gren af vor stamme.

Ulykken er den cement, som binder bedst, når det gælder om at forene naturer – selv de mest modsatte, og vi var overbeviste om at være i vor fulde ret, når vi regnede os for ulykkelige.

Jeg var den tredje. Af beskedenhed, som jeg har været i besiddelse af, fra jeg blev født, skal jeg ikke sige et ord om mine egne fortrin, og da jeg ikke ønsker at synes naiv, vil jeg fortie mine mangler. Men måske vil jeg som et bidrag til min karakteristik sige, at jeg altid har regnet mig selv for bedre end andre, og at jeg med held vedbliver at gøre det.

Nå, som sagt, vi kom ud af Perekop og drog videre med tschabanerne som mål, da disse sjældent afslog de vejfarendes bøn om brød.

Jeg gik ved siden af soldaten, "Studenten" holdt sig bag os. Over hans skuldre hang der noget, som skulle forestille en jakke; på hovedet bar han en spids, kantet og beklippet rest af en bredskygget hat; grå benklæder med forskelligfarvede lapper dækkede hans tynde ben, og under fødderne havde han med snore, som var snoet af trævler af hans jakke, fastgjort stykker af et støvleskaft, han havde fundet på vejen; han kaldte disse

apparater for sandaler og traskede nok så tilfreds og rolig hen ad vejen, mens han rejste store støvskyer og missede med sine små grønlige øjne. Soldaten var iført en rød bomuldsskjorte, som han ifølge sit eget udsagn "selv" havde anskaffet sig i Kherson; ovenpå skjorten havde han en varm vatteret vest, på hovedet en soldaterkasket af ubestemmelig farve; om hans ben sjaskede vide pludderbukser. Han var barfodet.

Vi gik – omkring os til alle sider bredte steppen sig i kæmpemæssigt omfang, og dækket af den skyfri sommerhimmels hede, blå kuppel lå den som et vældigt, rundt, sort fad. Den grå, støvede vej gennemskar den som en bred stribe og brændte vore fødder. Undertiden traf vi på børsteagtige striber efter mejet korn; disse havde en slående lighed med soldatens i lang tid ubarberede kinder.

Soldaten gik og sang med en meget hæs basstemme:

"Og din hellige opstandelse lovprise vi ..."

I tjenesten havde han ved garnisonskirken haft en stilling noget lignende som en klokkers, og han kunne derfor et utal af salmer og lovsange, som han noget malplaceret anvendte, hver gang vor samtale af en eller anden grund ikke rigtig kunne komme i gang.

Langt ude i horisonten foran os kom nogle højdedrag til syne. Konturerne var bløde og farverne smukke, i schatteringer fra lilla til fint lyserødt.

"Det må sikkert være de krimske bjerge," sagde studenten tørt.

"Bjerge!" udbrød soldaten, "nej, det er lidt for tidligt, min ven ... skyer er det og ikke andet end skyer, de ligner tranebærgrød med mælk ..."

Jeg bemærkede, at det ville have været i højeste grad behageligt, om skyerne virkelig havde bestået af tranebærgrød. Dette vækkede lige med ét vor sult – vore dages forbitrelse.

"Å, for djævlen!" skældte soldaten og spyttede, "om vi dog bare kunne træffe på en eneste levende sjæl! Ikke én. Vi kommer vist – ligesom bjørnen om vinteren – til at suge på vore egne labber ..."

"Jeg sagde det jo, vi skulle være gået til beboede steder," sagde "Studenten" docerende.

"Ja, det sagde du!" svarede soldaten opbragt. "Hvad skulle du ellers være "lærd" for, når det ikke var for at snakke? Men hvilke beboede steder er der her? Guderne må vide, hvor de er?"

Studenten tav og kneb læberne sammen. Solen var ved at gå ned, skyerne i horisonten spillede i farver, som ord ikke kan beskrive. Der stod en duft om én af jord og salt.

Og denne tørre og aromatiske duft øgede vor appetit.

Det ligefrem sugede i vore maver. Det var en besynderlig og ubehagelig fornemmelse: som om al saften fra legemets muskler flygtede bort og fordampede, som om musklerne mistede deres evne til at strække og bøje sig. En følelse af stikkende tørhed pinte munden og halsen, hovedet værkede, og foran øjnene jog sorte pletter, som antog form af dampende stykker kød eller store brød. Hukommelsen forsynede disse "billeder fra bedre dage" med de dertil hørende dufte, og da var det, som om en kniv blev drejet rundt i maven på en.

Vi blev ved at gå, spejdende til alle sider, om vi dog ikke skulle kunne opdage nogle fårefolde, og lyttede efter, om ikke en tartars tohjulede vogn på vej til en armenisk basar skulle lade sig høre.

Men steppen var tom og tavs.

Dagen før denne sørgelige dag havde vi tre tilsammen spist fire pund rugbrød og vistnok fem vandmeloner, men vi havde også tilbagelagt henved fyrretyve verst – udgiften var ikke efter indtægterne – og så var vi faldet i søvn på torvet i Perekop og var vågnet op af lutter sult.

"Studenten" havde haft ret, da han rådede os til ikke at lægge os til at sove, men at tage os noget til i løbet af natten … nå, man plejer jo ikke i ordentligt selskab at tale højt om planer til at overskride ejendomsrettigheden, og derfor tier jeg. Jeg vil kun være retfærdig jeg har ingen interesse af at være tølperagtig. Jeg ved meget vel, at mennesker i vore højkulturelle dage får en blødere sjæl, og at de, selv når de griber deres nærmeste i halsen for at kvæle dem, gør det med den størst mulige elskværdighed og med iagttagelsen af den yderste takt, som måtte passe i det givne tilfælde. Egen erfaring tvinger mig til at antyde denne retning på det sædelige område, og det er med sikker overbevisning, at jeg siger, at alt udvikles og fuldstændiggøres i denne verden. Og denne retning gør sig særlig bemærket ved den årlige tilvækst af fængsler, beværtninger og utugtshuse.

Altså travede vi, synkende vort slunkne spyt og søgende ved venskabelig samtale at dulme vore mavers smerter, gennem den øde og tavse steppe; vi gik i solnedgangens rødlige skær, opfyldte af et usikkert håb om et eller andet; foran os gik solen ned; langsomt sænkede den sig i bløde skyer, der var pragtfuldt forgyldte af dens stråler. Men bag ved os og på siderne hævede det blålige mørke sig fra steppen op mod himlen og ligesom trak horisonten til sig.

"Se at få skrabet noget sammen til et bål," sagde soldaten, idet han tog en klods op fra jorden. "Vi bliver nødt til at overnatte. Steppen – den er dugget. Tag bare alt – kviste, gødning fra køerne, – alt, hvad der kan brænde."

Vi gik hver til sin side og gav os til at samle tørt steppegræs og alt, hvad der kunne benyttes som brændsel. Hver gang man bukkede sig mod jorden, opstod der i ens legeme en usigelig lyst til at kaste sig ned på den for at ligge ubevægelig stille og æde sig mæt i denne fede jord – mæt lige til udmattelse og så falde i søvn. Om man så skulle sove ind for evig, blot man kunne komme til at spise, tygge og føle en varm tyk grødmasse glide fra munden ned gennem det udtørrede spiserør ind i den indskrumpede mave, der brændte af længsel efter at gribe, hvad det så end var.

"Blot vi dog kunne finde nogle spiselige rødder," sukkede soldaten, "for der er rødder, som kan spises."

Men i den sorte oppløjede jord var der ingen rødder. Den sydlige nat faldt hurtigt på, og den sidste solstråle var næppe slukket, før stjernerne allerede glimtede på den mørkeblå himmel; de sorte skygger flød tættere sammen om os, idet de ligesom gjorde den uendelige steppe så usigelig snæver.

"Brødre!" hviskede "studenten", "der til venstre ligger der et menneske."

"Et menneske?" sagde soldaten tvivlende, "hvad skulle det vel ligge dér for?"

"Gå hen og spørg ad. Han må sikkert have brød, siden han har lagt sig til rette her i steppen," mente "studenten".

Soldaten skævede hen i den retning, hvor mennesket lå, og idet han spyttede, sagde han afgjort:

"Lad os gå hen til ham!"

Det var kun "studentens" skarpe, grønne øjne, der kunne skelne, at den mørke klump, som lå et par hundrede meter borte fra vejen, var et menneske. Nå, vi stolprede skyndsomt hen over pløjejordens ujævnheder og følte, hvorledes udsigten til mad skærpede sultens smerter.

Vi var allerede tæt ved; mennesket rørte sig ikke.

"Men måske er det slet ikke et menneske," soldaten udtalte bittert den tanke, der vist var den samme hos os alle.

Men vor tvivl forsvandt i selv samme øjeblik, for bunken på jorden rørte sig og blev højere; vi så, at det var et virkeligt levende menneske, som lå på knæ og strakte armene ud imod os.

Og det sagde med en hul og skælvende stemme:

"Kom ikke nærmere – eller jeg skyder!"

I den bedrøvelige luft lød et spagfærdigt og kort knæk.

Vi standsede som på kommando, tabte mælet for nogle sekunder, forskrækkede over den uvenlige modtagelse.

"Sådan en skurk!" brummede soldaten med eftertryk.

"Hm – ja …" bemærkede "studenten" dybsindigt. "Han går med revolver … så skulle man da tro, at det måtte være en fisk med rogn."

"Hej!" råbte soldaten; han havde øjensynlig fået en idé.

Mennesket tav og forandrede ikke stilling.

"Hej, du! Vi skal ikke røre dig … giv os blot noget brød … det har du jo – ikke sandt? For Kristi skyld, bror, giv os noget. Vi skal blive stående her … du kan kaste det hen til os …"

"Vel …" svarede mennesket kort.

Han kunne gerne have sagt "kære brødre", og havde han blot sagt disse to ord med varme, ville vi ikke have følt os i den grad krænkede, som vi nu gjorde det over dette mutte "Vel" …

"Du skal ikke være bange for os," sagde soldaten blidt og med et sødt smil – som strengt taget var overflødigt, da det ikke i mørket kunne bemærkes i en afstand på over tyve skridt.

"Vi er skikkelige folk … som er på vej til Kuban … vi har forregnet os med pengene og har spist alt op, hvad vi ejede – og nu er det på andet døgn, at vi ikke har fået mad i livet …"

"Dér!" råbte mennesket, og et stort stykke brød faldt ned på jorden ikke langt fra os. "Studenten" kastede sig over det.

"Grib igen … og én gang til – så, nu er der ikke mere!"

Da "studenten" havde fået samlet denne på original vis modtagne almisse sammen, var vi i besiddelse af fire pund tørt hvedebrød. Det var blevet tilsmudset af jord og var meget tørt; det første generede os ikke, og det sidste var vi glade for, for tørt brød mætter mere end frisk.

"Værs'go', værs'go' og værs'go'" … Soldaten fordelte stykkerne. "Å, stop du lærde mand, du må af med lidt, ellers får han dér for lidt."

"Studenten" fandt sig i det uden modsigelse og afleverede omtrent 5 gram brød; jeg fik det, puttede det i munden og gav mig til at tygge det, idet jeg gjorde mig umage for at gøre det langsomt, men det var mig svært at betvinge mine kæbers ustyrlige raseri, de kunne have knust sten. Det var en stor nydelse for mig at mærke spiserørets begærlige bevægelser og lidt efter lidt i dråbevis at stille det tilfreds. Mundfuld efter mundfuld gled efterhånden på en uforklarlig, ubeskrivelig og velgørende måde ned i den udtørrede mave, som, syntes det

mig, næsten i samme nu omdannede dem til blod og hjerne. En forunderlig og stille glæde varmede hjertet, efterhånden som mavesækken fyldtes; og totalindtrykket af min tilstand forekom mig at være en slags halvslummer. Jeg glemte helt disse forbandede dages kroniske lidelser af sult og havde ikke en tanke tilovers for mine kammerater, optaget som jeg var af de følelser, der greb mig.

Men da jeg havde slikket den sidste krumme af min hånd, mærkede jeg, at jeg var ved at dø af sult.

"Det bæst må også have noget fedt eller kød," vrissede soldaten, mens han sad foran mig på jorden og gned sin mave med hænderne.

"Ja, uden tvivl, for brødet lugtede af kød … og mere brød har han vist også," ytrede "studenten", og han tilføjede sagte:

"Når det blot ikke havde været den satans revolver!"

"Hvad mon han er for en? Hvad?"

"Det er da tydeligt, at han er jøde …"

"En hund …" rettede soldaten det til.

Vi sad tæt op ad hinanden og skulede hen til vor bevæbnede velgører. Ikke den svageste lyd eller det ringeste tegn på liv hos ham kunne vi opfange.

Natten samlede sig endnu mere om os. Dødstille var der i steppen – vi kunne høre hinandens åndedrag. Af og til lød stepperottens melankolske piben … Stjernerne – himlens levende blomster – blinkede over os … Vi var sultne.

Jeg er stolt af at indrømme – at jeg i denne noget eventyrlige nat, hverken var værre eller bedre end mine tilfældige kammerater. Jeg foreslog selv, at vi skulle styrte os over dette menneske. Ham selv skulle vi ikke forgribe os på, men vi skulle

røve alt, hvad han havde af spiseligt. Han skyder måske – nå så lad ham det; af tre rammer han vel ikke mere end én – hvis han i det hele taget rammer – og skulle han også ramme, så er en revolverkugle vist næppe så farlig.

"Ja, lad gå!" sagde soldaten og sprang op.

"Studenten" kom noget langsommere på benene.

Og vi gik – næsten løb. "Studenten" holdt sig bagerst – "Nåda, kammerat!" råbte soldaten bebrejdende til ham.

Vi hørte en hul brummen og en hanes klikken. Derefter glimtede der ild, og et skud smældede os i ørerne.

"Skudt forbi!" råbte soldaten glad og nåede i et spring mennesket. "Nå, din satan! Nu skal der blive til dig!"

"Studenten" kastede sig over vadsækken.

Men fyren, som indtil nu havde ligget på knæ, faldt om på ryggen og rallede, imens han slog om sig med armene.

"Sikke dog en djævel!" Soldaten standsede forbavset – han havde allerede løftet benet for at give fyren et spark. "Skulle han virkelig have ramt sig selv. Hej, du! Hvad er der i vejen med dig? Har du skudt dig?"

"Å, her er kød, nogle klatter og brød … her er meget, brødre!" lød "studentens" triumferende stemme.

"Nå, fanden være med dig – kreper så bare! … Lad os så spise, venner!" råbte soldaten. Jeg tog revolveren ud af den fremmedes hænder; han var hørt op med at ralle og lå nu ubevægelig. I revolveren var der kun én patron tilbage.

Vi spiste altså på ny – i tavshed. Den fremmede vedblev også at tie og rørte ikke et lem.

"Mine kære brødre – var det virkelig kun for brødets skyld?" lød pludselig en hæs og skælvende stemme.

Vi fo'r alle sammen. "Studenten" fik maden forkert i halsen og var ved at kvæles af hoste.

Soldaten tyggede færdig og gav sig så til at skælde ud.

"Sådan en hundesjæl, gid du måtte sprække som barken på et tørt træ! Tror han, at vi vil flå skindet af ham? Hvad skulle vi med det? Idiot – onde ånd! Sikken én! – går med revolver og skyder på skikkelige folk! Gid fanden ha'de dig!"

Han vedblev at spise, samtidig med at han skældte ud, og hans stemme lød derfor ikke særlig kraftig og truende.

"Ja, vent bare, nu skal vi først spise – og så skal vi nok gøre regnskabet op med dig!" sagde "studenten" ildevarslende.

Da lød i nattens stilhed en hjerteskærende hulken, som forfærdede os.

"Brødre! Hvor kunne jeg dog vide det? Jeg skød, fordi jeg blev bange. Jeg er på vej fra Afon hjem til det Smolenske guvernement. Å Gud – å Gud! Jeg er ødelagt af feber. Når solen er gået ned – er det så frygteligt for mig! Og netop for feberens skyld drog jeg bort fra Afon … Jeg arbejdede dér – jeg er snedker … Hjemme har jeg kone – – og to småpiger … i henved fire år har jeg ikke set dem … Å, brødre! Spis blot det alt sammen …"

"Vi skal såmænd nok spise det – du behøver virkelig ikke at bede os om det," svarede "studenten".

"Å, Gud! havde jeg vidst, at I var gode, fredsommelige mennesker … så havde jeg da ikke skudt. Men, tænk jer, brødre – her midt i steppen – om natten … er det ikke undskyldeligt? Hvad?"

Han blev ved med at snakke og græde – eller snarere hyle.

"Hvor han tuder!" sagde soldaten foragteligt.

"Han må have penge hos sig," bemærkede "studenten".

Soldaten kneb øjnene sammen og lo som svar.

"Du er et lyst hoved! … Men ved I nu hvad, skal vi nu ikke tænde et bål og lægge os til at sove?"

"Men hvad skal vi gøre med ham?" spurgte "studenten".

"Å, lad ham ligge – eller mener du måske, at vi skulle stege ham?"

"Ja, oprigtig talt!" svarede "studenten".

Vi gik hen og hentede vort brændselsmateriale, som vi havde kastet fra os, da snedkeren standsede os med sit truende råb, fik det lagt til rette og tændt, og snart efter sad vi omkring bålet. Det brændte roligt i den blikstille nat og belyste den lille plads, vi havde optaget.

Vi var søvnige, til trods for at vi så udmærket godt kunne spise til aften endnu engang.

"Brødre!" råbte snedkeren til os. Han lå et lille stykke fra os – og ligesom snakkede halvhøjt, forekom det mig.

"Javel?" svarede soldaten.

"Må jeg komme hen til jer … hen til ilden? Det er døden, der kommer … I alle mine lemmer værker det – å Gud! Jeg når aldrig hjem, kan jeg mærke …"

"Kryb herhen!"

"Studenten" gav sin tilladelse. Snedkeren krøb hen imod bålet – langsomt, som om han var bange for at tabe en arm eller et ben. Det var et højt og frygtelig udtæret menneske, alt dinglede så uhyggeligt på ham, og de store, matte øjne fortalte om, hvad han led. Hans fortrukne ansigt var benet, og endog i skæret fra bålet havde det en gullig, jordagtig ligfarve. Han rystede over hele kroppen og strakte de lange, magre hænder frem mod

ilden, idet han gned fingrene, hvis led kun bøjede sig besværligt og trægt. Det var næsten ikke til at udholde at se på ham.

"Hvor kan det være, du rejser til fods, når du er så syg? Du er måske gerrig?" spurgte soldaten mørkt.

"Man rådede mig til det … rejs ikke over vandet, sagde de, men gå gennem Krim, dér er luften styrkende og god … men jeg kan ikke gå … jeg er ved at dø, brødre! Langt borte fra mit hjem dør jeg her i steppen – Ravnene vil hakke mig op, uden at nogen får det at vide … Min kone og mine børn vil vente mig – for jeg skrev jo til dem, at jeg kom … og stepperegnen vil vaske mine knogler … Å, herre Jesus!"

Han hylede angst som en såret ulv.

"Å, din djævel!" Soldaten blev gal i hovedet og sprang op. "Hvad hyler du for? Kan du ikke lade folk have ro? Er du ved at krepere, så kreper for fanden og hold din mund … Der er såmænd ingen, der har brug for dig … Hold nu kæft …"

"Giv ham en i skallen!" foreslog "studenten".

"Lad os nu sove," sagde jeg. "Men vil du have lov til at ligge ved ilden, så må du virkelig også lade være med at hyle."

"Har du forstået det?" spurgte soldaten vredt. "Du forlanger, at vi skal have medlidenhed med dig, fordi du kylede brødet i hovedet på os og skød på os! Din sure djævel! Andre havde … føj!"

Soldaten tav og strakte sig på jorden.

"Studenten" havde allerede strakt sig. Så lagde jeg mig også. Den ulykkelige snedker krøb sammen i en klump og gav sig til at stirre ind i ilden. Jeg lå ved siden af ham og kunne høre, hvorledes hans tænder klaprede. "Studenten" lå til venstre for

ham og var vist allerede faldet i søvn. Soldaten lå med armene under nakken og stirrede op mod himlen.

"Hvilken nat! Hvad? Og sådan en mængde stjerner," sagde han, da der var gået en kort tid. "Himlen er som et blødt tæppe … Dette landstrygerliv – bro'r – det elsker jeg. Ganske vist kan man sulte og fryse – men man er så fri … Man har ingen over sig – man er sin egen herre … om du slog mig ihjel … ingen ville røre dig … Dejligt er det … Sultet har jeg i disse dage – og gal i hovedet har jeg været … men nu ligger jeg og stirrer op mod himlen … Stjernerne blinker til mig, som ville de sige: Det er ret, Lakutin, strejf du blot rundt på jorden, og underkast dig ikke nogen! Man er så let om hjertet … Men, hej snedker, hvad er det nu, du hedder? Du skal ikke være gal i hovedet på mig – og du skal heller ikke være bange for mig … Vi spiste ganske vist dit brød – du havde jo nok af det, og vi havde slet intet … Men du, dit afskum, du skyder på os. Kan du virkelig ikke forstå, at du kunne have dræbt en af os? Jeg blev skam ordentlig gal i skrallen på dig før, og var du ikke dejset om, havde jeg givet dig en dragt hug for din frækhed. Og hvad brødet angår – så kan du jo i morgen købe dig en ny forsyning i Perekop – for penge har du – det ved jeg. Har du været syg længe?"

Endnu længe lød soldatens bas og den syge snedkers hæse stemme for mine øren. Natten sænkede sig mørk, næsten kulsort ned over jorden, mens en blød, frisk brise pustede hen over os.

Bålet brændte roligt og udbredte en velgørende varme. Øjnene lukkede sig, og vi sov ind med en god samvittighed …

"Rejs dig! Hurtigt! Lad os komme af sted!"

Jeg slog øjnene op med en følelse af skræk og kom i en fart på benene.

"Nå hurtigt – lad det gå lidt rask!"

Soldatens ansigt var barskt og uroligt. Jeg så mig omkring. Solen var ved at stå op, og en rosenrød solstråle gled allerede hen over snedkerens ubevægelige og blålige ansigt. Hans mund stod åben, øjnene var trådte ud af øjenhulerne og stirrede med et glasagtigt blik fuldt af rædsel. Hans tøj var revet i stykker over brystet, og han lå i en unaturlig fordrejet stilling. "Studenten" var forsvundet.

"Nå, du har nok ordentlig snuet! Men – skynd dig nu!" sagde soldaten bestemt og trak mig afsted ved armen.

"Er han død?" spurgte jeg, mens jeg i den kølige morgenluft rystede af kulde.

"Selvfølgelig. Hvis man ville kvæle dig, så ville du ganske sikkert også dø."

"Har – har studenten?" udbrød jeg.

"Nå, hvem ellers? Måske du? Eller jeg? Hm – ja – og han – er en lærd … Det gjorde han snedigt nok – tog livet af ham og bragte os i forlegenhed … Havde jeg anet det, skulle jeg i går have slået denne "student" ihjel. Bare ét slag, og han skulle have været leveret. – Min knyttede næve i tindingen – og en skurk mindre i verden! Forstår du, hvad dette betyder for os? – Det vil sige, at vi nu må snige os afsted, så ikke et menneskeligt øje skal få os at se. Ser du! Snedkeren vil man finde i løbet af dagen – kvalt og udplyndret. Og så går man på jagt efter os … Hvorfra kommer I? – Hvor har i tilbragt natten? Så bliver vi sat fast, skønt de ikke finder noget på os – jo det er sandt, hans revolver har jeg jo!"

"Kast den!" tilrådede jeg soldaten.

"Nej du," sagde han eftertænksomt –, "det er en værdifuld tingest … måske bliver vi heller ikke snuppet … Nej – jeg kaster den ikke – hvem kan også vide, at snedkeren har haft en revolver? Det ville dog være synd at smide en tre rubler bort … Nåda! hvor jeg kunne lide at jage denne sidste kugle ind gennem øret på "studenten" … Hvor mange penge mon den hund har hugget – det forbandede bæst!"

"Nå, nu sidder pigebørnene godt i det," sagde jeg.

"Hvilke pigebørn? … Å snedkerens … De klarer sig nok – vi skal ikke fri til dem – det kunne der vist næppe blive tale om … Men lad os nu bare komme afsted, bro'r. Hvor skal vi gå hen?"

"Det ved jeg virkelig ikke … det er vist også ligegyldigt, hvad vej vi går."

"Jeg ved det heller ikke – lad os forsøge til højre – så må vi sikkert komme til havet."

Vi gik til højre.

Jeg så tilbage; langt bag ved os i steppen hævede et lille bakkedrag sig forgyldt af solen.

"Kigger du tilbage for at se, om han ikke skulle være opstanden fra de døde? Du kan såmænd være ganske rolig, han løber ikke efter os … "Studenten" er sikkert en fyr med håndelag, der har besørget det grundigt … Ja, det var en net kammerat …, han har bragt os sådan i fedtefadet! – Å, bro'r, menneskene bliver slettere og slettere med årene …" sagde soldaten mismodigt.

Steppen bredte sig omkring os, tavs og øde, men smykket af den skære morgensols stråler; langt borte i horisonten flød den sammen med himlen i et klart, godt og rigt lys, der syntes at

umuliggøre enhver mørk og uretfærdig handling på denne uendelige, frie steppe, som var dækket af himlens blå kuppel.

"Nej, hvor jeg er sulten, bro'r," sagde min kammerat, idet han rullede sig en cigaret af bondetobak.

"Ja, Gud ved, hvorledes vi bjærger os føden i dag – det bliver et kunststykke ..."

Her endte fortælleren – min nabo på hospitalet – sin beretning, idet han tilføjede:

"Ja, det var det hele. Vi blev inderlige venner, soldaten og jeg, og samme aften nåede vi det Karske distrikt. Han var en god og klog fyr – rigtig en type på en landstryger – og "en barbenet". Jeg satte pris på ham. Vi fulgtes ad lige til Lilleasien; der skiltes vi."

"Tænker De undertiden på snedkeren?" spurgte jeg.

"Som De ser – eller rettere hører!"

"Og det generer Dem ikke?"

Han lo.

"Men hvorfor skulle det også kunne genere mig? Hvad der skete med ham, var jeg lige så lidt skyld i som De ... Ingen er i det hele taget skyld i noget – vi er lige store bæster alle sammen."

Ægteparret Orlov

... Næsten hver lørdag før aftengudstjenesten lød der fortvivlede kvindeskrig fra to kældervinduer i købmand Petunnikovs gamle og smudsige hus ud i den snævre gård, som var overfyldt af alt muligt skrammel og forfaldne træskure.

"La' vær' – bliv her nu – din fordrukne djævel!" skreg en kvinde hæst.

"Slip!" svarede en mands grove stemme.

"Jeg slipper dig ikke – jeg slipper dig ikke, dit bæst!"

"Uh! Du lyver! Du slipper mig ..."

"Om du så slår mig ihjel, slipper jeg dig ikke!"

"Å! ... Din løgnhals!"

"Du gode Gud! ... Han slog mig – Å Gud!"

"Slipper du?"

"Slå mig bare ihjel – dit dyr, gør det blot af med mig med det samme."

"Å, du kan vel vente, det skal nok blive besørget."

Når et sådant skænderi begyndte, fo'r Senka Tsischik, som var i lære hos malermester Sutchkov og dagen igennem var beskæftiget med at rive farver i et af skurene i gården, som en pil ud derfra og råbte af fuld hals:

"Så, nu slås de hos skomager Orlovs. Det kan nok være!"

Tsischik, som var en lidenskabelig beundrer af den slags tildragelser, styrtede hen til Orlovs kældervinduer, hvor han lagde sig på maven og dukkede sit forpjuskede og frække hoved med det magre, af okker tilsmudsede ansigt, for med forslugne øjne at kigge ned i det mørke og fugtige hul, hvorfra der

trængte en stank af mug, beg og læder op. Og nede på bunden af det tumlede to skikkelser omkring som rasende; de hvæsede, stønnede og skældte ud.

"Du slår mig jo ihjel," skreg konen og var nær ved at tabe vejret.

"Det har ikke noget at sige," svarede manden med overbevisende og koncentreret ondskab.

Der lød tunge, dumpe slag; derefter suk, skrig og et menneskes anstrengte hiven efter vejret.

"Nåda, sikken én han langede hende ud!" Tsischik holdt det publikum, der havde forsamlet sig, à jour med begivenhedernes gang. Der var skrædderen, buddet Leftchenko, spillemanden Kisljakov og mange andre, som holdt af gratis adspredelser, og hvert øjeblik trak de utålmodigt Senka i hans bukseben og forhørte:

"Nå, hvordan går det? Hvad gør han nu ved hende?"

"Nu sidder han over skrævs på hende og dunker hendes hoved ned mod gulvet," berettede Senka, mens han vellystigt godtede sig over, hvad han så.

Tilskuerne trængte sig hen til vinduerne for at få alle detaljerne i slaget med; for skønt de i lange tider havde kendt de tag ud og ind, som Grischka Orlov benyttede sig af, når han sloges med konen, morede det dem dog stedse.

"Den djævel! Han har skamferet hende helt."

"Næ, hvor hendes næse bløder," kom det stakåndet fra Senka.

"Å, du milde Gud!" hylede kvinderne. "Sikken et uhyre – tyran!"

Mændene talte mere sagligt om det.

"På den måde slår han hende jo ihjel," sagde de.

Og harmonikaspilleren erklærede profeterende:

"Husk mine ord. – Det ender med, at han sprætter hende op med en kniv. Til sidst vil han blive træt af at boltre sig på denne måde, og så ender han hele musikken på en studs."

"Færdig!" meddelte Senka halvhøjt og fløj som en bold bort fra vinduet hen i en krog, hvor han indtog en ny udkigspost, eftersom han vidste, at Grischka Orlov nu straks ville komme ud i gården.

Tilskuerne skyndte sig bort, da de ikke havde lyst til at vise sig for den grusomme skomager; efter slagets afslutning interesserede han dem ikke længere – og desuden var han ikke ganske ufarlig.

Og som sædvanlig var der ikke – når undtages Senka – en eneste levende sjæl i gården, da Orlov kom op fra sin kælder. Stønnende, i en forrevet skjorte, med forpjusket hår og med det svedige og opbragte ansigt gik han skulende rundt i gården. Hans øjne var blodunderløbne, og med hænderne på ryggen slentrede han hen mod en gammel slæde, som lå op ad et træskur med mederne i vejret. Han fløjtede overmodigt og så sig udfordrende omkring, som om det var hans hensigt at udfordre alle beboerne i Petunnikovs hus. Så satte han sig endelig på slæden, tørrede med skjorteærmet sveden og blodet af sit ansigt og sank udmattet hen, mens han sløvt stirrede på husets smudsige og afskallede væg, som var dekoreret med farveklatter af alle mulige kulører; Sutchkovs malersvende havde anbragt dem dér, når de kom tilbage fra arbejde; det var på den måde, de rensede deres pensler.

Orlov var henved tredive år gammel. Hans ansigt var nervøst og gulligt med fine træk. Et lille mørkt overskæg fremhævede

hans fyldige, røde læber. Over hans store, bruskagtige næse voksede øjenbrynene næsten sammen, og under disse blinkede hans brændende, sorte øjne altid uroligt. Hans hår, som over panden var filtret og krøllet, faldt fra nakken lige ned over den brune, årede hals. Han var af middelhøjde, men noget krumbøjet af arbejde.

Muskelstærk og varm sad han længe som forstenet på slæden og stirrede på den bemalede mur, mens hans stærke, brune bryst bevægede sig ved hans åndedrag.

Solen er allerede gået ned, men der er endnu lummert i gården, og der lugter af oliefarve, tjære, surkål og gamle rådne ting. Ud fra alle vinduer lyder sang eller skænderi, og af og til kigger et eller andet fordrukkent ansigt ud i gården og betragter Orlov for derefter grinende at forsvinde.

Malersvendene kommer fra arbejde; når de går forbi Orlov, skuler de til ham, blinker til hinanden og snakker højt; så forsvinder de, nogle for at gå i bad, andre for at gå på beværtning. Oppe fra anden sal kommer skrædderne ned i gården. Det er et halvt påklædt folkefærd, skævbenede og med usundt blod i årerne. De giver sig til at drille malersvendene, som er fra Kostroma, for deres dialekt, der minder om ærter, som triller ned ad trapper. Hele gården er opfyldt af støj, latter og kommers … Orlov sidder tavs i sin krog og ser ikke på nogen. Der er ingen, der nærmer sig ham, og ingen tør tale til ham, da de ved, hvad han er for et rasende dyr.

Han sidder knuget af indædt ondskab, som trykker hans bryst og besværliggør hans åndedrag. Næseborene udvider sig rovagtigt, mens læberne fortrækker sig, idet de åbner for to rækker store, gule tænder. Der opstår noget uforklarligt og

mørkt i ham; han ser røde, tågede pletter for sine øjne, og tungsind og tørst efter brændevin piner hans indvolde. Han ved, at han vil føle sig lettet ved at drikke, men det er lyst endnu, og han skammer sig ved at gå ned i beværtningen i en sådan laset og forrevet tilstand; alle kender ham, Gregor Orlov.

Han kender sig selv og har ikke lyst til at udsætte sig for folks latter, men gå hjem, klæde sig på og vaske sig, det kan han heller ikke. For dér hjemme på gulvet ligger jo hans forslåede kone, og han får kvalme ved at tænke på hende.

Nu ligger hun nok og stønner, og han indrømmer for sig selv, at hun er en martyr; han ved så godt, at det er hende, der har ret, og at det er ham, der er den skyldige. Men netop dette får hadet til at blusse stærkere op hos ham, fordi der ved siden af denne bevidsthed trænger sig noget stærkere frem i hans sjæl – noget ondt og mørkt.

Alt er ham uklart og tyngende, og til trods for sig selv bærer han denne knugende fornemmelse, skønt han ved, at en pægl brændevin ville kunne befri ham for den.

Nu kommer spillemanden Kisljakov med sin harmonika; han er klædt i en plysses vest, rød silkeskjorte og pludderbukser, som er stukket ned i elegante støvler. Hans overskæg er spidst som rottehaler; hatten har han på snur, og hans ansigt stråler frejdigt og fornøjet. Orlov kan så godt lide ham for dette frejdige udtryk, for hans spil og hans gode humør; han misunder ham dette lette sorgløse liv.

"Til lykke med sejren og med den forkradsede kind, Grischka!"

Orlov bliver ikke vred på ham; denne gratulation har han hørt hundrede gange før; det er heller ikke af ondskab, at

spillemanden kommer med den – kun af lyst til lidt plasér.

"Nå, bro'r! Har der nu igen været et slag ved Plevna?" spørger Kisljakov, mens han står foran skomageren. "Å, du! hæng bare ikke med hovedet; du skulle såmænd gå med derhen, hvor vi alle er velkomne, – så kunne vi drikke et glas sammen."

"Jeg kommer straks," siger Orlov uden at se op.

"Jeg venter dig så og længes efter dig."

Så går spillemanden, og kort efter Orlov.

En lille, fyldig kone kommer op fra kælderen, støttende sig til væggen. Hendes hoved er viklet ind i et tørklæde, og kun et øje, lidt af kinden og panden kan ses. Vaklende går hun over gården og sætter sig på den plads, hendes mand lige har forladt. Der er ingen, der bliver forbavset over dette – man kender det så godt, og alle ved, at hun vil blive siddende dér, indtil Grischka kommer fuld og angergiven hjem fra beværtningen. Hun sætter sig dér i gården, fordi der er så lummert i kælderen, og så fordi hun må hjælpe den fulde mand ned ad trappen, som næsten er pilrådden og tilmed stejl. Engang styrtede Grischka ned ad den og forstuvede sin arm, så at han i lang tid ikke kunne arbejde; så måtte de pantsætte næsten alt, hvad de ejede. Siden den tid sad Matrona altid og ventede.

Somme tider kom en eller anden fra huset og satte sig hos hende; oftest kom Leftchenko, en afskediget underofficer, der var en fornuftig og alvorlig lillerusser med tætklippet hoved og blålig næse.

Han tager plads, gaber og spørger:

"Har I nu igen været oppe at slås?"

"Hvad kommer det dig ved?" svarer Matrona ublidt og tirrende.

"Det angår ganske vist ikke mig," siger lillerusseren, og så tier de begge længe.

Matrona ånder med besvær, og der er noget, der ligesom raller i hendes bryst.

"Hvorfor slås I dog altid sådan? Hvad har I at skændes om?" begynder han igen.

"Det bliver jo vor sag!" svarer Matrona kort.

"Ja, det bliver det, det er sandt nok ..." Leftchenko samtykker og nikker bekræftende.

"Hvorfor kan du så ikke lade mig være i fred?" spørger hun ræsonnerende.

"Du er da også en underlig en! Man må jo næppe sige et ord til dig! Når jeg rigtig ser på jer, så er du og Grischka to alen af et stykke. I skulle begge have prygl morgen, middag og aften, så ville I ikke være sådanne to pindsvin ..."

Og han går fortørnet bort, og hun er ganske glad for det, for i gården er der i lang tid blevet snakket om hende og lillerusseren, og hun kan ikke lide ham og andre, der blander sig i ting, som ikke kommer dem ved. Og lillerusseren marcherer trods sine halvtreds år strunk og stiv ud af gården.

Nu løber han lige på Tsischik.

"Hun er også en rigtig ræddike, den madam Orlov! Ikke sandt onkel," siger Tsischik halvhøjt, idet han blinker hen mod Matrona.

"Jeg skal snart lære dig 'ræddike'!" truer lillerusseren og ler i skægget. Han kan godt lide at få sig en passiar med den iltre Tsischik, som er inde i alle husets hemmeligheder.

"Hos hende kan det såmænd ikke nytte at fiske," fortsætter Tsischik uden at bekymre sig om truslen, – "maler Maksim har

prøvet; hun langede ham en ordentlig en ud; jeg hørte det selv … den var god! Lige i synet – som var det på en stortromme!"

Halvt barn og halvt voksen er han med sine tolv år livlig og let modtagelig for indtryk; ligesom en svamp suger vand til sig, således indsuger han alt det smuds, som omgiver ham. Over hans pande er der allerede trukket en fin fure, som lader en formode, at Senka Tsischik har begyndt at tænke.

… I gården er der mørkt. Foroven stråler stjernerne på et firkantet stykke blå himmel, og omgivet af høje mure, som gården er, ligner den en dyb brønd. Nede på bunden af den sidder en lille kvindeskikkelse, som søger at finde lidt hvile og ro efter pryglene, mens hun venter på sin mand.

Orlovs var gift på fjerde år. De havde haft et barn, men det var kun blevet halvandet år gammelt. De sørgede ikke længe, beroligede ved håbet om snart at få et andet. Kælderen, de boede i, bestod af et langagtigt, mørkt værelse med hvælvet loft. Lige ved døren stod en stor, russisk ovn, som nåede op over vinduerne; mellem denne og væggen førte en smal passage hen til to vinduer, hvorigennem lyset i skrå, uklare striber faldt ind i en del af værelset. Der var fugtigt og dødt derinde. Livet levedes et steds højt oppe og sendte kun hule og ubestemmelige lyde sammen med alskens støv ned i denne grav. Langs den anden væg overfor ovnen stod en dobbeltseng af træ, dækket af et sirtses forhæng, som var brunt med lyserøde blomster. Et stykke længere henne stod et bord, hvor ægteparret indtog deres måltider, og mellem dette og sengen arbejdede de i de sparsomme lysstriber.

På væggen spadserede kakerlakkerne omkring og spiste af det brød, forskellige billeder fra gamle aviser var gjort fast på kalken med. Bedrøvelige, trist summende fluer fløj omkring over alt; de billeder, der var tilsmudset af dem, lignede kun sorte pletter på den skiddengrå grund.

Ægteparrets dag begyndte således: Henad klokken seks vågnede Matrona, vaskede sig og lagde gløder i temaskinen; denne var mere end én gang blevet vanskabt i slagsmålenes hede og var nu udstyret med utallige zinklapper. Mens vandet kogte, gjorde hun i stand i værelset og gik i byen; så vækkede hun sin mand, som så stod op og vaskede sig. Derefter satte de sig til bords, hvor maskinen allerede snurrede, og drak te og spiste hvedebrød – et helt pund tilsammen.

Gregor arbejdede godt, og han havde altid arbejde. Ved teen tog han sin bestemmelse desangående. Han udførte selv det vanskeligere arbejde, som krævede en mesters hånd; hans kone snoede begtråden, limede foret fast, satte flækker på de slidte hæle og lignende småting. Og så talte man om middagsmaden. Om vinteren, hvor man måtte leve lidt mere solidt, var det et ganske interessant emne; om sommeren sparede man og fyrede kun i ovnen på helligdagene – og ikke engang altid det. Så levede de for størstedelen af søbemad, kwas med tilsætning af løg, saltet fisk og engang imellem kød, som de fik kogt hos en eller anden i huset. Når de var færdige med teen, gav de sig til at arbejde: han sad på et sprukket dejtrug, der var betrukket med læder, hun ved siden af ham på en lille, lav skammel.

Til en begyndelse arbejder de uden at sige noget – hvad kan der være at tale om? De siger et par ord til hinanden angående arbejdet, og så tier de halve timer eller mere ad gangen.

Hammeren banker, og begtråden hviner, når den bliver trukket gennem læderet. Engang imellem gaber Gregor, og så ender han altid sin gaben i et langtrukket brøl. Matrona sukker og tier. Undertiden giver Orlov sig til at synge. Hans stemme var skarp med metalagtig klang, men han forstod at bruge den. Ordene lød snart i hurtigt recitativ; som om de var bange for at komme for sent, rev de sig løs fra Grischkas bryst; snart igen trængte ordene sig som dybe suk og klageskrig ud i gården. Matrona sang med med sin bløde kontra-alt. Begges ansigter blev tankefulde og sørgmodige, og Grischkas mørke øjne blev fugtige. Mens de sang, tænkte hver på sig selv og søgte at glemme sit triste livs tomhed og kedsomhed; måske fandt de i disse ord de halvbevidste længsler og følelser, som spirede i deres sjæle.

Til tider improviserede Grischka:

"Ak, ak – mit liv … ak, mit stakkels liv er fordømt … og så dette tungsind – dette forbandede tungsind!"

Disse udbrud kunne Matrona ikke lide, og hun spurgte ham regelmæssigt hver gang:

"Hvorfor hyler du, som en hund for lig?"

Så blev han straks vred.

"Du stumpnæsede pjok! Du kan da heller ikke forstå noget som helst! Sådan et skelet!"

"Først hyler og hyler du – og så gi'er du dig til at gø."

"Hold din mund! Hvad kommer det dig ved? Hvem tror du, jeg er? Er jeg måske din dreng, siden du skal læse mig teksten? Hvad? … Vil du bare tage dig i agt!"

Matrona, der så, at årerne på hans hals spændtes, og at hans øjne lynede af vrede, – tav og tav længe; demonstrativt svarede

hun ikke på mandens spørgsmål; hans vrede gik lige så hurtigt over, som den var blusset op.

Hun undgik hans blik, som søgte forsoning hos hende og ventede på hendes smil. Hun var opfyldt af angst over, at denne leg med ham igen skulle gøre ham rasende. På selv samme tid var hun vred på ham og glad over, at han var ved at blive god igen. – Hun syntes, det var en behagelig følelse, – for dette betød jo at leve, at tænke og at bringes i bevægelse …

De to unge, raske folk elskede hinanden og var stolte af hinanden … Grischka var så stærk, hed og smuk, og Matrona – hvid, fyldig, med ild i de grå øjne, rigtig "en kærnekone", som de sagde om hende i huset. Men det var dem så trangt at leve – uden indtryk og interesser, som kunne bringe dem hvile og tilfredsstille menneskeåndens naturlige krav … For når betingelserne for at kunne modtage indtryk ude fra og de åndelige interesser mangler, så må mand og kone – om de så tilhører de højeste klasser – på en skæbnesvanger måde blive hinanden utilfredsstillende. Det er en lov, der er lige så uundgåelig som retfærdig. Havde der hos Orlovs været et mål at stræbe efter, selv om det kun havde været så tarveligt som at skrabe penge sammen, øre for øre, så ville det have været lettere for dem at leve.

Men det havde de ikke.

Stadig var de hinanden for øje, de havde vænnet sig til hinanden, kendte alle hinandens ord og bevægelser. Dag fulgte på dag uden at bringe noget ind i deres liv, som kunne adsprede dem. En sjælden gang gik de om helligdagen på besøg hos bekendte, der var lige så fattige i ånden, som de selv; undertiden kom der gæster hos dem, – så blev der drukket og

sunget – og hyppigst endte det med slagsmål. Og så drog den ene farveløse dag igen afsted efter den anden som led i en usynlig kæde, overvældende disse mennesker med arbejde, kedsommelighed og meningsløst skænderi imellem dem.

Undertiden kunne Grischka udbryde:

"Det er et liv, som en heks må være bedstemoder til! Og hvorfor er det netop givet mig? Arbejde og kedsommelighed – kedsommelighed og arbejde ..." Og efter at have tiet et øjeblik fortsatte han med himmelvendte øjne og et svævende smil: "Min moder har født mig efter Guds vilje ... hertil er der ikke noget at sige! Jeg har lært et håndværk – hvorfor det? Er der ikke skomagere nok foruden mig? Nå, nu er jeg skomager, men så videre! Hvad glæde har jeg af det? ... Jeg sidder i en grav og syer ... Og så dør jeg omsider ... Nu siger man, at der er kolera i byen ... Nå – hvad så? ... Der var engang en mand, som hed Gregor Orlov, han syede støvler – og døde af kolera. Hvad er det "gode" i det? Til hvad nytte skal jeg leve, sy og dø, hvadbeha'r?"

Matrona tav gerne, for hun følte noget frygteligt i sin mands ord, men hun kunne også bede ham lade være med disse bespottelser, – for Gud ved nok, hvorledes han indretter det for hvert menneske. – Men var hun en dag i dårligt humør, kunne hun ironisk sige til ham:

"Du skulle hellere lade være med at drikke brændevin, du! – så ville du blive lykkeligere, og så ville du ikke få sådanne tanker i dit hoved. Andre lever – uden at klage, sparer penge sammen, får deres egne værksteder og kan leve som herrer."

"Og ved du, hvad du bliver til, når du kan tale sådan? – en Fandens dukke! Læg din hjerne i blød; skulle jeg kunne lade være med at drikke, når det er min eneste fornøjelse? Andre!

Kender du måske mange af dem, de andre, som har været heldige? Drak jeg måske, før jeg giftede mig? Når man skal være aldeles oprigtig: er det måske ikke dig, der udsuger mig og gør mig livet så snævert … Uh, din tudse!"

Matrona følte sig såret, men måtte give sin mand ret. Når han var fuld, var han glad og god – var han anderledes, var det hendes skyld … Før deres bryllup havde han ikke været sådan … Da var han i godt humør, indtagende og venlig … Men nu var han et sandt dyr.

"Og hvorfor? Var hun virkelig blevet ham en byrde?" tænkte hun.

Hendes hjerte snørede sig sammen ved denne bitre tanke; det gjorde hende så ondt både for hende selv og for ham. Hun nærmede sig ham og så ham kærligt ind i øjnene, idet hun trykkede sig tæt op til hans bryst.

"Nå, min ven, nu kan det være nok med at slikkes," sagde Grischka sørgmodigt og gjorde mine til at skubbe hende fra sig; men hun vidste godt, at det ikke var hans mening, og endnu tættere og fastere trykkede hun sig ind til ham.

Så strålede hans øjne, han kastede arbejdet fra sig, og efter at have sat sin kone på sine knæ kyssede han hende inderligt og længe. Men med et dybt suk hviskede han, som var han bange for, at nogen skulle høre det: "Å–å, Matrja! Du og jeg – vi lever – å, hvor ulykkeligt. – – Som dyr gnaver vi hinanden … Men hvorfor? – Sådan blev nu min stjerne … Mennesket fødes under en stjerne – og den er hans skæbne!"

Men denne forklaring tilfredsstillede ham ikke, og efter igen at have trykket sin kone ind til sit bryst, faldt han i tanker.

De kunne sidde længe sådan i deres kælder i den beklumrede luft og i dens halvmørke. Hun talte ikke, men af og til trængte et suk sig frem. I sådanne gode øjeblikke kunne hun undertiden komme til at tænke på de ufortjente fornærmelser og slag, han havde tilføjet hende, men hendes bebrejdelser kom så kun som stille tårer ned over hendes kinder.

Da blev hans kærtegn endnu ømmere, samtidig med at hendes tårer flød rigeligere. Men når dette havde varet en tid, blev han træt af det.

"Nu kan det være nok med at tude! Måske gør det tusind gange mere ondt på mig, når jeg slår dig. Forstår du? Nå, ti så stille! Får I kvinder lov til at gøre, som I lyster, så griber I straks en i struben. Det kan ikke nytte, at du siger noget; hvad er der at sige til et menneske, som livet er blevet et sandt helvede for?"

Men blev en sjælden gang hans sind blødere ved hendes stille gråd, så kunne han tankefuld og sørgmodig sige til hende:

"Hvad skal jeg gøre ved mit iltre sind? At jeg gør dig fortræd – det er sikkert. Du er jo mit et og alt – men jeg husker det ikke altid. Forstår du, Matrja, undertiden kan jeg næppe tåle at se på dig, og så kommer der noget så ondt op i mit hjerte, at jeg kunne sønderrive mig selv og dig med. Og jo mere ret du har overfor mig, desto større lyst har jeg til at slå dig."

Hun forstod ham vist ikke, men den angrende og kærlige tone beroligede hende.

"Med Guds hjælp vil vi vel nok blive bedre og vænne os til hinanden," sagde hun uden at tænke over, at de allerede for længe siden havde vænnet sig til hinanden – og udtømt hinanden.

"Kunne vi blot få et barn – så ville det hjælpe ..." kunne hun sige med et suk. "Det ville bringe os glæde og noget at leve for."

"Hvorfor får du da ikke det?"

"Ja men – å, når man bliver pryglet så frygteligt, er det umuligt at føde. Sådan som du slår mig i maven og i siden – og når du dog blot ikke sparkede mig så rædsomt!"

"Nå, nå," svarede Grischka mørk og skamfuld, "tror du, at man i den tilstand overlægger, med hvad og hvor man slår? Og forresten er jeg ikke nogen bøddel ... det er ikke for min fornøjelse, jeg slår – kun fordi mit sind er så tungt ..."

"Og hvad er det, der har bibragt dig dette tungsind?" spurgte Matrona bedrøvet.

"Det er nu engang min ulykke, Matrja," svarede Grischka, "min sjæls skæbne og karakter ... Er jeg værre end andre mennesker – for eksempel end Lillerusseren? Og se, Lillerusseren lever og er i godt humør. Han er ene – har ikke noget som helst påhæng ... Jeg ville være kreperet, havde jeg ikke haft dig. – Men han klarer sig godt alene, han er tilfreds med sig selv og sin pibe. Men det kan jeg ikke være ... Jeg må sikkert være født med et uroligt sind. Lillerusserens er som en stok – mit som en stålfjeder. Jeg sidder her i min kælder og er ved at slide mig ihjel ... Jeg har dig, men hvad opmuntrende er der ved dig? Du er en kone af samme slags som alle andre. Jeg kender dig ud og ind, selv din måde at nyse på, fordi jeg har hørt dig nyse mere end tusinde gange ... Hvordan kan livet så have nogen interesse for mig? Ikke en smule! Nå så går jeg på beværtning, for dér er der da noget fornøjeligt."

"Hvorfor har du da giftet dig?" kunne Matrona spørge.

"Hvorfor?" Grischka lo. "Ja, pokker må vide hvorfor … Jeg skulle aldrig have gjort det, det skal jeg ærligt indrømme … Jeg skulle hellere være gået ud som en vagabond – selv om man skulle sulte – så var man dog sin egen herre og kunne gå, hvorhen man ville – den hele vide verden rundt."

"Men så gå dog og giv mig min frihed," svarede Matrona med tårer i øjnene.

"Hvor ville du så gå hen?" spurgte Grischka indtrængende.

"Det blev vel min sag!"

"Hvo–or hen?" og hans øjne begyndte at blive onde.

"Råb nu ikke op! – jeg er ikke bange …"

"Du har måske kig på en? Svar!"

"Slip!"

"Hvem skulle jeg slippe dig bort til?" brølede Grischka.

Han havde allerede revet hendes hovedtørklæde af og grebet hende i håret. Han slog hende, og det gjorde ondt, men samtidig nød hun en vis pirring i sjælen, og hun, som med to ord kunne have slukket hans skinsyge, tirrede ham endnu mere ved at le ham op i ansigtet på en megetsigende måde. Han blev rasende og slog hende – slog hende uden skånsel.

Men når natten kom, og hun forslået og forsparket lå ved siden af ham i sengen, så skulede han hen til hende og sukkede dybt. Samvittigheden pinte ham, for han vidste jo, at hans skinsyge var uden grund, og at det var uretfærdigt, at han havde pryglet hende.

"Nå," sagde han, "kan jeg gøre for, at jeg er sådan? Du er også en underlig en; i stedet for at tale mig til rette tirrer du mig. Hvorfor gør du det?"

Hun tav; men hun vidste også hvorfor. Hun vidste, at forsoningens heftige og ømme kærtegn ventede hendes stakkels forslåede legeme. Disse var hende betaling nok for hendes mishandlede krop.

"Nå, nå, min egen kære Matrja – tilgiv mig!" Han strøg over hendes hår og kyssede hendes kinder, tiltrods for den bitterhed, som opfyldte ham.

Deres vinduer stod åbne, men huset overfor dækkede for himlen og gjorde deres værelse mørkt, kvælende og snævert.

"Å, hvilket liv! En galejslaves!" hviskede Grischka uden at kunne lægge al den smerte deri, som han følte. "Og denne grav er skyld i det. Vi to er blevet ligesom levende begravede."

Matrona tog hans ord bogstaveligt og svarede med tårefyldte øjne:

"Lad os da så hellere flytte."

"Å–å – det er ikke det, min ven! Om vi så flyttede op på en kvist, ville vi dog alligevel blive i vor grav … Det er ikke lejligheden, som er en grav … Livet er en grav!"

Matrona tænkte og svarede:

"Om Gud vil, så lemper det sig nok."

"Det siger du så tit. – Det gør pokker, gør det. Vore sager bliver næppe bedre … Scenerne bliver jo stadig hyppigere – ikke sandt?"

Det var utvivlsomt sandt. Slagsmålene gentog sig med kortere og kortere mellemrum, og omsider var det næsten blevet en regel, at skænderiet begyndte hver lørdag morgen.

"I aften efter fyraften går jeg over på beværtningen – og drikker mig fuld," sagde han.

Matrona kneb øjnene sammen og tav.

"Du tier? Ja, det skal du såmænd også helst. Så hytter du dit skind bedre," svarede han.

I løbet af dagen mindede han hende flere gange om, at han havde foresat sig at drikke sig fuld om aftenen, og efterhånden som dagen skred frem, blev det på en mere og mere ondskabsfuld måde. Han vidste, at det gjorde hende ondt, og han så, hvorledes hun tvang sig til at tie, mens hun med glansfulde øjne gik op og ned i værelset rede til kamp. Og han blev mere og mere grusom.

Om aftenen meldte deres ulykkesrapporter Senka Tsischik, at "slaget" var i gang.

Grischka forsvandt, når han havde banket sin kone, og undertiden blev han borte hele natten – somme tider søndagen med. Når han kom hjem, modtog Matrona ham streng og tavs, bulet og skrammet, men indvendig fuld af medynk for ham, der kom hjem laset, hyppigt også forslået, tilsølet og med blodunderløbne øjne.

Hun vidste, at han trængte til at spæde rusen op, og hun havde da også en pægl brændevin parat. Han vidste det godt.

"Lad mig få en snaps ..." bad han hæst, drak to – tre og satte sig så til at arbejde.

Dagen igennem pintes han af samvittighedsnag, som tit næsten ikke var til at udholde; så kastede han arbejdet fra sig, skældte frygteligt ud, fo'r op og ned ad gulvet, eller væltede sig på sengen. Matrja gav ham tid til at koge over; og så blev de forsonet.

Tidligere havde der været noget pikant over forsoningen, men i tidens løb var det gradvis forsvundet; nu sluttede de fred,

kun fordi det var ubekvemt for dem at tie og surmule i alle fem dage lige til lørdag.

"Du bli'r jo helt fordrukken," sukkede Matrja.

"Ja, jeg bliver fordrukken," bekræftede Grischka og spyttede. Han sagde det, som om det var ham fuldstændig ligegyldigt, om han blev fordrukken eller ikke, – "og du render fra mig ..." fuldendte han det oprullede billede, mens han så hende forskende ind i øjnene.

Hun havde i den sidste tid begyndt at undvige hans blik, men Grischka, som lagde mærke til det, trak brynene ulykkespående sammen og skar tænder. I al hemmelighed gik hun endnu til spåkvinder og kloge koner, hvor hun hentede urter og kul, som de havde læst over. Og da alt dette ikke hjalp, lod hun læse en messe for den hellige Bonifacius, som hjælper mod drikkesyge, og under hele tjenesten lå hun på knæ og græd bitterligt, uden at der kom en lyd over de skælvende læber.

Og alt hyppigere og hyppigere følte hun et vildt og koldt had til manden, et had, som vakte mørke tanker hos hende; mindre og mindre medlidenhed følte hun for dette menneske, som for tre år tilbage havde gjort hendes liv så rigt ved ømme kærtegn, godt humør og frisk latter.

Således levede disse to, som i grunden ikke var slette naturer fra dag til dag, de levede, mens de stadig var forberedte på, at der kunne hænde et eller andet skæbnesvangert, som med ét kunne gøre en ende på deres pinefulde og uskikkelige samliv.

En mandag morgen, lige efter at Orlovs havde drukket te, viste en politibetjent sig i døren til deres triste kælder. Orlov sprang op, og mens hans kone ængsteligt fulgte ham med

øjnene, rodede han i sin hukommelseskiste efter, hvad der kunne være passeret ham under de sidste dages rus. Han stirrede stift på den uvelkomne gæst og var forberedt på det værste.

"Kig her ned!" sagde politibetjenten til en eller anden.

"Her er jo mørkt som i en afgrund. Gid pokker havde købmand Petunnikov," lød en ungdommelig og munter stemme. Derpå trak politibetjenten sig lidt til side, og ind i stuen hos Orlovs kom en ung student i hvid kittel og med huen i hånden. Han var tæt klippet, hans høje pande var solbrændt, og han havde glade, brune øjne, som lattermildt strålede gennem brillerne.

"Goddag!" sagde han med godmodig basstemme. "Må jeg have den ære at forestille mig. – Jeg er udsending fra Sundhedskommissionen og ville gerne se efter, hvorledes De lever – og lugte til luften hos Dem – og – den er jo rædsom her."

Orlov åndede lettet og smilede godmodigt. Denne ligefremme student syntes han straks godt om; hans ansigt så så sundt og godt ud, og hans kinder og hage var dækket af blonde dun. Hans frejdige og strålende smil gjorde det ligesom lysere og hyggeligere i kælderen hos Orlovs.

"Ja–a – mit herskab," studenten talte hurtigt, "skarnkassen – den må De tømme lidt hyppigt – for det er fra den, at denne mindre vellugtende duft stammer. Og så ville jeg råde Dem til, min gode kone, at vaske den lidt oftere, og så skulle De drysse ulæsket kalk i krogene for at rense luften – det er forresten også godt mod fugtighed. – Men De, lille far, hvorfor ser De så bedrøvelig ud?" Han vendte sig til Orlov og tog ham om håndleddet for at føle hans puls.

Den unge mands frejdighed forbløffede Orlovs. Matrona smilede fortabt, mens hun betragtede ham, men Gregor lo af glæde over hans livlige ansigt og blonde dun.

"Hvorledes står det til med Deres maver?" spurgte han. – "Kom frem med det – gener Dem bare ikke … det er jo en meget naturlig ting, og skulle der være noget, som ikke er i orden, skal De straks få de nødvendige medikamenter, for at det hurtigt kan blive godt igen."

"Vi har det såmænd temmelig godt – er ved godt helbred," svarede Gregor omsider. "Skulle jeg for øjeblikket ikke tage mig rigtig godt ud – så er det ærligt talt – fordi det er lige oven på en rus."

"Nå – ja – ja – min næse fortalte mig jo straks, at De havde drukket lidt i går … sådan ganske lidt – forstår sig …"

Han sagde det på en så komisk måde og med en sådan grimasse, at både Gregor og Matrona brød ud i en oprigtig og støjende latter. Gladest og højest lo studenten selv, men han holdt også først op. Og da hans lattermuskler om mund og øjne var kommet til ro, blev udtrykket i hans ansigt næsten ligesom mere åbent og ligefremt.

"Drikke må en arbejder gerne – når han gør det med måde. Men for tiden var det nok så godt helt at lade være. Har De hørt, hvad det er for en sygdom, der raser så slemt for øjeblikket?"

Og med et alvorligt udtryk i ansigtet gav han sig klart og tydeligt til at fortælle Orlovs om koleraen og om forholdsreglerne imod den. Mens han talte, gik han op og ned i værelset, snart følte han med hånden på væggen, snart kiggede han om bag døren, hvor vandbeholdningen og skarnbøtten havde plads. Ja han undersøgte endog ovnen og lugtede til de

forskellige rum i den. Han talte så forståeligt og ligefremt; ordene kom af sig selv og prægede sig uden vanskelighed i tilhørernes hukommelse.

Hans smukke øjne strålede, og han var helt optaget af sin unge kærlighed til det arbejde, han havde viet sine kræfter, og som han tjente så ligefremt og frejdigt.

Gregor betragtede ham nysgerrigt, Matrona snøftede, og politibetjenten var forsvundet.

"Endnu i dag må De endelig sørge for noget kalk. Der bliver jo bygget ved siden af, så dér vil De for nogle øre kunne få så meget, som De har brug for. Og med hensyn til spiritus – drik så kun, hvis De kan holde måde. Nå farvel – jeg ser snart ind igen."

Så forsvandt han lige så hurtigt, som han var kommet, efterladende – ligesom til erindring om de leende øjne – tilfredse smil om ægteparret Orlovs læber.

Et øjeblik tav de, da de ikke kunne gøre sig det indtryk klart, som dette tilfældige møde med bevidst energi havde gjort på deres mørke, automatiske liv.

"Det må jeg sige ..." Gregor trak hovedrystende på det, "det var en rigtig flink fyr, og om dem siger man, at de forgiver folk! Men kan man tænke sig, at et menneske med sådant et ansigt kunne befatte sig med sådant noget? – Og den stemme ... og de øjne ... Næ! denne her optrådte på ærlig måde ... Værsgo', her er jeg! Kalk – det kan da ikke være skadeligt? – Citronsyre ... kender jeg ikke! Naturligvis gemen syre og intet andet. Og det vigtigste – renlighed allevegne, i luften, på gulvet og i skarnbøtten ... Den slags ting kan man da ikke forgive folk med? – Giftblandere siger man ... En sådan hvedebrødsfyr, hvad? Føj!

– En arbejder bør altid drikke med måde … Hører du, Matrja. Nå, skænk mig så en snaps – har du måske ingen?"

Hun skænkede ham beredvilligt en halv kop brændevin af en flaske, som hun havde taget uden at vide hvor.

"Han var virkelig rar … og til at stole på," sagde hun smilende ved tanken om studenten … "De andre, hvem ved, hvad det er for nogle? Måske er de ligefrem lejet …"

"Til hvad og af hvem?" spurgte Gregor.

"Til at udrydde folk … Man påstår, at fordi der bliver flere og flere fattige, er der kommet en forordning, der påbyder at tage de overflødige af dage ved gift," svarede Matrona.

"Hvem siger det?"

"Det siger alle … Hun, der laver mad til malerne, siger det, og mange andre."

"Ja, alle tossehovederne! Skulle der være nogen profit ved det? Tænk engang: hvorfor skulle man så kurere på dem? Begravelserne koster penge, der skal kiste og grav og meget andet til … Alt må regeringen betale. Næ, det er kun noget snak! Ville man virkelig af med folk, så behøvede man jo blot at sende dem til Sibirien – hvor der jo er plads nok – eller til ubeboede øer … Og når man havde fået dem derover, så tvinge dem til at arbejde – og til at betale skat. Er du med? Det var en oprydning og oven i købet en meget fordelagtig … For en øde ø giver ingen indtægt, når man ikke sørger for, at der kommer mennesker på den. For en regering er pengene det vigtigste. Altså har den ingen fordel af at forgive folk og begrave dem for egen regning. – Forstår du? Og nu denne student … en rask en er han, det er vist – men han går vist mere ud på at reformere; at han skulle forgive folk … den tror jeg ikke på. Ham kan du vist ikke

bestikke! Kan man ikke straks se, at han ikke er af den slags? Det er hans ansigt for godt til."

Hele dagen talte de om studenten og om, hvad han havde fortalt dem. De huskede hans måde at le på, hans ansigtsudtryk og så, at der manglede en knap i hans kittel. Dette var de nær røget i totterne på hinanden over, da de ikke kunne blive enige om, hvorvidt det var på højre eller venstre side.

Men Gregor huskede i tide, at flasken ikke blev tømt, da han fik sin sidste snaps, og derfor gav han klogeligen efter. Så bestemte de, at der allerede fra næste dag skulle indføres fuldkommen renlighed hos dem.

"Kan du se, Matrona, nu tager man sig af os. Det er da tydeligt at se, at man vil beholde os … Al den snak om forgiftning og udryddelsen er noget kællingevrøvl … Og han spørger om, hvorledes det er med min mave. Skulle jeg slås ihjel, behøvede han da ikke at vide, hvorledes min fordøjelse var. Men hvor tydeligt han forklarede det med disse djævelske insekter, som kryber ind i ens tarme, hvad?"

"Sådan noget som utøj!" Lo Matrona. "Det var måske kun for at gøre en bange og for at få folk til at være mere renlige."

"Nå, hvem kan vide, måske er det sandt, – af fugtighed kan der jo komme orm … Hvad pokker var det nu, de biller hed? Det var slet ikke utøj – jeg kan godt huske, hvad det var – jeg har det lige på tungen – men jeg kan ikke gribe det."

Og endnu, da de var kommet i seng, talte de om dagens begivenhed med samme naive begejstring som børn, der meddeler hinanden indtrykket af deres første betagende oplevelser. Og midt i samtalen faldt de i søvn.

Tidligt næste morgen blev de vækket af malernes tykke kokkepige; hendes ellers altid røde og fyldige ansigt var mod sædvane gråt og langt.

"Ligger I her og gasser jer?" sagde hun hurtigt, idet hun smaskede med de tykke røde læber. "Her er kolera i huset … Herren har hjemsøgt os!" og hun gav sig til at græde.

"Å, du … lyver vist?" udbrød Gregor.

"Og jeg har ikke tømt skarnbøtten i går!" sagde Matrona forskrækket.

"Jeg forlanger straks min afregning. Jeg går herfra lige med det samme – og tager ud på landet," erklærede kokkepigen.

"Ja, men hvem har da fået kolera?" spurgte Gregor og rejste sig overende i sengen.

"Harmonikaspilleren! Han drak, skal jeg sige dig, i går aftes vand fra brønden, og så i nat blev han angrebet – lige midt i maven, som om han havde fået arsenik."

"Harmonikaspilleren …" brummede Gregor. Han kunne ikke forstå, at nogen sygdom kunne få bugt med denne kække og glade fyr, som endnu i går aftes spankulerede over gården som en påfugl. "Nu går jeg hen for at se, om det er sandt," erklærede Orlov og lo mistroisk.

Begge kvinderne gav sig til at skrige op:

"Men Gud, Grischka, det er jo smitsomt!"

Gregor skældte dygtigt ud, stak fødderne i skoene, og med opknappet skjortelinning og forpjusket hår gik han hen imod døren. Matrona greb ham bagfra i skulderen; han kunne mærke, at hendes hånd rystede, og med ét blev han vred.

"Væk med dig! Jeg skal gi' dig!" brølede han og forsvandt efter at have skubbet sin kone bort.

Der var stille og tomt i gården; og da han gik hen mod harmonikaspillerens dør, følte han på samme tid en gysen af angst og en vis stolthed over, at han var den eneste af alle husets beboere, som turde vove sig hen til den syge spillemand. Og hans stolthed voksede, da han lagde mærke til, at alle skræddersvendene på anden sal fulgte ham med deres blikke. – Han gav sig endog til at fløjte så småt, mens han knejste med hovedet. – Men ved døren til harmonikamanden ventede en lille skuffelse ham i Senka Tsischiks skikkelse.

Senka havde åbnet døren på klem og stukket sin spidse næse ind gennem revnen for efter sædvane at spionere, og så optaget var han, at han først vendte sig om, da Orlov trak ham i øret.

"Det kan nok være, at det har taget på ham, onkel Gregor," hviskede han og vendte sit snavsede ansigt op mod Orlov; i dag var det endnu mere tilspidset af de sidst modtagne indtryk. "Det er lige som om han var sprukken som en rådden bøtte – ved Gud!"

Orlov, der allerede mærkede stanken derinde fra, lyttede opmærksomt til Tsischik, mens han gjorde sig umage for med det ene øje at kigge ind gennem sprækken.

"Om man gav ham lidt vand at drikke, onkel Gregor?" sagde Tsischik.

Orlov så på drengen, hvis ansigt skælvede nervøst, og selv følte han sig også urolig til mode.

"Ja, gå og hent noget vand," befalede han Tsischik, og da han havde puffet drengen afsted, blev han stående på dørtrinnet – noget tilbagebøjet.

Som gennem en tåge så Gregor Kisljakov: spillemanden lå i sin stadsdragt med brystet ned over bordet, idet han med

hænderne klamrede sig fast til det; fødderne i lakskoene flyttede han besværligt frem og tilbage på det våde gulv.

"Hvem er det?" spurgte han hæst og ligegyldigt med en klangløs, ligesom falmet stemme.

Gregor rettede sig og gik forsigtigt hen over gulvet til ham og gjorde sig umage for at tale frejdigt, ja endog spøgefuldt til ham:

"Det er mig, bro'r! Men hvad er der i vejen med dig, Mitrij Pavlov ... Har du overanstrengt dig i går?" Han så på Kisljakov med en blanding af frygt og nysgerrighed og kunne næppe kende ham.

Spillemandens ansigt var blevet helt spidst, kindbenene stak frem som to skarpe kanter, øjnene lå dybt inde i deres huler, og kransede af grønlige pletter stirrede de uhyggeligt ud – ubevægelige og slørede. Huden på kinderne var, som den plejer at være på lig, der har ligget længe i den varme sommertid. Det var et næsten dødt, frygteligt ansigt, og kun en svag trækning ved kæbebenene godtgjorde, at der endnu var liv i det. Kisljakovs ubevægelige øjne så længe på Gregor, og dette døde blik gjorde Gregor helt angst. Ubevidst gav han sig til at beføle sig selv; han stod i tre skridts afstand fra den syge og havde en fornemmelse af, at en med en klam og kold hånd havde grebet ham i struben for langsomt at kvæle ham. Og han fik lyst til hurtigst muligt at forlade dette forhen så lyse og hyggelige værelse, der nu var opfyldt af en kvælende rådden stank og besynderlig kulde.

"Nå," ville han til at begynde og belavede sig på at trække sig tilbage. Men i det samme begyndte spillemandens ansigt at

fortrække sig. Læberne, som var dækkede med sort skum, åbnede sig, og med tonløs stemme sagde han:

"Nu – dør – jeg!"

Disse tre ord, der lød så uforklarligt ligegyldige, virkede i Orlovs hoved og bryst som tre sløve slag. Med en uvilkårlig grimasse vendte han sig mod døren, hvor Tsischik fløj ham i møde med en spand i hånden – stakåndet og badet i sved.

"Her er det – Spiridinovs ville ikke give mig det – de djævle."

Han stillede spanden på gulvet, mens han løb hen og hentede et glas, som han rakte Orlov.

"De sagde: I har kolera. – Men jeg svarede: Nå, hvad så? I får det såmænd også nok – nu den begynder at gribe sådan om sig her i kvarteret … Sikken en han langede mig ud!"

Orlov snappede glasset, fyldte det med vand og drak det ud i en slurk. For hans øren lød den døendes ord: "Nu – dør – jeg!"

Tsischik vimsede omkring ham; han følte sig nu rigtig i sit es.

"Giv mig noget vand …" stønnede spillemanden, idet både han og bordet rokkede.

Tsischik sprang hen til ham og satte et glas vand til hans sorte læber. Gregor stod lænet op mod væggen og hørte som i en drøm, hvorledes den syge slubrede vandet i sig. Så hørte han, at Tsischik tilbød Kisljakov at klæde ham af og lægge ham til sengs; derefter lød kokkepigens røst. Hendes brede ansigt viste sig ved vinduet med et udtryk af frygt og medlidenhed, og med grædende stemme sagde hun:

"Han skulle have hollandsk sod med rom: til et teglas – to spiseskeer sod og rom op til randen."

Og en, man ikke kunne se, anbefalede olie med agurkelage og brændevin.

Orlov følte pludseligt, at noget mørkt, tungt og trykkende i hans indre blev oplyst af en erindring. Han strøg sig over panden, som for at få den til at træde klarere frem, og pludselig gik han hurtigt ud, løb over gården og forsvandt ud på gaden.

"Herre Gud! Har soten nu også grebet ham? Han løber såmænd på hospitalet ..." gav kokkepigen sit besyv med i en jamrende tone.

Matrona, der stod ved siden af hende, stirrede frem for sig med vidt opspilede øjne, blev bleg og rystede over hele kroppen.

"Det er ikke sandt," sagde hun hæst, næsten uden at bevæge de blodløse læber. – "Gregor får ikke denne væmmelige sygdom. Han vil ikke have den."

Men kokkepigen var allerede forsvundet, og ikke mere end fem minutter efter summede det udenfor købmand Petunnikovs hus af naboer og tilfældige forbipasserende. De samme udtryk vekslede hos dem alle – uro, håbløshed, vrede og forsorenhed. Ud og ind fo'r Tsischik på bare ben og bragte meddelelse om, hvordan det stod til med spillemanden.

De nysgerrige, som var stimlet sammen, opfyldte den kvalme luft med en hul støj af snakken, blandet med udbrud af ondskabsfulde og dumme skældsord.

"Se engang – til Orlov!"

Orlov kom kørende hen imod porten på bukken af et med hvidt lærred overspændt køretøj. Kusken på det var et melankolsk, hvidklædt menneske, som uafbrudt råbte:

"Pas på – pas på!"

Han kørte lige ind i mængden, som forfærdet styrtede til alle sider.

Synet af dette køretøj og kuskens "Pas på" lagde ligesom en dæmper på den løftede stemning – de blev alle alvorlige, og nogle skyndte sig bort.

Lige efter at vognen var kommet, kom også studenten, som havde besøgt Orlovs. Huen var gledet ned i nakken på ham, og på hans pande perlede store sveddråber; han var klædt i en blændende hvid kittel, på hvilken der foran gabede et stort, rundt hul med brune rande; det så ud til at være brændt.

"Nå, Orlov! Hvor er så den syge?" spurgte han, mens han kiggede hen på det publikum, som havde samlet sig i en krog af porten og med mishag, men dog ikke uden nysgerrighed betragtede hans ankomst.

Der var en, som sagde højt:

"Sikken en kok!"

En anden stemme forsikrede ulykkespående:

"Pas bare på! Han skal nok traktere fyren!"

Som altid fandtes der en spøgefugl:

"Han skal nok proppe en sådan suppe i ham, at navlen springer på ham!"

Der lød latter, men ikke naturlig; den var ængstelig og mistænksom, skønt ansigterne syntes noget oplivede.

"Og de selv er ikke bange for smitten … hvordan skal man forklare det?" spurgte et menneske betydningsfuldt med et spændt udtryk i ansigtet.

Oven på dette spørgsmål formørkedes ansigterne igen, og passiaren blev stilfærdigere …

"De bærer ham!"

"Og Orlov … den hund!"

"Han er ikke bange!"

"Hvad kan det gøre ham? Den drukkenbolt!"

"Forsigtig, forsigtig, Orlov! Løft hans ben lidt højere … Sådan! … Færdig! Kør, Peter!" kommanderede studenten. "Sig til doktoren, at jeg straks skal være tilbage. Nu kommer jeg til at bede Dem, hr. Orlov, om at hjælpe mig med at udrydde smitstoffet … Så kan De for alle tilfældes skyld med det samme lære, hvordan man bærer sig ad med det … Vil De? … Nå, så kom."

"Ja gerne," svarede Orlov og så sig omkring. Han følte noget som stolthed i sig.

"Må jeg være med?" spurgte Tsischik.

Han havde fulgt den triste vogn ud af porten og var lige kommet tidsnok tilbage til at kunne tilbyde sin tjeneste. Studenten så gennem brillerne på ham.

"Hvad er du for en?"

"Jeg er i malerlære …" oplyste Tsischik.

"Er du ikke bange for at få kolera?"

"Jeg, bange," svarede Senka forbavset. – "Det var også et spørgsmål. Jeg er ikke bange for noget som helst."

"Nå, det er godt, nu skal I høre." Studenten satte sig på en tønde og gav sig til at forklare Orlov og Tsischik, hvor nødvendigt det var at vaske sig grundigt.

Dér sad de tre, og snart efter kom Matrona ængsteligt smilende hen til dem. Derefter kom kokkepigen, tørrende de våde øjne i et fedtet forklæde. Og efter kort tids forløb nærmede endnu flere sig – forsigtige som katte til spurve. – omkring studenten havde der nu forsamlet sig en halv snes tilhørere, og

dette opflammede ham. Han stod midt i klyngen, talte og gestikulerede, fremkaldte snart smil på ansigterne, snart spændt opmærksomhed, så mistillid og skeptisk latter. Han talte, som om han holdt foredrag.

"Det vigtigste til at forebygge sygdomme er – renlighed med legemet og den luft, man indånder," indprentede han sine tilhørere.

"Å, Herre Gud!" sukkede malernes kokkepige. "For at undgå en brat død skal man bede til den hellige Varvara."

"De fine herskaber har både rent legeme og ren luft, men de dør dog alligevel," bemærkede en.

Orlov stod ved siden af sin kone og stirrede tankefuld på studenten. Der var en, som trak ham i ærmet.

"Onkel Gregor!" hviskede Senka; han hævede sig på tåspidserne, og hans øjne gnistrede som kul, "nu dør Mitrij Pavlov nok – han har ingen slægtninge – hvem skal så have hans harmonika?"

"Lad mig være, din djævleunge!" bed Orlov fra sig.

Senka flyttede sig til siden og stillede sig ved spillemandens vindue og stirrede begærligt ind i kammeret, som om han søgte noget.

"Kalk, tjære ..." opremsede studenten med høj stemme.

Om aftenen efter denne urolige dag, da Orlovs skulle til at drikke te, spurgte Matrona nysgerrigt sin mand: "Var du ikke et eller andet sted henne med studenten?"

Gregor så på hende med tågede og fraværende øjne, og uden at svare gav han sig til at hælde teen fra glasset ud på underkoppen.

Gregor var om formiddagen, da rengøringen hos spillemanden var tilendebragt, gået bort med studenten. Henad klokken tre var han vendt tankefuld og tavs tilbage, havde lagt sig på sengen og ligget der lige indtil nu, med næsen i vejret og uden at mæle et ord. Hans kone havde flere gange forsøgt at få ham til at tale, men han havde ikke så meget som skældt ud for hendes trængen på, og alene dette var besynderligt, noget hende helt uvant og foruroligende.

Med en kvindes instinkt, en kvinde, hvis hele liv har været til for manden, fattede hun straks en mistanke om, at Gregor måtte være blevet grebet af noget nyt; hun blev ængstelig til mode, og endnu mere efterhånden som hendes nysgerrighed voksede.

"Du er måske ikke rigtig rask, Grischka?"

Gregor hældte den sidste slurk te i sig, tørrede overskægget med bagen af hånden og rakte sendrægtigt konen det tomme glas. Så rynkede han brynene og begyndte at tale:

"Jeg har været med studenten ude i barakkerne …"

"Hvor der er kolera?" udbrød Matrona og spurgte derefter hviskende: "Er der mange derude?"

"Tre og halvtreds med vor."

"Så–å?"

"En halv snes stykker er i bedring – de går så gule og så magre omkring …"

"Men er det også kolerapatienter? Det er det vist ikke? … Man har puttet nogle andre, som slet ikke led af kolera, derind for at kunne sige: Der kan I se, at vi kan helbrede jer!"

"Du er et fæ!" sagde Gregor afgørende, og hans øjne blev onde. "I er alle nogle tåber! Udannede og dumme – ikke andet! I

lægger os i graven med jeres uvidenhed. I kan ikke forstå noget!" Han rykkede teglasset hen til sig og tav.

"Hvor har du lært de talemåder?" spurgte Matrona ondskabsfuldt og sukkede.

Hendes mand skænkede ikke hendes ord den ringeste opmærksomhed; tankefuld, utilgængelig og hård tav han.

Temaskinen, som var i færd med at gå ud, peb på en melodi fuld af irriterende kedsommelighed; gennem vinduerne strømmede ind fra gården en duft af oliefarve, karbol og stank fra den farlige mødding. Halvmørket, temaskinens piben og den kvalme luft – flød sammen i et og knugede Orlov som et mareridt, og ovnens sorte gab så på dem, som om det kun ventede på et belejligt øjeblik til at sluge dem. Længe tav de. De tyggede på deres sukker, klirrede med deres glas og skyllede deres te ned. Matrona sukkede, og Gregor trommede med fingeren på bordet.

"En sådan renlighed, som dér er, har vi aldrig før set," hans stemme lød irriteret, "alle er de klædt I hvidt. De syge kommer hvert øjeblik i bad. De får vin til seks en halv krone flasken! Mad – så man kunne blive mæt af duften alene. Pasning, plejning og behandling, de er lige omhyggelige for dem alle … Hm – ja! … Der kan man få et øje op for, hvordan man selv lever. Ikke den fattigste djævel gider spytte på dig, endsige gå ind til dig og spørge om, hvordan det står til med dit helbred og din sjæl, hvis du har nogen. Men skal man endelig til at dø – så vil man forhindre det – gi'r penge ud til barakker og til vin til seks en halv krone flasken. Er folk da virkelig så dumme, at de ikke kan forstå, at alle disse penge, der nu anvendes til barakker og vin

til de døende, var bedre anvendt til at forbedre livet for de levende … nogle penge hvert år?"

Hans kone prøvede ikke på at forstå ham, det var tilstrækkeligt for hende at føle, at det var noget nyt, som rørte sig hos ham, og hun uddrog heraf, at der sikkert også i hans sjæl måtte være opstået noget nyt til fordel for hende. Og hun længtes efter at vide, hvorledes dette ville udvikle sig. I hendes ønske herom var der både frygt, håb og mistillid.

"Dér er de kanske klogere end du?" sagde hun og så skeptisk hen på ham.

Gregor trak på skuldrene, rømmede sig og skulede hen til hende; så begyndte han i en endnu mere højtravende tone:

"Om de er klogere eller ikke – det bliver deres sag. – nu vil jeg sige dig noget: Jeg vil ikke sidde her og vente på, at koleraen skal komme og tage mig, som den tog spillemanden – det går jeg ikke ind på – jeg kan det ikke! Peter Ivanovitch siger: Gå den i møde! Du går imod *den* – og *den* imod dig – hvem går af med sejren? Det bliver en kamp! Jeg vil ingen indvendinger høre. – Det bliver, som jeg har bestemt! Jeg tager plads som sygeplejer i barakkerne. – Har du forstået? Jeg går lige ind i svælget – slug kun, men jeg skal nok sprælle med benene! … Dér får jeg mindst 20 rubler om måneden i løn og måske ekstra gratiale … At man risikerer at dø der, det er sikkert, men her kreperede man måske endnu før. Så er det tillige en afveksling i dette forbandede liv …" og Orlov, der var kommet i oprør, slog med den knyttede hånd i bordet, så at kopperne dansede.

Til at begynde med så Matrona på ham med et udtryk af uro og nysgerrighed, men efterhånden som han talte, kneb hun øjnene mere og mere fjendtligt sammen.

"Er det studenten, der har rådet dig til det?" spurgte hun forsigtigt.

"Jeg har også selv forstand – og kan selv tage en beslutning!" Gregor søgte at gå uden om spørgsmålet.

"Nå, og hvordan mente han, at du skulle indrette dig med mig?" vedblev Matrona.

"Med dig?" Gregor blev noget forvirret; han havde endnu ikke haft tid til at overveje denne side af sagen. Naturligvis måtte man kunne lade konen blive i lejligheden, som man plejer i sådanne tilfælde – men kvinder er jo så forskellige. Og Matrona – det ville være risikabelt: Hende måtte der passes på. Da Orlov havde tænkt en tid, sagde han mørkt: "Studenten … hvad der skal blive med dig? … Du bliver boende her … jeg får så løn … hm … ja …"

"Nå sådan," svarede konen kort og roligt og lo, som kun kvinder kan le, med en latter, som gjorde manden skinsyg og stak ham i hjertet.

Orlov, der var nervøs og prikken – mest af egoisme – ville ikke gerne lade sig mærke med noget og henkastede derfor kort til sin kone:

"Æh – og bæh – det er alt, hvad du kan sige," og han spidsede øre i forventning om, hvad hun ville svare.

Men hun smilede kun på ny med dette tirrende smil og tav.

"Nå, hvad så?" spurgte Gregor højere.

"Hvad for noget?" svarede Matrona og tørrede ligegyldig kopperne af.

"Du er ond! Forstil dig bare ikke … for så får du prygl!" hvæsede Orlov. "Jeg går måske døden i møde."

"Det er ikke mig, der sender dig – du kan jo lade være …" afbrød Matrona ham.

"Du ville være glad, om du kunne sende mig, det ved jeg!" svarede Orlov ironisk.

Hun tav. Denne tavshed gjorde ham rasende, men han betvang sine følelser, så at de ikke kom til udbrud, som de plejede i slige tilfælde. Han holdt dem tilbage under indflydelse af en, som han selv syntes, temmelig snedig bagtanke, der var faret gennem hans hoved. Han smilede endog ondskabsfuldt.

"Jeg ved godt, at du gerne så, at Tartarus slugte mig med hud og hår. Nå, vi vil få at se, hvem der er den stærkeste. Jeg kan også spille op – lige så godt som du!"

Han sprang op fra stolen, tog sin hat og gik, ladende sin kone tilbage i dårligt humør over, at hun havde forregnet sig i sin taktik; hans trusler havde forvirret hende, med stigende angst så hun fremtiden i møde, og idet hun stirrede ud af vinduet, hviskede hun for sig selv: "Å Gud, å Gud! – hellige jomfru og himmelske herskerinde!"

Knuget af urolige tanker sad hun længe ved bordet og grundede over, hvad Gregor havde i sinde. De rene kopper stod foran hende; på genbohusets væg lige over for hendes vinduer kastede den nedgående sol sine rødlige stråler, og genskinnet fra dem trængte ind til hende og skinnede på kanten af sukkerskålen, som stod foran hende. Med rynket pande betragtede hun dette svage skær, indtil hendes øjne blev trætte. Så rejste hun sig fra stolen, satte kopperne til side og lagde sig på sengen.

Hun følte sig ikke vel.

Da Gregor kom tilbage, var det allerede mørkt. Af hans skridt på trappen kunne hun høre, at han var i godt humør. Han gav lidt ondt af sig, fordi der var så mørkt i værelset, men så gik han hen og sagde godaften til sin kone og satte sig på sengen ved siden af hende. Matrona rejste sig op og lænede sig til ham.

"Ved du hvad?" spurgte Orlov leende.

"Nej!"

"Du vil også få en plads!"

"Hvor?" spurgte hun, og hendes stemme skælvede.

"I den samme barak, hvor jeg er!" svarede Orlov højtideligt.

Hun tog ham om halsen, trykkede ham til sig og kyssede ham på munden. – Det var nu ikke det, han havde ventet, og han skubbede hende bort.

Han tænkte: Det er lutter forstillelse; hun har vist aldeles ikke lyst til at være sammen med mig; hun forstiller sig, er lumsk og regner mig for en nar …

"Hvad er du så glad for?" spurgte han plumpt og mistænksomt, mens han fik lyst til at slå hende i gulvet.

"Å, jeg er bare så glad, så glad …" svarede hun.

"Ja, skab dig blot – jeg kender dig!"

"Å, du min egen modige mand!"

"Lad vær' – pas ellers på!"

"Grischka, min egen, kære ven!"

"Hvad går der dog af dig?"

Da hendes kærtegn havde blødgjort ham noget, spurgte han hende bekymret:

"Men er du ikke bange?"

"Å, hvad, vi to skal jo være sammen," svarede hun ligefrem.

Det gjorde ham godt at høre dette, og han trykkede hende ind til sig og sagde: "Du er et pragteksemplar!"

Den første dag, da Orlovs havde vagt sammen, blev der indlagt usædvanlig mange syge, og for de to, der var nye i tjenesten og vant til et jævnt og roligt liv, var det besynderligt at komme midt ind i denne hæsblæsende travlhed. Kejtede, uforstående overfor de ordrer, der blev givet dem, og overvældet af de nye indtryk tabte de næsten med det samme modet, og skønt de stadig fo'r omkring for at prøve på at gøre nytte, så forstyrrede de dog mere, end de hjalp. Gregor følte ved sig selv, at han fortjente bebrejdelser for sin uduelighed, men til hans store forbavselse var der ingen, der sagde et ondt ord til ham.

Da en af lægerne, en høj mand med sort overskæg, kroget næse og en vorte under det højre øjenbryn, bad ham om at hjælpe en af de syge i bad, greb Gregor patienten med en sådan iver, at denne stønnede og fortrak ansigtet af smerte.

"Du skal ikke brække ham itu, min ven, han kan nok være i badekarret, som han er ..." sagde doktoren alvorligt.

Orlov blev flov; den syge – en tør og lang bønnestage – lo mere, end han kunne tåle, og sagde hæst:

"En begynder – uvant!"

En anden læge, en gammel en med spidst, gråt skæg og store, glansfulde øjne, gav Orlovs anvisning på, hvorledes de syge skulle behandles, hvad der var at gøre i de forskellige tilfælde, hvorledes man skulle bære dem osv. Til slut spurgte han dem, om de havde været i bad i går, og gav dem hvide forklæder. Denne læges stemme lød så mild, og Orlovs syntes godt om

ham, men en halv time efter havde de glemt alle hans anvisninger, overvældede af den enorme travlhed. Rundt omkring løb personalet, klædt i hvidt, adlydende befalinger, som de greb i flugten; de syge udstødte hæse skrig, sukkede og stønnede, vandet plaskede over alt, og alle disse lyde opfyldte rummet, hvor luften var mættet med en så skarp lugt, at det endog forekom en, at hvert af lægens ord, ja hvert et suk fra de syge stank og rev i næsen.

I begyndelsen forekom det Orlov, at der herskede det frygteligste virvar, i hvilket han umuligt kunne finde sig til rette, i hvilket han måtte kvæles, blive døv og syg … Men da der var gået nogle timer, følte Gregor sig allerede grebet af den imponerende energi, som udfoldedes; han passede på og var ivrig efter at hjælpe til ved arbejdet; det ville gøre ham roligere og lettere, når han selv kunne komme ind i hvirvlen.

"Sublimat!" forlangte en læge.

"Mere varmt vand i dette bad!" kommanderede en mager student med røde, ophovnede øjenlåg.

"De … hvad er det nu, De hedder? Orlov – ja det er rigtigt … Gnid hans ben … Sådan – forstår De … Sådan, men lettere, – ellers gnider De huden af ham … Å, hvor jeg er træt!" Det var en langhåret, koparret student, som gav Gregor sine ordrer.

"Der er kommet en syg!" blev der meldt.

"Orlov, gå ud og få ham ind!"

Gregor var ivrig – han svedte og var helt fortumlet; hans øjne var matte, og han var tung i hovedet. Til tider følte han ikke sin egen tilværelse under presset af alle de indtryk, der hvert minut væltede ind over ham. Grønne pletter under matte øjne, ligblege ansigter, knogler, der stak frem, klæbrig, stinkende

hud, halvdøde legemers krampetrækninger – alt dette fyldte hans hjerte med knugende sorg og gjorde ham syg.

Af og til så han et glimt af sin kone ude i korridoren; hun var blevet mager, og hendes ansigt gråt og forknyt. En gang fik han lejlighed til at spørge hende:

"Nå, hvordan går det?"

Hun smilede og forsvandt uden at sige noget.

En tanke, der ellers var Gregor fremmed, slog ham: Mon det nu også var rigtigt, at han havde fået sin kone til at påtage sig dette hæslige arbejde … Hun kunne jo blive smittet. – Og da han en anden gang så hende, råbte han strengt til hende:

"Du sørger vel for at vaske dine hænder? … Tag dig godt i agt!"

"Hvad sker der ellers?" spurgte hun drillende og lo sarkastisk.

Så blev han vred. Det var også et sted at le på. Hvor de kvindfolk dog var nederdrægtige! Men han fik ikke tid til at give sine følelser luft; Matrona, som straks havde opfanget hans vrede blik, var hurtigt gået ind i den kvindelige afdeling.

Og Gregor bar allerede efter et minuts forløb en politibetjent, som han kendte, ind i lighuset. Denne lå gyngende på båren med de døde, glasagtige øjne rettet mod den klare, hede himmel. Gregor så skrækslagen og uforstående på denne politibetjent, som endnu i forgårs stod på sin post. Gregor havde endog skændtes med ham på grund af lidt, der var dem imellem. Og nu lå dette kraftige menneske her og var død – helt forandret og forvredet af krampe.

Orlov tænkte: Hvorfor skal man fødes, når man på en eneste dag kan blive slået ihjel af en sådan ubarmhjertig sot? Han stirrede på betjenten, og det gjorde ham ondt for dennes børn;

– der var tre af dem. Den afdøde havde for et år tilbage begravet sin kone – og havde ikke nået at gifte sig igen.

Det gjorde Orlov ondt helt ind i sjælen. Og pludselig bevægede ligets bøjede, venstre arm sig og rettede sig langsomt ud. Samtidig lukkede den fordrejede, åbenstående mund sig.

"Holdt!" råbte Gregor hæst til portøren, som bar sammen med ham, "han er jo ikke død!"

Portøren vendte sig, så på liget og svarede vredt: "Å, du ta'r vist fejl. Kan du ikke forstå, at han arrangerer sig til sin kiste … Ser du ikke, hvor fordrejet han er? … Sådan kan man da ikke gå i graven. Nå, hank så op igen!"

"Men han rører sig jo …" protesterede Orlov, skælvende af angst.

"Tag nu bare fat! Er du da idiot? Jeg siger dig jo, at han strækker sig – selvfølgelig må han så røre sig. Pas du bare på din mund … Tror du, at man har lov til at sige om lig, at de er levende? Det er jo oprørende … forstår du! Lig, de strækker sig altid – men snak du bare ikke om det til nogen – så skal det snart hedde sig hele byen over, at vi begraver dem levende, og så kommer krapylet og rydder hele bulen her. Så er der til dig! Læs af til venstre!"

Portørens sindige stemme og langsomme gang virkede beroligende på Gregor.

"Du skal bare ikke tabe humøret, bro'r! Det bliver en vanesag. Der er ellers godt her. Maden, behandlingen – og alt andet er ordentligt. Og til lig bliver vi alle, bro'r; det er den mest naturlige ting i verden. Men foreløbig skal du kun tænke på at leve – og bare ikke være bange – det er det vigtigste! Drikker du brændevin?"

"Ja, jeg gør," svarede Orlov.

"Nå, det var da godt. Her i denne krog har jeg for alle tilfældes skyld en lille lærke stående. Kom, la' os ta' en snaps."

De gik hen i krogen ved barakken og drak. Derefter hældte portøren nogle dråber pebermynteolie på et stykke sukker, som han rakte Orlov:

"Spis det, for ellers lugter du af brændevin – og det er noget, der er strengt forbudt her. – Det skal være farligt at drikke det, siger man."

"Kan du finde dig i livet her?" spurgte Gregor ham.

"Det manglede blot! Jeg har været her lige fra først af. For mine øjne er der død hundredvis af mennesker. Livet er nok noget uroligt her – men det er dog en god gerning, man gør – noget lignende som sundhedstroppernes i krigen … Har du hørt om dem og diakonisserne? Jeg var både med ved Ardagan og Kars. De gør rigtignok os soldater til skamme. Vi slås, har gevær, kugler og krudt, men de – de spadserer rundt uden noget som helst i den værste kugleregn, som promenerede de i en have. Vore egne og også tyrkerne slæber de til lazaretterne, mens kuglerne hviner om dem med deres pif – paf – schi–i–i–. Og det hænder jo også, at en kugle træffer en af disse modige sanitetstropper – og gør ham færdig!"

Efter denne beretning og endnu en god slurk brændevin blev Orlov mere modig.

"Har du sagt 'A', så må du også sige 'B'," sagde han til sig selv, mens han gned løs på en sygs fødder. Bagved ham var der en, som med klagende stemme bad:

"Vand – vand! – Å Gud – å Gud!"

Et andet steds fra hørte han:

"Å, hr. doktor – lidt hedere – lidt hedere – det hjælper! Gud lønne Dem! Jeg kan mærke, at det hjælper. Å – lidt mere kogende vand?"

"Kom her med noget vin!" råbte doktor Vaschtenko.

Orlov arbejdede og passede opmærksomt på, hvad der foregik omkring ham. Han fandt det i virkeligheden ikke så modbydeligt og frygteligt, som han fra først af havde tænkt sig det, og han indså, at der ikke var det ringeste virvar – men derimod en stor og fornuftig styrke, som virkede regelret. Men når han tænkte på politibetjenten, gøs han alligevel og skævede til vinduerne, som vendte ud mod gården. Han troede nok, at betjenten var død, men alligevel var han dog ikke ganske sikker i sin sag. Men sæt nu, at liget pludselig sprang op og gav sig til at råbe? Og han mindedes, at en eller anden havde fortalt, at en dag var de, der var døde af kolera, sprunget op af deres kister og løbet deres vej.

Orlov havde en fornemmelse af, mens han blev kostet rundt i barakken, snart for at gnide de syge, snart for at bringe dem i bad, at der ligesom blev kogt grød i hans hoved. Han tænkte på sin kone: Hvordan mon hun klarer den? Undertiden kunne han føle trang til at se Matrona, men straks efter skammede han sig over det og tænkte ved sig selv:

"Rør du dig bare, din fedthas! Du skrumper nok ind … og glemmer dine hensigter …"

Han kunne ikke lade være med at mistænke sin kone for hensigter, der var krænkende for ham, hendes mand. Men i al sin mistænksomhed kunne han undertiden ræsonnere fornuftigt og endog give hende ret. Hendes liv var jo trist, og når det var det, kunne det let skabe bitre tanker hos hende. Men

hans ræsonnementer kunne også undertiden forandre hans mistanke til overbevisning. Så spurgte han sig selv: havde det også været nødvendigt at krybe ud af kælderen og ind i denne kogende gryde?

Og han fattede det ikke. Men alle disse følelser lå gemt et steds dybt inde i ham og var ligesom udelukkede fra at øve nogen direkte indflydelse på hans arbejde; al hans opmærksomhed var rettet på lægepersonalets virksomhed. Han havde aldrig før set mennesker sådan næsten slide sig ihjel, som de gjorde det her, og han tænkte mere end én gang, når han så på lægernes og studenternes trætte ansigter, – at de mennesker i sandhed ikke fik deres penge for intet!

Da Orlov var blevet afløst fra sin vagt, gik han ud i barakkens gård, og overvældet af træthed lagde han sig derude, lænende sig til væggen lige under apotekets vindue. Det buldrede i hans hoved, det jog i hans side og værkede i hans ben. Ugidelig til at tænke på noget som helst strakte han sig i græsset og stirrede op i luften, hvor skyerne kom drivende, pragtfuldt farvede af den nedgående sols stråler. Så faldt han i søvn og sov som en sten.

Han drømte, at han sammen med sin kone var på besøg hos doktor Vaschtenko i et stort værelse, hvor der langs med væggene stod wienerstole. På disse sad alle de syge fra barakken. Doktoren og Matrona dansede den "russiske nationaldans" midt på gulvet, og han selv spillede på harmonika dertil og lo ad doktorens stive ben og fandt, at han, stor og opblæst, som han førte Matrona, lignede en hejre i en mose. Og alle de syge lo også, så de rystede på stolene. – Så så han pludselig politibetjenten i døren: Å–hå! råbte denne mørkt og

truende. Du troede nok, at jeg var helt død? Nu spiller du på harmonika, og før slæbte du mig i lighuset! Rejs dig, og følg med!

Skælvende af kulde og sveddryppende fo'r Orlov op. Lige over for ham sad doktor Vaschtenko og sagde bebrejdende til ham:

"Hør, min ven, man skulle såmænd ikke tro, at du hørte til hospitalets folk, når du lægger dig til at sove i græsset og tilmed på maven. Forkøler du først din mave, så bliver du puttet i seng, og så dør du rimeligvis … Det er dumt, min ven. Der er jo plads nok inde i barakken. Har man ikke sagt dig det? Og du sveder jo og har kuldegysninger. Kom nu med ind, så skal du få noget mikstur!"

"Det er kun af træthed!" brummede Orlov.

Han fulgte tavs doktoren ind gennem korridoren, fik en spiseskefuld medicin og endnu en, rynkede på næsen og spyttede.

"Nå, gå nu ind og sov … Farvel!" og doktoren spadserede på sine lange, tynde ben videre gennem korridoren.

Orlov så efter ham, smilede bredt og gav sig med det samme til at løbe efter ham.

"Må jeg takke doktoren så mange gange!"

"For hvad?" spurgte doktoren og standsede.

"For det arbejde, jeg er blevet sat til; nu skal jeg nok anstrenge mig af alle kræfter … Deres venlighed imod mig gjorde mig så godt – og så fordi jeg er til nytte … jeg er Dem virkelig så inderlig taknemmelig!"

Doktoren så forbavset på Orlovs ansigt, som udtrykte lutter glæde, og smilede også.

"Du er en særling! Men for resten klæder det dig … Hæng i, gør dit bedste, det skal ikke være for mig, men for de syge … Vi må se at frelse disse ulykkelige mennesker ved at få bugt med sygdommen … Men gå nu hen og sov."

Kort efter lå Orlov i sin køje og sov med en behagelig indvendig varme. Han var blevet så glad og stolt over denne ligefremme måde, lægen havde talt med ham på.

Men han var alligevel ked over, at hans kone ikke havde hørt denne samtale. Skulle han berette hende den i morgen? … Den fandens peberbøsse ville naturligvis ikke tro et ord af det.

"Kom ind og drik te!" Hans kone vækkede ham om morgenen.

Han løftede hovedet og så på hende. Hun stod smilende foran ham med glatstrøget hår, og i den hvide kittel så hun så ren og frisk ud.

"Hvad vil det sige? Hvor skal jeg drikke te? Jeg har jo min egen! – Hvor vil du ha' mig hen?" spurgte han dystert.

"Du skal komme over og drikke te hos mig," sagde hun venligt til ham.

Gregor vendte sine øjne bort fra hende og sagde, at han nok skulle komme.

Hun gik, og han strakte sig igen og faldt i tanker.

"Sikken én! Hun inviterer til te – og er kærlig … Men hun er blevet mager i løbet af den ene dag." Det gjorde ham ondt for hende. Han ville i grunden så gerne gøre hende noget godt. Skulle han købe lidt slikkerier til teen? Men mens han vaskede sig, opgav han det – hvorfor skulle man forvænne konen? Hun lever såmænd nok uden det!

De drak te i et lille, lyst værelse, hvis to vinduer vendte ud mod en mark, som strålede i morgensolens gyldne skær. På græsset under vinduerne glimtede endnu duggen, og langt borte gennem morgenens tågede, rosafarvede slør skimtedes landevejens træer. Himlen var ren, og fra markerne stod der en duft af fugtigt græs og jord ind gennem vinduerne.

Bordet stod ved væggen mellem de to vinduer. Gregor, Matrona og en af hendes kolleger havde taget plads ved det.

Denne sidste var en ældre, høj og mager kvinde med koparret ansigt og gode, grå øjne. Hun hed Felitsa Jegorovna, var ugift og datter af en kollegieassessor. Hun kunne ikke drikke den te, der blev lavet på barakkens temaskine, og hun havde derfor sin egen. Efter at have forklaret Orlov dette i afbrudte sætninger bad hun ham gæstfrit om at tage plads ved vinduet, hvor han kunne indånde, så meget han lystede af den "i sandhed himmelske luft", og så forsvandt hun.

"Nå, du var vel træt i går?" spurgte Orlov sin kone.

"Ganske frygteligt!" svarede Matrona livligt. "Jeg kunne næppe føle mine ben under mig, og i mit hoved svimlede det, så jeg ikke kunne forstå, hvad der blev sagt til mig. Hvert øjeblik var jeg ved at styrte. Det var med nød og næppe, at jeg kunne holde ud, til jeg blev afløst ... Jeg bad hele tiden til Gud om, at han ville hjælpe mig."

"Men er du ikke bange?"

"Hvorfor skulle jeg være bange for de syge?"

"Nå, jeg mener heller ikke for de syge!"

"Jo, for ligene er jeg bange ... Tænk dig," hun bøjede sig ned over ham og hviskede angst til ham: "De bevæger sig efter døden ... det ved Gud!"

"Jeg har selv set det!" lo Gregor sarkastisk. "Da politibetjent Nazarov var død, og jeg hjalp med til at slæbe ham ud, havde jeg nær fået en på øret af ham. Pludselig slog han ud med den ene arm – og det var på et hængende hår, at han havde ramt mig." Gregor havde uvilkårligt overdrevet lidt.

Han holdt meget af at drikke te i dette lyse og propre værelse med fri udsigt til de grønne marker og den klare, blå himmel. Og der var også noget mere, han var glad over – om det var over konen eller over sig selv – kunne han ikke gøre sig klart. Han følte trang til at vise sig fra sin bedste side og til at være den gryende dags helt.

"Nu skal jeg rigtig hænge i – så de skal forbavse sig oppe i Himlen. For her er der grund til det. For det vil jeg sige dig, at bedre mennesker end her eksisterer der ikke på jorden."

Han fortalte hende om sin samtale med lægen, men ligesom før kom han uvilkårligt til at sætte noget af sin egen fantasi til, og som følge heraf talte han sig mere og mere varm.

"Og så selve arbejdet! Det er noget ligesom krig. En kamp mellem kolera og mennesker – hvem skal gå af med sejren? – det gælder om at bruge de rigtige våben imod den! Doktor Vaschtenko siger til mig: De, Orlov! Dem har vi brug for nu. Vær blot ikke bange, men sørg bare for at jage sygdommen fra benene op i maven, der skal jeg så nok gøre en ende på den med en eller anden bitter mikstur. Så er den færdig, og mennesket er frelst og vil være os taknemmelig hele livet igennem, fordi vi har vristet det ud af dødens klør."

Og Orlov rettede sig stolt og så på konen med funklende øjne.

Hun smilede tankefuldt til ham; han var så smuk sådan og lignede nu den Grischka, som hun engang for lang tid siden havde kendt – før brylluppet.

"I vor afdeling er også alle så flittige og venlige. Både de overordnede og underordnede kvindelige læger taler så ligefremt til os."

"Så er du altså tilfreds?" spurgte Gregor, da hans begejstring havde lagt sig noget.

"Ja, det er jeg! Tænk selv: jeg får 12 og du 20 rubler om måneden, det giver 32! Og så alt frit! Tænk, hvor meget vi må kunne spare sammen, hvis koleraen bliver ved lige til vinter … Så kan vi måske – om Gud vil – slippe op fra vor kælder."

"Hm, ja – det ville også være godt!" sagde Orlov tankefuldt, og da han havde tiet en stund, fortsatte han fuld af håb, idet han klappede sin kone på skulderen: "Frisk mod, Matrona, hvorfor skulle solen da ikke også engang smile til os? Vær blot ikke bange!"

Hun blussede helt.

"Når blot du kunne holde igen?"

"Om det – ikke et ord! Som læderet er til – bliver sylen, som livet er til – bliver ansigtet … Kommer jeg først til at leve, bliver jeg også bedre."

"Ja, Gud give, at det måtte ske!" sukkede Matrona dybt.

"Nå, nok om det!"

"Grischenka!"

De skiltes, opfyldte af nye følelser overfor hinanden, besjælede af håb, rede til at arbejde til det yderste frejdige og glade.

Der var gået en tre-fire dage, og Orlov havde allerede flere gange fået ros for sin dygtighed og påpasselighed, men samtidig bemærkede han, at Pronin og flere af de andre sygepassere blev misundelige på ham og søgte at skade ham. Han holdt ørene stive, mens der opstod en bitter følelse i ham mod denne Pronin, som han så gerne ville have haft til ven og talt fortroligt med, og mod kammeraterne, som så tydeligt viste deres fjendtlige sindelag. – "Hvor de er onde!" tænkte han ved sig selv og bed tænderne sammen, mens han lovede, at han ikke skulle lade nogen lejlighed gå fra sig, hvor han kunne komme til at betale tilbage med renter. Og uvilkårligt standsede hans tanker ved Matrona: – Med hende kunne han tale om alt; hun ville ikke misunde ham hans held og ville ikke som Pronin ødelægge hans støvler med karbolsyre.

Dagene vedblev at være lige overfyldte med arbejde, men Gregor blev ikke mere så træt, for med hver dag øgedes hans energi. Han lærte at kende de forskellige medikamenter på lugten – også svovlæter, og da han opdagede, at indåndingen heraf virkede opstrammende på ham som en snaps, benyttede han sig tit i smug af det. Lægerne og studenterne kom til at holde mere og mere af ham, for han udførte deres ordrer punktligt, var venlig og flink og forstod at opmuntre de syge. Alle disse indtryk af det ny liv satte ham i en besynderlig løftet stemning. Han følte sig som et slags overmenneske og havde lyst til at udføre noget, der kunne rette alles opmærksomhed på ham, noget, der kunne gribe dem og tvinge dem til at forstå, at han havde ret til at være selvbevidst.

Derfor udrettede Orlov de mest risikable sager, slæbte uden kammeraternes hjælp, så han var nærved at forløfte sig, de

sværeste patienter fra sengen hen i badet, plejede de mest uhyggelige af de syge, opførte sig med den største forvovenhed overfor smittefaren – og med en sådan ligefremhed overfor ligene, at det næsten grænsede til råhed. Men alt dette var ham ikke nok, han tørstede efter noget større, og dette ønske brændte i ham og pinte ham og gjorde ham til tider helt melankolsk. Så udøste han sit hjerte for sin kone, for han havde ikke andre fortrolige.

En aften, da ægteparret var blevet afløst og havde drukket te, gik de ud over marken. Barakken var rejst langt udenfor byen midt på en stor, grøn slette, der på den ene side var begrænset af en mørk skov, på den anden af en lang række af byens huse; mod nord strakte marken sig ud mod det fjerne, hvor dens grønne farve flød sammen med den matblå horisont; mod syd endte den i en stejl skrænt langs med floden; her strakte postlandevejen med sine gamle, knudrede træer sig. Solen var ved at gå ned, og korsene på byens kirker hævede sig luende over havernes mørke løv op mod himlen, idet de kastede solens stråler tilbage i gyldne bundter. Også på ruderne i de yderste huse i byen faldt solnedgangens røde skær. Fra et eller andet sted lød der musik. Fra skrænten, der var bevokset med graner, og fra skoven bølgede den lune vind i duftende strømme ind mod byen, og over den vide slette var der smukt og stille – og vemodigt.

Orlovs gik tavse henover græsset og indåndede begærligt luften, der var anderledes ren og frisk end den i barakken.

"Hvorfra er det man kan høre musik?" spurgte Matrona sin tankefulde mand. Hun holdt ikke af at se ham i det humør – han forekom hende så fremmed og så langt borte fra hende. I

den sidste tid havde de kun sjældent været sammen, og hun skønnede derfor så meget desto mere på disse øjeblikke.

"Musik?" gentog Gregor – ligesom vækket af en døs, – "Gid pokker havde den musik! Du skulle blot høre den musik, der spilles i mit hjerte … det er af en anden slags."

"Hvad er der da i vejen?" spurgte hun og så urolig på ham.

"Jeg ved det ikke og kan altså ikke sige dig det – og om jeg kunne, ville du så være i stand til at forstå det? Mit hjerte brænder … det vil udvide sig … det vil have, at jeg skal udfolde mig i hele min styrke … Jeg føler en sådan uovervindelig kraft i mig! Forstår du? Blev denne kolera forvandlet til et menneske – til en kæmpe – til en Goliath – jeg ville binde an med ham, kæmpe en kamp på liv og død med ham og sejre … Så skulle jeg gerne bagefter dø af mine sår … Et simpelt kors over min grav med indskriften: Gregor Andrejev Orlov … Frelst Rusland fra koleraen – ville være nok."

Han blev ved at tale, mens hans ansigt brændte og øjnene lynede.

"Min egen, stærke mand!" Hviskede Matrona og trykkede ham tæt ind til sig.

"Jeg skulle styrte mig ind mellem hundrede knive, – om det kunne nytte – om livet derved kunne blive lettere at leve … Doktor Vaschtenko, student Hochrikov … De arbejder utroligt! At de ikke for lang tid siden er døde af overanstrengelse … Der er folk, der tror, at det er for at tjene penge! Nej, for penge arbejder man ikke på den måde! Doktoren har gudskelov sit på det tørre … Forleden dag, da den gamle blev syg, var Vaschtenko ikke hjemme i fire døgn. Penge betyder ikke noget her … Barmhjertighed er alene årsagen. De får her medfølelse for de

syge og glemmer helt sig selv. Og hvem er det, de er gode imod? Mod alle! … Mod en som Mischka Usov – hvis plads er i tugthuset – det er jo almindeligt bekendt, at han er en tyv – og måske værre end det … Man våger over ham og plejer ham og er glad, når han kommer sig … Det er noget af den glæde, jeg så gerne ville føle – men jeg kan ikke blive glad – og derfor piner og smerter det mig at se andre glade."

Orlov slog fortabt ud med hånden og faldt atter i tanker.

Matrona tav, men hendes hjerte bankede uroligt; hun ængstedes over mandens indfald.

De gik hen til skrænten og satte sig ved siden at hinanden … Der nede stod de unge birketræer med deres krøllede toppe i det allerede begyndende mørke. Det duftede af fugtighed og vissent løv, og af og til strøg vinden langs med skrænten og bragte birketræernes løv og de små graner til at skælve; – det lød som en bævende, ængstelig hvisken; det var, som om én, træerne elskede og holdt vagt over, var faldet i søvn på skrænten i ly af dem, og at træerne næppe turde hviske af frygt for at vække ham. Men inde i byen tændtes lysene, og på den mørke baggrund af haver tog de sig ud som rødlige blomster. Og på himlen kiggede stjernerne frem. Orlovs sad tavse, – han trommede med fingrene på sit knæ, hun stirrede på ham og sukkede.

Men pludselig slyngede hun sine arme om hans hals, lagde sit hoved ind mod hans bryst og sagde hviskende: "Min egen, gode Grischenka – min egen kære ven! Hvor du igen er blevet god mod mig, min trofaste, modige mand! Det er jo ligesom den gang – efter brylluppet – du er så tillidsfuld, og ikke et ondt ord har du til mig."

"Men det længes du måske efter? Ja, så må jeg jo til at prygle dig igen, hvis du så gerne vil have det," spøgte Gregor godmodigt, mens han følte sit hjerte gennemstrømmet af ømhed og medfølelse for sin kone.

Han gav sig til at stryge sin hånd over hendes hoved. Han kunne så godt lide dette – han fandt det så faderligt – en voksens kærtegn mod et barn – og Matrona lignede virkelig et barn: hun var allerede krøbet op på han knæ og havde – rullet sammen som et nøgle – lagt sig varmt og blødt til rette ved hans bryst.

"Min egen kære ven!" hviskede hun.

Han sukkede dybt, mens der fra hans læber strømmede ord, der var nye både for ham og hende.

"Min egen stakkels lille Mis! Så sød og god … der kan du se, hvordan det så end går, så er der ingen, der vil dig det bedre end din mand. Men du flygtede for ham … Når jeg var ond ved dig, så var det tungsindet, der drev mig, Matrja. Vi levede i en grav … uden lys og kendte næsten ingen mennesker. Så krøb jeg ud af graven og fik de næsten blinde øjne op og forstår nu, at under alle tilskikkelser bliver konen ens bedste ven … du skal se, Matrja! Vi retter os nok – vær ikke bange! Kommer tid, kommer råd … Nå nå – Hvad går der af dig, din lille nar?"

Hun græd af lutter lykke, og hans spørgsmål besvarede hun med kys.

"Min bedste i verden!" hviskede han.

Og de kyssede hinandens salte tårer bort, mens Orlov endnu længe talte ord, der var nye for ham.

Det var allerede blevet helt mørkt. Himlen som var pragtfuldt smykket med stjerner, så i højtidelig stilhed ned på jorden, og

på marken var der lige så stille som oppe i Himlen.

Det var blevet dem en vane at drikke te sammen. Morgenen efter, at de havde spadseret sammen i marken, kom Orlov ind i sin kones værelse, flov og mørk. Felitsa var blevet syg, og Matrona var derfor alene i værelset; hun gik sin mand i møde med et strålende ansigt, men det blev straks alvorligt, og bekymret spurgte hun ham:

"Hvordan er det, du ser ud? Har du det ikke godt?"

"Der er ikke noget i vejen," sagde han tørt, idet han tog den allerede skænkede te hen til sig.

"Men hvad er det da?" trængte Matrona på.

"Jeg sov slet ikke i nat, kunne ikke lade være med at tænke … Vi talte for meget i går aftes – blev sentimentale … Og nu skammer jeg mig over mig selv. Du og dine lige søger ved sådanne lejligheder at få krammet på os. – Hm, ja … Men bild dig bare ikke ind, at det skal lykkes dig overfor mig – jeg gi'r mig ikke … at du ved det!"

Han sagde dette meget bestemt – men han så ikke på hende. Matrona tog ikke sine øjne fra ham, mens han talte.

"Nå, du fortryder altså, at du var god ved mig i går?" spurgte hun stille. "Du skammer dig over, at du kyssede og kærtegnede mig? – Ikke sandt! Det er krænkende for mig at høre – ja, du sønderriver mit hjerte med sådan snak. Hvad er det, du forlanger? – Er du ked af mig – er jeg dig modbydelig, eller hvad er der?"

Hun så mistænksomt på ham, og hendes stemme lød bitter og udfordrende.

"N–nej …" svarede Gregor forvirret, "jeg ved ikke, hvad det er … Vi to boede jo i en grav … du husker selv, hvad det var for et liv! Man kan næsten blive syg af at tænke på det. Og se, nu er vi kommet op derfra, – men jeg er så bange – alt har forandret sig så hurtigt … Jeg er blevet helt fremmed for mig selv, og det er, som om du er en anden. Hvad vil det sige? Og hvad vil der følge efter dette?"

"Det, som Gud vil, Grischka!" sagde Matrona alvorligt. "Du skal blot ikke fortryde, at du var god i går."

"Lad det nu være nok!" afbrød Gregor hende forlegen og sukkede. "Ser du, jeg tror ikke, at der kan trives noget godt hos os. Vort fordums liv var ikke så blomstrende, og det nuværende er heller ikke godt, skønt jeg hverken drikker, slår eller skælder ud …"

Matrona gav sig til at le krampagtigt.

"Nej, nu har du nok ikke tid til at befatte dig med sligt!"

"Til at drikke kunne jeg vel nok få tid," svarede Orlov med et smil. – "Men jeg føler ingen trang til det … det er det mærkelige! … Og så er det sådan i det hele taget … ikke alene at jeg skammer mig over noget, men jeg frygter også noget." Han rystede på hovedet og faldt i tanker.

"Gud må vide, hvad der er i vejen med dig!" sagde Matrona med et dybt suk. "Du har det jo godt, selv om der er meget arbejde; alle lægerne holder jo af dig – og du gør din pligt – ja, jeg ved ikke, hvad det er … så urolig, du dog er."

"Det er sandt! Jeg har ingen ro … Jeg tænkte i nat: Peter Ivanovitch siger: alle mennesker er ens – men er jeg da ikke et menneske som de andre? Men er alligevel ikke både doktor Vaschtenko, Peter Ivanovitch og mange andre bedre end jeg?

Altså er de og jeg ikke ens … og jeg passer ikke til dem, det føler jeg. De har helbredet Mischka Usov og er glade over det … det forstår jeg ikke. Hvad glæde kan der være i, at et menneske bliver helbredet? Er livet ikke langt værre end kolerakrampe, når man skal være ærlig? Men de må vel forstå det – og derfor er de glade. Og jeg ville også gerne glæde mig ligesom de andre – men jeg kan ikke – for hvad er det, jeg skal være glad for?"

"De har medlidenhed med folk," indvendte Matrona, "og hvor de er omsorgsfulde for dem! På vor afdeling er det lige sådan … begynder en syg at komme sig, å Gud, hvad bliver der så ikke gjort … og når patienten bliver udskrevet, vanker der både råd og penge og medicin … Jeg får ligefrem tårer i øjnene."

"Nå, kommer du nu også med – tårer? … Jeg er ved at gå bag over af forbavselse – og ikke andet!" Orlov trak på skuldrene, strøg sig med hånden over panden og så uforstående på sin kone.

Hun blev ivrig og søgte at bevise manden, at menneskene virkelig fortjente medfølelse, og idet hun bøjede sig ned over ham, så hun ham kærligt ind i øjnene og blev ved med at tale om stakkels mennesker og livets besvær. – Han stirrede på hende og tænkte:

"Hvor hun kan tale! Hvorfra får hun ord?"

"Du har jo også selv medfølelse for folk, – siger du ikke, at du skulle kvæle koleraen, om du kunne! Men hvorfor? For hvis skyld? For menneskenes – og ikke for din egen. Du er jo også blevet langt lykkeligere, efter at den er kommet."

Orlov gav sig pludseligt til at le.

"Ja, det er sikkert! – Å! Gid det hele ville revne! … At lykken skal opnås ved, at folk kreperer … Sikken et liv. – Føj!"

Han rejste sig og gik til sin vagt. Det gjorde ham ondt, at der ikke var andre, der havde hørt, hvad Matrona sagde. For det var nu godt sagt af et kvindfolk – der kunne man dog se, at kvinder også kunne forstå sig på noget. Og opfyldt af en behagelig følelse gik han over i sin afdeling, hvor de syges hæse lyde og stønnen mødte ham.

For hver dag udvidede hans følelsesverden sig, og mere og mere følte han trang til at meddele sig. Fortælle alle sine indtryk i ét hele kunne han naturligvis ikke, for der var mange af dem, han ikke selv forstod. Der ligesom ulmede krænkede følelser og misundelse i ham, fordi han fattedes evnen til at kunne glæde sig.

Så dukkede ønsket op i ham: at fuldbyrde en eller anden dåd, han kunne forbavse alle med. Han følte sig så alene i barakken; lægerne og studenterne stod højere, sygepasserne lavere end han, – hvor hørte han selv hen? Han blev grebet af tungsind, for det forekom ham, at skæbnen legede med ham, havde pustet ham bort fra hans rette plads og ført ham ud i luften som en fjer. Han fik medlidenhed med sig selv og gik så til sin kone. Undertiden faldt det ham svært, for han fandt, at denne fortrolighed var under hans værdighed. Men han gik dog. Han kom mørk og i en snart ond snart skeptisk stemning, men gik næsten altid trøstet og rolig bort. Det viste sig, at hans kone havde sin egen måde at tale på, – det var kun få ord, hun brugte, men de var ligefremme og fulde af følelse, og han lagde med forbavselse mærke til, at Matrona stadig indtog større plads i hans liv, og at han hyppigere og hyppigere tænkte på hende og tyede til hende.

Hun på sin side forstod det så godt og søgte på alle måder at udvide sin voksende betydning i hans liv. Det arbejdsomme og raske liv i barakken øgede stærkt hendes selvvurdering, – dette skete ubemærket for Matrona. Hun tænkte ikke på det, men når hun mindedes sit tidligere liv i kælderen i en snæver kreds af bekymringer for manden og husholdningen, så kom hun uvilkårlig til at sammenligne det tidligere med det nuværende, men de mørke billeder fra kældertilværelsen trådte mere og mere i baggrunden. De overordnede i barakken kom til at holde af hende for hendes dygtighed og flid. De så alle venligt til hende – og betragtede hende som et menneske – hvad der var noget nyt for hende og oplivede hende.

Engang under nattevagten gav den tykke doktorske sig til at udspørge hende om hendes liv, og Matrona fortalte gerne og åbent om det; men så tav hun pludseligt og smilede.

"Hvorfor ler du?" spurgte doktorsken.

"Å, jeg ved ikke – først nu forstår jeg rigtigt, hvor elendigt mit liv har været."

Og nu opstod der hos hende en besynderlig følelse mod manden; hun holdt jo nok stadig lige så meget af Gregor som forhen – med en kvindes blinde kærlighed, men det forekom hende, at Gregor var hendes skyldner. Undertiden, når hun talte med ham, lød tonen i hendes stemme beskyttende, for hyppigt vakte hans urolige ideer deltagelse i hende. Men dog tvivlede hun tit om muligheden af et stille og fredeligt samliv med manden, skønt hun jo håbede på, at han ville blive skikkelig, og at hans tungsind ville fortage sig.

En uheldig skæbne havde ladet dem mødes – og begge unge, arbejdsdygtige og stærke – ville have levet et trist liv i

kummerlig fattigdom – optaget af at tjene det nødvendigste for ikke at dø af sult – om ikke Grischkas urolige sind og utilfredshed med det hverdagsagtige havde skabt en forandring i deres liv.

En mørk septembermorgen rullede hospitalsvognen ind i barakkens gård, og Tronin løftede en lille dreng ud af den; han var tilsmudset af farve, knoglet, gul i huden og kunne næppe trække vejret.

"Igen en fra Petunnikovs hus, fra den våde gade," meddelte kusken på spørgsmålet om, hvorfra den syge kom.

"Tsischik!" udbrød Orlov bittert. "Å, herre Gud! Senka! Tsisch! Kan du kende mig?"

"Ja … jeg … kan …" sagde Tsischik med besvær; han lå på båren og løftede langsomt øjnene for at se på Orlov, som gik bag ved ham, bøjet over ham.

"Å du – du glade fugl! Hvordan har du dog båret dig ad?" spurgte Orlov. Han var blevet så underlig til mode ved synet af denne så forpinte dreng. "Og hvorfor dog nu drengen?" – I dette ene spørgsmål rummedes alle hans følelser, og han rystede bedrøvet på hovedet.

Tsischik tav og krympede sig.

"Uh, hvor jeg fryser!" sagde han, da man lagde ham på sengen og begyndte at trække hans fattige, farveklattede pjalter af ham.

"Nå, nu skal vi straks putte dig i varmt vand," lovede Orlov. "Og så skal vi nok få dig rask igen."

Tsischik rystede på sit lille hoved og hviskede:

"Du får mig ikke rask … Onkel Gregor … kom … lad mig hviske dig noget. Jeg har stjålet harmonikaen … Den ligger i træskuret. Jeg spillede første gang på den i forgårs … Å, hvor den var dejlig! Da jeg så havde gemt den igen – fik jeg straks ondt i maven. Det måtte vel være, fordi jeg havde syndet. – Den hænger under trappen på væggen … og jeg har dækket den til med brænde … Onkel Gregor … du må give den bort … Harmonikaspilleren havde en søster … Hun har spurgt efter den … Kan du ikke give hende den?" – Han gav sig til at stønne og vride sig i krampe.

Man gjorde alt, hvad man kunne for at hjælpe ham, men det udmattede, magre, lille legeme kunne ikke holde livet fast, og om aftenen bar Orlov ham på båren over i lighuset. Idet han bar ham, havde han ligesom en følelse af, at der var gjort ham, Orlov, fortræd.

I lighuset prøvede Orlov på at rette det lille legeme ud, men det lykkedes ikke. Så gik han derfra med mørkt sind, tagende med sig billedet af denne glade dreng, som den frygtelige sygdom havde været så grum imod.

Bevidstheden om sin magtesløshed og uforståelse overfor døden greb ham. Hvor godt han end havde plejet Tsischik, hvor ivrigt end lægerne havde gjort deres yderste – drengen døde dog! Hvor det var sørgeligt … Nu en skønne dag blev han måske selv angrebet og knækket … og så færdig! Han følte sig ængstelig til mode og knugedes af ensomhed. Havde han bare haft et fornuftigt menneske, han kunne tale med. Mere end en gang havde han forsøgt at indlede en samtale med en af studenterne, men ingen af dem havde tid til at filosofere. Så var der kun konen tilbage, han kunne tale med, og mørk og bedrøvet gik han til hende.

Hun var lige blevet afløst fra tjenesten og stod nu i en krog af værelset og vaskede sig; temaskinen snurrede allerede på bordet og fyldte luften med damp.

Gregor satte sig tavs på en stol og gav sig til at betragte sin kones nøgne, runde skuldre.

I korridoren fo'r sygepasserne frem og tilbage, og Gregor søgte at kende dem på deres gang.

Pludselig forekom det ham, at Matronas skuldre var lige så kolde og dækket af den samme klæbrige sved som hos Tsischik, da denne i krampe vred sig på sygelejet. Han skælvede og sagde hult:

"Senka døde ...!"

"Er han død? Nå så være Herren hans sjæl nådig!" sagde Matrona som i bøn, og straks efter gav hun sig til at spytte – hun havde fået sæbe i munden.

"Det gør mig ondt for ham," sukkede Gregor.

"Han var lidt vel fræk!"

"Nu er han død og dermed basta! Nu kommer det ikke dig ved, hvordan han var ... Men at han døde, det gør mig ondt. Lidt for meget om sig var han ... Harmonikaen ... Hm! En rask dreng ... Jeg har undertiden, når jeg så på ham, tænkt – om jeg skulle tage ham til mig som sådan noget som læredreng ... Forældreløs som han var, havde han jo nok vænnet sig til os og var blevet som en søn for os ... Vi har jo ingen børn ... så kraftig som du er – har du kun født én gang – og dermed færdig. Å, ja, du! havde vi blot haft sådanne små pattegrise, så ville livet ikke have været så kedsommeligt for os ... Men nu skal man leve, arbejde ... for hvad? For føden til dig og mig ... Men hvad skal vi med føde? ... For at kunne arbejde ... derfor bliver det en

meningsløs køren rundt … Men havde vi haft børn … så havde det været en anden sludder. Hm – ja!"

Dette sagde han med dybt bøjet hoved og i en tone fuld af sorg og utilfredshed. Matrona stod foran ham og hørte til, mens hun blev blegere og blegere.

"Jeg er rask, du er rask, men børn har vi ikke … Hvad skal det sige? Af hvad grund? Hm – ja – sådan tænker og tænker man og – gi'r sig så til at drikke!"

"Du lyver!" sagde Matrona højt og bestemt. "Du lyver! Vov ikke at byde mig dine lave ord … hører du? Vov det ikke! Du drikker – kun fordi du er vanartet, fordi du ikke kan holde igen på dig selv, – men min barnløshed har ikke noget med det at gøre. Du lyver, Grischka!"

Gregor var bestyrtet. Han kastede sig tilbage på stolen, så på konen og kunne næsten ikke kende hende igen. Aldrig før havde han set hende så ophidset, aldrig havde hun set på ham med så udeltagende – onde øjne og aldrig talt til ham med så stærke ord.

"Nå, nå …," sagde Gregor udfordrende, idet han klamrede hænderne om stolesædet … "Nå, lad os så få mere!"

"Ja, du skal få mere! Jeg ville ikke have sagt det, men den bebrejdelse, du kom med, kan jeg ikke bære! Jeg føder dig ingen børn? Jeg gør det ikke! Jeg kan ikke!" … og hun hulkede i sine skrig.

"Skrål nu bare ikke op!" sagde manden vredt til hende.

"Hvorfor jeg ikke kan få børn? Tænk engang på, hvor mange gange du har slået mig og på, hvor mange gange dine knyttede næver har ramt mig i siderne … Regn de gange sammen! … Hvor har du ikke pint mig og atter pint mig? Du ved vist ikke, hvor

meget blod du har tappet mig for ved dine pinsler? Jeg har jo vadet i blod lige op til halsen. Se derfor kan jeg ikke få børn – min kære mand! Hvor kan du nu bebrejde mig det, hvad? Hvor du dog må skamme dig! … En morder er du, forstår du – en morder. Alt andet har jeg tålt af dig og tilgivet dig – men sådanne ord tilgiver jeg dig aldrig i evighed, og når jeg skal til at dø – skal jeg mindes dem! Forstår du da virkelig ikke, at det er dig selv, som har skylden, – at det er dig, der har ødelagt mig? Skulle jeg da ikke være som andre kvinder – ikke ønske mig børn! Du tror, jeg ikke vil! … Utallige nætter har jeg ikke sovet, men tryglet gud om at bevare barnet i mit liv for dig – morder … Ser jeg et fremmed barn, er jeg ved at kvæles af bitterhed og misundelse – og ynk over mig selv … Skulle jeg ikke kunne få børn … Å, himmelske moder! … Denne lille Senka … Har jeg listet mig til at kæle for og være god imod … Å, herre!"

Hun var ved at tabe vejret. Uden tanke og uden forbindelse strømmede ordene ud af hendes mund.

Hendes ansigt var helt skjoldet, hun skælvede og greb sig med hænderne om halsen, som for at standse den hulken, der var ved at kvæle hende. Gregor sad lige over for hende; bleg og sønderknust klamrede han sig til stolen, og med vidt opspilede øjne stirrede han på denne kvinde, der var ham så helt fremmed. Og han frygtede hende – frygtede for, at hun skulle kaste sig over ham og gribe ham i struben og kvæle ham. Hendes frygtelige øjne, der brændte feberhede af vrede, lovede ham netop dette. I dette øjeblik var hun den stærkeste – det indså han og blev bange; han turde ikke rejse sig og slå hende ned, som han ville have gjort, om han ikke havde forstået, at

hun var blevet forvandlet og udstyret med en uimodståelig magt.

"Du har såret min sjæl, Grischka! Hvor du har syndet imod mig! Jeg har tålt og tiet … jeg elsker dig, fordi … men en sådan blodig hån kan jeg ikke bære! … Jeg har ikke længere kræfter dertil … af Gud er du givet mig! For dine ord være du tre gange forb…"

"Ti!" skreg Grischka i raseri.

"Nå, I spektakelmagere! Har I glemt, hvor I er? Kan I dy jer!"

Det var for Gregor, som om der var bredt et slør over hans øjne. Han kunne ikke skelne, hvem det var, der stod i døren og talte med denne basstemme; med nogle ukvemsord skubbede han personen til side og fo'r ud på marken. Men Matrona stod et øjeblik midt i stuen som lamslået, så strakte hun hænderne frem for sig, gik vaklende og ligesom i blinde hen til sin seng og tumlede stønnende om på den.

Det blev mørkt, og den nysgerrige, gyldne måne kiggede allerede fra de forrevne skyer ind gennem værelsets vinduer og tegnede sære skygger på gulvet.

Men snart efter rislede mod barakkens ruder og vægge en fin, tæt regn – forløberen for det mørke efterårs uendelige regnvejr, der kommer med tungsind i sit følge.

Perpendiklen i uret dikkede sine sekunder, og regndråberne faldt uophørligt mod ruderne. En for en gik timerne, mens regnen blev ved, og på sengen lå Matrona ubevægelig og stirrede med de brændende øjne op mod loftet. Hendes ansigt var mørkt og strengt, tænderne sammenbidte, kindbenene trådte frem, og i øjnene luede angst og sorg. Og regnen rislede uafbrudt mod væg og rude; det var som om den påståeligt blev

ved med at fortælle noget trættende – noget et og det samme, for at overbevise en eller anden om noget, og som om den ikke havde tilstrækkelig energi til at gøre dette hurtigt og eftertrykkeligt. Og nu håbede den at nå sit mål ved en pinagtig, uendelig og farveløs prædiken, i hvilken troens glød manglede.

Og det regnede endnu, da himlen farvedes af den gryende dag med farver, som lover regn. Men Matrona havde ikke kunnet sove. I regnens ensformige lyd hørte hun stadig det samme triste spørgsmål, som gjorde hende angst:

"Hvad skal det nu blive til? … Hvad skal det nu blive til?"

Det lød uophørligt bag vinduerne og trængte ind i hele hendes væsen med en sviende smerte.

"Hvad skal det nu blive til?"

Matrona var bange for at give sig selv svar, skønt dette stadig blussede op i hende i skikkelse af en fuld, dyrisk og grusom mand. Men det var hende tungt at give slip på tanken om det rolige liv, fuldt af kærlighed, som hun så sikkert havde håbet på, og hun jagede derfor den truende forudanelse bort fra sig. Men på samme tid var hun på det rene med, at begyndte Gregor igen at drikke – så ville hun ikke kunne leve sammen med ham. Nu havde hun set ham som en anden og var selv blevet en anden; det fordums liv fremkaldte i hende frygt og modbydelighed – nye følelser, hun ikke før havde kendt. Men hun var en kvinde – og til slut gav hun sig selv skylden for en mulig adskillelse.

"Og hvor det dog alt kom! … Å, herre! … Det var, som om jeg var faldet ned fra et bjerg …"

Med sådanne modsigelser og pinefulde tanker hengik der endnu en lang time. Det var blevet lyst, men over marken lå en tung tåge, som skjulte himlen.

"Orlov! Afløsning ..."

Mekanisk adlød hun; hun rejste sig langsomt fra sengen, skyndte sig med at vaske sig og gik så syg og kraftesløs, som hun var, ind i hospitalet. Dér lagde man straks mærke til hendes trætte bevægelser, mørke udtryk og sløve øjne.

"Orlov! De er vist ikke rask?" spurgte doktorsken hende.

"Tak! Jeg fejler ikke noget."

"Tilstå De det kun uden at genere Dem! Vi skal nok lade en anden besørge Deres arbejde."

Matrona skammede sig; hun ville ikke være sin smerte og angst bekendt for dette gode, men alligevel for hende fremmede menneske. Fra det aller dybeste af sin sjæl hentede hun den sidste rest af kækhed og sagde smilende:

"Det har ikke noget at sige! Min mand og jeg blev en smule uvenner ... Det går nok over igen ... det er ikke første gang ..."

"Stakkels De!" sukkede doktorsken, der kendte hendes triste liv.

Matrona havde lyst til at kaste sig ned for hende og bore sit ansigt ned i hendes skød og give sig til at græde ... Men hun betvang sig, pressede kun læberne fast sammen og trykkede hånden mod sit bryst for at standse den frembrydende gråd.

Efter at være blevet afløst gik hun ind i sit værelse. Hun så straks ud af vinduet. En vogn kom kørende hen over marken – der var vist en syg i den. En fin regn faldt ned fra de grå skyer. Andet var der ikke at se. Matrona vendte sig fra vinduet, og med et dybt suk satte hun sig ved bordet, optaget af det hårdnakkede spørgsmål: "Hvad skal det blive til?" Og hendes hjerte bankede i takt til hendes tanker.

Længe sad hun i en tung døs, og hvert skridt i korridoren fik hende til at skælve og til at springe op.

Men da døren endelig gik op, og Gregor trådte ind, fo'r hun ikke sammen og rejste sig ikke; hun følte det, som om de triste efterårsskyer pludseligt havde sænket sig fra himlen ned over hende i al deres tyngde.

Men Gregor, der var standset i døren, kastede sin våde hat på gulvet; derefter stavrede han trampende hen imod sin kone. Vandet drev af ham. Hans ansigt var rødt, øjnene slørede og læberne fortrukne i et bredt, dumt smil. Matrona kunne høre, hvorledes vandet sivede i hans støvler. Han var ynkværdig, og hun havde ikke troet det muligt, at han skulle komme sådan.

"Du ser nydelig ud!" sagde hun stilfærdigt.

Gregor rystede dumt på hovedet og spurgte hende: "Vil du ha', at jeg skal falde på knæ for dig?"

Hun svarede ikke.

"Nå, du vil ikke ha' det? Ja, det bliver din sag. Og jeg, som hele tiden har spekuleret på, om jeg havde ret eller uret overfor dig og nu er kommet til det resultat, at jeg har uret, spørger dig nu: Vil du ha', at jeg skal falde på knæ for dig?"

Hun vedblev at tie, og idet hun indåndede brændevinsstanken fra ham, følte hun en sviende smerte i sin sjæl.

"Nu skal jeg sige dig noget – du skal ikke skabe dig! Benyt nu øjeblikket, mens jeg er rolig," sagde Gregor med hævet stemme. "Nå, vil du så tilgive mig?"

"Du er jo fuld," sagde Matrona med et suk ... "Gå hellere hen og sov!"

"Det er løgn, jeg er ikke fuld, men jeg er træt. Jeg har hele tiden gået og tænkt … og meget har jeg tænkt på … å! du skulle tage dig i agt …!"

Han truede ad hende og lo hånsk:

"Hvorfor svarer du ikke?"

"Jeg kan ikke tale med dig."

"Du kan ikke. – Hvorfor ikke?"

Han blev pludselig højrød og hans stemme hård.

"Har du ikke i går skreget og skældt mig ud … nå, og nu kommer jeg og beder om forladelse. Forstår du?"

Han sagde dette ulykkespående; hans læber dirrede og næseborene udvidedes. Matrona vidste, hvad det betød, og klart trådte billederne af deres fordums liv frem for hende: kælderen, slagsmålene om lørdagen og hele deres triste fortid.

"Ja, jeg forstår det," svarede hun skarpt. "Og jeg ser – at du igen er ved at blive rasende … å, du!"

"Rasende? Det … kommer ikke sagen ved … Jeg spørger kun: Vil du tilgive mig? Hvad bilder du dig ind? Tror du, din tilgivelse er mig så nødvendig … Jeg skal nok klare mig uden den … men jeg så jo nok helst, at du blev god igen … Forstår du?"

"Gå din vej, Gregor!" sukkede Matrona sørgmodigt og vendte ham ryggen.

"Gå min vej?" lo Grischka ondt. "Gå, for at du skulle blive mig kvit? Nej, det bliver der ikke noget af! … Men kender du dette?"

Han greb hende i skulderen og rev hende hen til sig og holdt en stor, rusten kniv frem for hendes ansigt.

"Nå–å?"

"Å, når du blot ville dræbe mig," sagde Matrona med et dybt suk; så rev hun sig løs og vendte sig igen fra ham.

Da veg også han tilbage – ramt ikke af hendes ord, men af tonen i dem. Ordene havde han hørt mere end én gang, men sådan havde hun endnu aldrig sagt dem. Og at hun uden frygt for kniven havde vendt sig fra ham, gjorde ham endnu mere forbavset og flov. For et øjeblik siden havde det været ham en let sag at slå hende ned, men nu hverken kunne eller ville han det. Næsten forfærdet over hendes ligegyldighed overfor truslen kastede han kniven på bordet og spurgte hende:

"Djævel – hvad vil du da ha'?"

"Ingenting vil jeg have, intet!" skreg Matrona og snappede efter vejret. – "Men du? Er du kommet for at myrde mig – nå, så gør det da!"

Gregor så på hende og tav; han vidste ikke, hvad han skulle gøre, og kunne ikke få rede på sine forvirrede følelser. Han var kommet i den hensigt at besejre sin kone. I går under sammenstødet havde hun været den stærkeste, det følte han og skammede sig over. Det var aldeles nødvendigt, at hun atter underkastede sig ham; han forstod ikke selv hvorfor, men han vidste bestemt, at det måtte være sådan. Han havde – lidenskabelig og heftig som han var – i det sidste døgn spekuleret og tænkt meget, men i sin indesluttethed forstod han ikke at klare det virvar af følelser, som hans kone havde vakt hos ham ved den retfærdige beskyldning, hun dristigt havde slynget ham i ansigtet. Han betragtede det som et oprør og havde bragt en kniv med for at forskrække Matrona, men han havde sikkert dræbt hende, hvis hun ikke så behersket havde vægret sig ved at give efter. Nu stod hun dér foran ham, værgeløs og knuget af sorg – og alligevel stærkere end han. Det ærgrede ham, og ærgrelsen gjorde ham ædru.

"Hør," sagde han, "du skal bare ikke bilde dig for meget ind. Du ved jo godt nok – at jeg virkelig … kan lange dig en sådan én i siden … at du er færdig med det samme! Og så er det slut med den historie! … Det er meget ligetil!"

Men da Gregor mærkede, at det ikke var de rette ord, han anvendte, tav han. Matrona stod stadig bortvendt fra ham og rørte sig ikke. Der foregik i hende en feberagtig, hurtig afregning over alt, hvad hun havde gået igennem med manden, og det evindelige spørgsmål rejste sig i hende:

"Hvad skal det nu blive til?"

"Matrja!" Gregor begyndte at tale sagte, støttede hånden mod bordet og bøjede sig over sin kone.

"Er det måske min skyld – at det ikke er, som det skulle være? … Det er mig alt for kvalmt."

Han rystede på hovedet og sukkede.

"Så kvalmt er det mig – så snævert er her på jorden! Er det et liv? … Men jeg må jo leve – men hvorledes – ikke noget liv – kun krampe … er det ikke frygteligt? De syge, dem helbreder man og hjælper på alle måder … men jeg er kraftig – når min sjæl er syg og smerter, kan jeg så ikke også trænge til hjælp? Tænk engang – jeg har det jo værre end en kolerapatient – jeg har krampetrækninger i hjertet – det er dér, min sot sidder! … Og så kan du skælde mig ud og kalde mig et dyr og en drukkenbolt og intet andet. Å – du kvindemenneske! Du må jo være af træ."

Han talte langsomt og med eftertryk, men hun hørte kun lidt af det, optaget som hun var af et strengt gennemsyn af det forbigangne.

"Du tier," sagde Gregor og følte, at der opstod noget nyt og stærkt i ham. "Og hvorfor tier du? Hvad er det, du vil?"

"Intet!" udbrød Matrona. "Hvorfor bliver du dog ved med at pine mig? Hvad er din mening?"

"Min mening? Jeg vil … at …"

Men her mærkede Orlov, at han ikke kunne forklare hende, hvad det var, han netop ville, – at han ikke kunne sige det på en sådan måde, at det ville stå klart både for ham selv og hende. Han havde forstået, at der mellem dem havde rejst sig noget sådant, som han ikke med noget som helst ord kunne gennembryde.

Da blussede pludselig en vild ondskab op i ham. Han slog af al magt sin kone i nakken og gav sig til at brøle som et dyr.

"Hvad er der med dig, din heks? Hvad leger du for? Jeg slår dig ihjel, dit …"

Ramt af slaget styrtede hun med ansigtet ned mod bordet, men sprang straks op, og idet hun så sin mand ind i ansigtet med et blik fuldt af had, sagde hun bestemt, højt og kort:

"Slå!"

"Tsch …!"

"Slå! Nå?"

"Å, din djævel!"

"Nej, Gregor, nu kan det være nok! Jeg vil ikke vide af det længere …"

"Tsch …!"

"Jeg tåler ikke mere din hån …"

Han skar tænder og trådte et skridt tilbage – som for bedre at kunne slå hende.

Men i samme øjeblik gik døren op, og doktor Vaschtenko stod på dørtrinet.

"Hvad skal det sige? Hvad er det for optøjer?"

Hans ansigt var strengt og forbavset. Orlov blev ikke forvirret ved synet af ham, hilste endog og sagde:

"Det er kun sådan – en desinfektion mellem mand og kone ..."

Og han lo krampagtigt ind i doktorens ansigt.

"Hvorfor mødte du ikke til din vagt?" spurgte doktoren skarpt, irriteret af hans latter.

Grischka trak på skuldrene og bemærkede roligt:

"Jeg var optaget – af mine egne sager ..."

"Nå, sådan! Og hvem var det, der lavede skandale her i går?"

"Os!"

"I? Meget smukt ... De opfører Dem som hjemme ... og går bort uden tilladelse ..."

"Vi er ikke slaver, fordi ..."

"Ti! En beværtning har I lavet her ... Asner! Jeg skal lære jer, hvor I er!"

Fuld af frækhed og af en vild lyst til at omstyrte alt og til at rive sig ud af det virvar, der knugede hans sjæl, følte Gregor nu trang til straks at gøre noget usædvanligt, der med et slag kunne løse hans mørke sjæl af de lænker, som bandt den; og med en katteagtig gestus vendte han sig mod doktoren og sagde:

"De skal ikke overanstrenge Deres hals, skrål ikke sådan op – jeg ved nok, hvor jeg er – i en morderhule!"

"Hva–ad? Hvad sagde du?" Den bestyrtede læge bøjede sig hen mod ham.

Grischka forstod, at han havde sagt noget råt; men det kølnede ham ikke – han blev endnu værre.

"Den pille glider nok ned! Synk den bare! ... Matrona! gør dig færdig!"

"Nej, stop lidt, min ven! Du skal svare mig …" sagde lægen med en ildevarslende ro. "Din elendige karl, jeg skal …"

Grischka så stift på ham og begyndte at tale, mens han havde en følelse af, at noget hoppede inde i ham, og for hvert hop blev det ham lettere at ånde.

"De skal ikke råbe sådan op, Andrej Stepanovitch … skæld ikke ud … De tror, at De kan kommandere over mig, fordi der nu er kolera … men De tror fejl … folk står sig såmænd bedst ved at krepere … Når jeg sagde "morderhule", var det naturligvis ikke i bogstavelig forstand – men lidt drilleri … Råb nu bare alligevel ikke sådan op!"

"Nej, du lyver!" sagde doktoren roligt. "Jeg skal lære dig …"

I korridoren var der allerede blevet opløb. Grischka kneb øjnene sammen og skar tænder.

"Jeg lyver ikke og er ikke bange … men hvis De behøver at lære mig, så skal jeg for Deres bekvemmeligheds skyld sige det en gang til."

"N–nå? Sig så …"

"Jeg skal gå ind til byen og spørge alle: Hør, børnlille, ved I, hvorledes man kurerer kolera?"

"Hv–ad?" Doktoren spilede øjnene op.

"Og så skal vi foranstalte en regulær desinfektion hér – med illumination."

"Hvad siger du? Pokker tage ved dig!" udbrød doktoren. Irritationen gav plads for forbavselse over denne fyr, som han havde lært at kende som en flittig og flink arbejder, og som nu – ufatteligt af hvilke grunde – ubesindigt og urimeligt lagde strikken om sin egen hals …

"Hvad er det for noget vås, din nar?"

"Nar!" lød det som et ekko i hele Grischkas væsen.

Han forstod, at denne betegnelse var retfærdig, og blev endnu mere fornærmet.

"Jeg ved nok, hvad jeg siger. Alt er mig ligegyldigt ..." sagde han med lynende øjne. "For mig og mine lige er altid alt ligegyldigt, og derfor er vi ikke bange for at sige vor mening ... Matrona, gør dig nu færdig!"

"Jeg går ikke!" sagde Matrona bestemt.

Lægen så med store øjne på ham og gned sin pande uden at kunne forstå et ord.

"Du må jo være fuld eller gal! Forstår du, hvad det er, du gør?"

Grischka gav sig ikke – og kunne ikke give sig. Ironisk svarede han doktoren:

"Forstår De, hvad De gør? Gør De det? De desinficerer, ha, ha, og helbreder de syge – mens De lader de raske dø af livets snæverhed ... Matrona, jeg slår dig fordærvet, hvis du ikke kommer!"

"Jeg går ikke med dig!"

Hun var bleg og unaturlig rolig; hun fæstede sine øjne bestemt og koldt på manden. Til trods for alt sit heltemod vendte Grischka sig bort fra hende og tav med sænket hoved.

"Føj!" spyttede lægen. "Selve Djævelen kunne ikke begribe dette her ... Du! Gå din vej og vær glad til, at jeg lader dig slippe så nådigt – du burde have været straffet ... Gå! Tølper!"

Gregor så tavs op på lægen og sænkede så igen hovedet. Det havde måske været bedre for ham, om han havde fået prygl eller var blevet bragt på politistationen. Men lægen var et godt menneske og kunne se, at Orlov næsten var utilregnelig.

"For sidste gang spørger jeg dig – kommer du så?" spurgte Grischka hæst sin kone.

"Nej, jeg kommer ikke!" svarede hun og bukkede sig, som om hun ventede et slag.

Grischka slog ud med hånden.

"Nå … Gid pokker ville tage jer alle sammen! … For hvad fanden skulle jeg også med jer?"

"Dit asen!" råbte lægen.

"Skæld ikke ud!" hvæsede Gregor. – "Nå, forbandede taske! Nu går jeg! Måske ses vi ikke mere … og måske ses vi … det afhænger af mig! Men hvis vi ses – så bliver det ikke godt for dig – vid det!"

Og Orlov gik mod døren.

"Farvel – tragiker!" sagde lægen hånligt.

Gregor standsede og så op på ham og sagde halvhøjt:

"De skulle ikke håne mig – ikke spænde den fjeder igen, som én gang er sprunget op – uden at såre nogen … så må det vel være godt."

Han tog sin hat op fra gulvet, satte den på hovedet og gik uden at kaste et blik til sin kone.

Lægen så forskende på hende; hun stod bleg lige over for ham med et fuldstændig udtryksløst ansigt.

Han gjorde et tegn med hovedet efter Gregor og spurgte:

"Hvad er der i vejen med ham?"

"Jeg ved det ikke."

"Hm, hvor gik han nu hen?"

"Ud for at drikke!" svarede Matrona bestemt.

Lægen rynkede brynene og gik.

Hun så ud af vinduet. I aftenens mørke, i regn og blæst gik en mand med hastige skridt ind mod byen – alene ude på den våde, grå mark …

Matrona Orlovs ansigt blev endnu blegere, hun vendte sig mod hjørnet i værelset og gav sig til at bede med dybt bøjet hoved, gispende efter vejret under sin lidenskabelige bøn og rystende af sindsbevægelse.

Engang beså jeg håndværksskolen i N. Min cicerone var en mig bekendt mand – en af dens stiftere. Han førte mig gennem den mønsterværdige anstalt og fortalte:

"Som De ser, kan vi være stolte … Vort barn vokser og er i færd med at blive berømt. Lærerpersonalet er så dygtigt, at det er forbavsende. I skomagerværkstedet er der for eksempel lærerinden – en tarvelig skomagerkone – en rigtig vakker lille kone. – Hvor hun kan arbejde, og hvor hun forstår at undervise i sit håndværk – og De skulle se, hvor kærligt hun omgås børnene – ja det er helt forbavsende. Hun er uvurderlig … Hun arbejder for 12 rubler og har så fribolig på skolen … Og så underholder hun endda to forældreløse børn for sine egne fattige midler! Ja, jeg vil sige Dem, det er den mest interessante skikkelse."

Så ivrigt roste han hende, at jeg fik lyst til at lære hende at kende.

Det skete snart, og så en dag fortalte Matrona Ivanovna Orlov mig sit sørgelige liv. Den første tid, efter at hun var gået fra manden, havde han ikke ladet hende være i fred. Han kom fuld til hende, gjorde spektakler, passede hende op over alt og bankede hende skånselsløst. Hun tålte det.

Da barakken blev lukket, tilbød doktorsken Matrona at få hende ansat på skolen og at værge hende mod manden. Begge dele lykkedes, og Matrona begyndte nu at leve et roligt og arbejdsomt liv. Nogle kvindelige lægeassistenter lærte hende at læse og skrive; hun tog to forældreløse børn fra asylet til sig – en dreng og en pige. Og nu arbejder hun glad og tilfreds, mens hun med sorg og frygt tænker tilbage på fortiden. Hun elsker sine plejebørn, forstår betydningen af sin virksomhed og er sig den bevidst; og hos skolens bestyrere nyder hun en velfortjent agtelse og interesse. Men hun hoster, og hendes hoste er tør og mistænkelig, på hendes indfaldne kinder gløder en ildevarslende rødme, og i de grå øjne har megen sorg sat sig fast. Ægteskabet med den urolige Grischka gør sig gældende.

Men han tænker ikke mere på konen, og nu er det på tredje år, at han lader hende i fred. Undertiden kommer han til N., men han viser sig ikke for Matronas øjne. Han fører "de barbenedes" liv, som Matrona betegnende kaldte det liv, folk af hans slags lever.

Det lykkedes mig også at træffe ham. Jeg fandt ham i en af byens rønner, og efter to-tre gange at have mødt hinanden var vi venner. Da jeg havde gentaget for ham, hvad hans kone havde fortalt mig, faldt han i tanker, men ikke længe, og sagde så:

"Ja, jeg blev altså løftet, Maksim Savatejitch, og så klasket ned. Og ingen heltedåd fik jeg øvet. Og dog har jeg endnu lyst til at udmærke mig ved et eller andet … Knuse hele jorden til støv eller samle en bande kammerater og gå ud og slå alle jøderne ihjel … hver eneste en! Eller noget sådant, at jeg kunne stå højt oppe over alle menneskene og spytte dem ned i hovedet og kalde dem skinhellige øgleunger! Og så selv på hovedet ned

fra højden – og smadres i tusinde stykker! Hm! ja! Gid pokker ville tage en – hvor livet dog er mig snævert og trangt … Da jeg havde fået Matrona fra halsen, tænkte jeg: Nå, Grischka, nu kan du svømme frit, ankeret er lettet! Men – så var farvandet for lavt. Bums – jeg var gået på grund! Men jeg skal nok klare mig og vise, hvad jeg dur til! Hvordan? Det ved kun Djævlen … Min kone? Jeg gi'r hende Fanden! Hvad skulle jeg med hende, når hun drager mig til alle fire hjørner på én gang … Jeg er født med uro i blodet … og min skæbne er at være "barbenet"! Den allerbedste stilling i verden – fri og … alligevel snæver! … Om jeg drikker? Naturligvis, hvad ellers? Brændevinen – trøster … Men hjertet brænder med en voldsom ild … Alt er modbydeligt – byerne og menneskene … Føj! Skulle man virkelig ikke kunne tænke sig noget bedre end dette? … Jeg kunne kvæle alle! Å, du liv, du er en djævelsk visdom."

Den tunge dør i beværtningen, hvor jeg sad med Orlov, gik stadig op og i, og hver gang peb den vellystigt, og det indre af beværtningen vækkede forestillinger om et gab, der langsomt men sikkert vil sluge stakkels russiske mennesker – et efter et – både de urolige og andre …

Kammerater

1

Den hede julisol skinnede blændende over Smolkino og kastede et rigt væld af stråler ned på dens gamle rønner. Især lyste den i taget på sognefogedens hus, der for nylig var blevet omtækket med glat høvlede, gule brædder, som endnu lugtede frisk.

Det var søndag, og næsten hele landsbyens befolkning var på gaden, der var tæt bevokset med græs, på hvilket støvet lå i tykke lag. Foran sognefogedens hus var en mængde bønder og koner stimlet sammen; nogle af dem sad på jordvolden omkring huset, andre havde sat sig lige ned på vejen, og atter andre stod op, og rundt imellem dem fo'r børnene om i en ivrig tagfat, mens de voksne uafbrudt skændte på dem og gav dem knubs.

En høj mand med hængende overskæg var genstand tor mængdens interesse. Det solbrændte ansigt var dækket af et tæt gråsprængt skæg og furet af dybe rynker, og efter dette at dømme og efter de grå lokker, der stjal sig frem under den smudsige stråhat, kunne man antage ham for at være en mand på mindst et halvt hundrede år. Han så ned mod jorden, og næseborene i hans store, benede næse bevægede sig; når han hævede hovedet og kastede blikket over mod vinduerne i sognefogedens hus, kunne man se hans store, sørgmodige og næsten truende øjne; de lå dybt inde i deres huler, og de tætte bryn kastede skygge over dem. Han var iført en tjenende klosterbroders kutte; den var brun og laset og nåede ham

næppe ned over knæene, og den blev holdt sammen om livet med et reb. På ryggen bar han en tværsæk, i højre hånd havde han en lang stok med jerndupsko, den venstre havde han stukket ind på brystet.

Mængden betragtede ham med mistroisk og spotsk hån og med en tydelig glæde over, at det var lykkedes dem at fange ulven, førend den havde fået anrettet skade på deres flok. Han havde været på vej gennem landsbyen, og da han var kommet til sognefogedens vindue, havde han bedt om lidt at drikke. Sognefogeden bød ham kvas og gav sig i snak med ham. Mod vejfarendes sædvane svarede den fremmede meget uvilligt. Sognefogeden forlangte at se hans papirer, men da han ingen havde, lod han ham anholde for at sende ham til amtet. Til at ledsage ham på denne tur havde sognefogeden bestemt byens vægter, og denne modtog nu sine instrukser inde i huset, mens arrestanten blev tilbage til forlystelse for mængden.

Dér, hvor han var blevet stillet ved piletræet, blev han stående, lænende sin bøjede ryg mod dets stamme.

På husets trappe kom nu en gammel, nærsynet mand med ræveansigt og gråt, spidst skæg til syne. Langsomt bevægede han sig ned ad trinene, mens hans tykke mave adstadigt hoppede under den lange sirtses skjorte. Bag hans skulder kiggede vægterens skæggede og firkantede ansigt frem.

"Har du nu forstået det, Efimuchka?" spurgte sognefogeden vægteren.

"Hvad skulle jeg ikke have forstået? Det er da let nok. Jeg har som smoljansk vægter at føre denne fyr til amtmanden – det er det hele," og han sluttede sin replik, idet han blinkede til publikum med megen værdighed.

"Og du har papiret?"

"Papiret! Det har jeg gemt på brystet."

"Nå, det er godt," sagde sognefogeden eftertænksomt og føjede lidt efter til:

"Nå, så aflever det i Guds navn."

"Ja, lad os så komme af sted. March!" kommanderede vægteren og smilede i det samme til arrestanten.

"Du kunne dog have skaffet en vogn," svarede denne mut. Vægteren lo.

"En vogn? Det var også en idé! Der er fuldt op af vagabonder af din slags, som dukker op på marker og i byer – der blev vist ikke heste nok til alle dem, skulle de køre. Du når såmænd også nok til fods, hvor du skal hen, ikke sandt? Nå, lad os så gå, far." – Vægteren anslog en opmuntrende tone: – "Tror du da, vi skal så langt? Herregud, måske henved 20 verst, ja det er vist ikke engang så meget. – Vi skal snart være der, og så kan du udhvile dig – i brummen."

"Det skal du nu ikke tage dig så nær," fortsatte vægteren. "Når man er træt, kan man overmåde godt hvile sig i et fængsel – og i vores brumme er der køligt. Oven på en hed dag er der rigtig dejligt."

Arrestanten så hvast på sin ledsager, men denne smilede fornøjet og ligefrem.

"Nå, kom så, ærværdige fader! Farvel Vasilij Garilovitch! Nu går vi!"

"Gå med Gud, Efimuchka! Hold øjnene åbne!"

"Du må ha' et på hver finger!" råbte en ung fyr blandt mængden til vægteren.

"N–nå! Jeg er da ikke noget pattebarn, eller hvad er meningen?"

Og så gik de, idet de holdt sig tæt op ad husene for at være i skygge. Manden i kutten gik forrest i en noget slentrende, men hurtig gang som en, der er vant til at gå. Vægteren fulgte lige efter med en tyk stok i hånden.

Efimuchka var en lille, firskåren bonde med et bredt og venligt ansigt, indrammet af et rødligblondt skæg, der begyndte helt oppe ved de klare, grå øjne. Han lo altid og viste sine stærke, gule tænder, og i næsen gik der bestandig trækninger, som om han ville til at nyse. Han var klædt i en lang frakke, hvis skøder han havde stukket op under sit bælte, for at de ikke skulle genere ham under gangen. På hovedet bar han en mørkegrøn hue uden skygge; fortil var den trukket helt ned i panden og mindede om en fangehue. Arrestanten gik uden at bekymre sig om ham, som om han slet ikke lagde mærke til, at han havde nogen bag sig. De fulgte en smal marksti, der snoede sig gennem et bølgende hav af rug, og skyggerne af de to vandringsmænd gled henover de gyldne aks.

I horisonten forude blånede skovens kroner, og til venstre strakte de tilsåede marker sig uendelig langt ud i det fjerne. Som en mørk plet lå landsbyen midt mellem disse. Bag den druknede landskabet i blålig dis. Til højre, bag en gruppe piletræer, borede et klokketårns spids sig op i den blå himmel. Det var tækket med endnu umalet blik og skinnede så stærkt i solen, at det næsten gjorde ondt i øjnene at se på det.

Under himlen jublede lærkerne, og i rugen kiggede de venlige kornblomster frem; det var varmt, næsten trykkende, og støvet hvirvlede op af de to vejfarendes skridt.

Efimuchka kedede sig. Af naturen var han meget talende, og længe ad gangen kunne han ikke holde ud at tie. Nu rømmede han sig og gav sig til at synge med falset:

"Ak ja, ak ja! Hvorfor dog,
ja hvorfor nager længselen mit hjerte?

Min stemme duer ikke mere, gid fanden havde den! Hm, ja … Men jeg *har* engang kunnet synge – læreren i Vischenski sagde tit: Nå, Efimuchka, syng du for! Og så skulle du have hørt ham og mig synge! Han var en flink fyr, kan du tro."

"Hvad var han?" spurgte manden i kutten på sin mutte måde.

"Han var lærer i Vischenski og hed Michailovitch. Han var et pragteksemplar af et menneske. Han døde for mange år siden."

"Hvor gammel blev han?"

"Han var ikke fyldt 30 år."

"Hvad døde han af?"

"Rimeligvis af modgang."

Den kutteklædte smilede svagt og skottede hen til Efimuchka.

"Ser du, min ven, sagen var den – han underviste og underviste syv år i træk, og så begyndte han at hoste. Han hostede og hostede, og så blev han melankolsk og da han var blevet det, slog han sig på brændevinen. Fader Aleksei kunne ikke lide ham, og da han opdagede, at han drak, sendte han en skrivelse til byen sådan og sådan: Læreren drikker – forargelse og anstød blandt bønderne osv., og fra byen kom der en svarskrivelse og en lærerinde – sådan en lang, ranglet en med en uhyre næse. Nå, nu kunne Paul Michailovitch indse, at hans sager stod slet. Han blev jo ikke glad, tænkte som så: Nu har jeg undervist og undervist og undervist, og så – er I sådanne

djævle! – Fra skolen lagde han sig lige ind på sygehuset, og dér gav han efter fem dages forløb Gud sin sjæl … Sådan forholdt nu det sig."

Så gik de en tid i tavshed. For hvert skridt nærmede de sig skoven; den voksede for deres øjne og gik fra den blå tone over i en lysere grøn.

"Skal vi gennem skoven?" spurgte arrestanten.

"Å ja, et lille stykke kan vi måske tage den – henved en halv verst. Men hvorfor spørger du om det? Hvad? Hør du – du forekommer mig noget dum, ærværdige fader, når jeg rigtig betragter dig." Og Efimuchka lo, mens han rystede på hovedet.

"Hvad mener du?" spurgte den kutteklædte.

"Å, det var bare sådan – det var ikke noget. Skal vi gennem skoven – siger han! Nej, du er virkelig alt for ligefrem, farlil! Enhver anden havde vist holdt mund, men været klogere og var gået lige ind i skoven, og så havde han –"

"Hvad havde han?"

"Å, ikke noget! Nej, jeg gennemskuer dig, bro'r, jeg er ikke så helt dum. Lad du hellere den tanke fare – at komme gennem skoven. Du tror måske, du kunne gøre det af med mig? Jeg skulle tage tre af din slags på min samvittighed og kun løfte min ene arm for at besørge dig. Forstår du?"

"Jo tak, du er jo gal!" svarede arrestanten kort og tydeligt.

"Men du er opdaget!" triumferede Efimuchka.

"Nar! Hvad har du opdaget?" Den kutteklædte lo spydigt.

"Med hensyn til skoven – så skal jeg sige dig, du tænkte: Når vi først er dér, så skal jeg – altså: du – slå ham – det vil sige: mig – en i panden, og så skal jeg – altså du – stikke af igennem mark og skov. Var det ikke sådan?"

"Du er jo dum!" Den "opdagede" trak på skuldrene. "Må jeg spørge, hvor jeg så skulle gå hen?"

"Hvorhen du selv ville – det måtte du selv om."

"Ja, men hvorhen?" Efimuchkas ledsager var ikke hidsig i sit spørgsmål, men han ville dog tydeligt nok gerne have besked om, *hvor* han kunne gå hen.

"Det siger jeg dig jo: hvorhen du selv ville!" svarede Efimuchka roligt.

"Jeg har ingen steder, hvor jeg kan flygte hen, bror, slet ingen," sagde den kutteklædte sagte.

"Så–å –?" svarede vægteren mistroisk og slog ud med hånden. "Jorden er da stor nok, et steds vil der vel altid findes plads for en, der flygter."

"Men hvad er da egentlig din mening? Vil du have, at jeg *skal* flygte?" Arrestanten forsøgte at synes nysgerrig, mens han lo.

"Hvad er den af? Nej den går ikke, det var en rar ordning på tingene. Hvem tror du så, der kom i brummen i dit sted, hvis du stak af? Det gjorde jeg. Min mening var kun at få en passiar i gang."

"Du er en skikkelig fyr og lader jo til at være ganske medgørlig," sagde arrestanten, idet han sukkede.

Efimuchka nølede ikke med at give ham ret i dette.

"Det er sandt! Der er dem, der siger, at jeg er skikkelig, og at jeg er et godt menneske – og det er også vist og sandt. Men det bedste er dog, at jeg er oprigtig. Der er folk, der opnår alt ved at være sleske og listige, men det bryder jeg mig ikke om at være. Jeg er ene her i verden. Er man listig, dør man, og er man oprigtig, dør man også, derfor kan jeg lige så godt vælge at være det sidste."

"Det gør du ret i," bemærkede arrestanten tørt.

"Ja, ikke sandt, hvorfor skulle jeg handle samvittighedsløst, når jeg er ganske ene. Jeg er et frit menneske. Som jeg finder for godt, så lever jeg – mit liv lever jeg efter min egen lov. – Men sig mig: hvad hedder du?"

"Hvad jeg hedder? – Nå – du kan jo kalde mig Ivan Ivanov."

"Er du munk?"

"Næ–h –!"

"Ikke det – det troede jeg, du var."

"Var det på grund af min påklædning?"

"Ja, såmænd. Du ligner jo på en prik en bortløben munk eller en forløben præst. Men dit ansigt passer ikke ganske til det, det ser mere ud som en soldats –. Ja, Gud må vide, hvad du egentlig er for en?" Og Efimuchka stirrede nysgerrigt på den fremmede.

Denne sukkede, rettede på sin hat, tørrede sveden af panden og spurgte:

"Ryger du tobak?"

"Det var også noget at spørge om, naturligvis ryger jeg."

Frem fra brystet trak Efimuchka en fedtet tobakspung, og idet han bøjede hovedet, begyndte han uden at standse sin gang at stoppe en kridtpibe.

"Værs'god, tænd du bare," sagde vægteren, bød den anden piben og strøg en tændstik.

Arrestanten standsede, bukkede sig ned over den fremrakte tændstik, sugede til og sendte en blå røgsky ud i luften.

"Nå, hvem er du så? Hører du til borgerklassen?"

"Jeg er adelsmand ..." svarede arrestanten og spyttede ud mod de gyldne rugaks.

"Se, se! Det lyder jo fint. Men hvordan går det til, at du spadserer omkring uden pas?"

"Det gør jeg nu engang!"

"Nå – sådan – omstændighederne. Et sådant ulveliv passer vel ellers ikke så ganske for dit adelskab? Stakkels fyr!"

"Nå, lad det nu være godt, nu har vi snakket nok om det," svarede den anden.

Men Efimuchka betragtede denne herre uden pas med voksende nysgerrighed og deltagelse. Tankefuld rystede han på hovedet og fortsatte:

"Hvor skæbnen dog kan spille bold med menneskene, når man rigtig lægger mærke til det. Det kan måske være rigtigt nok, at du er adelsmand, for køn og anselig af figur er du jo. Men har du strejfet længe om på den måde?"

Den arresterede så mørkt på Efimuchka og slog ud med hånden som efter en næsvis bi.

"Hold nu op, siger jeg, hæng dog ikke på som en burre."

"Du behøver jo ikke at blive vred," svarede Efimuchka beroligende, "jeg taler lige ud af posen og af et godt hjerte."

"Nå, ja, det er godt for dig, – men at din mund går uden ophør, er ikke behageligt for mig."

"Nå, ja, ja da, jeg kan også godt holde min mund. Man kan jo godt tie, når ingen gider høre på en. Men der er ingen grund for dig til at blive vred. – Er det måske min skyld, at du er blevet sådan en landstryger?"

Arrestanten standsede og bed sine tænder sammen, så at hans kæbeben tegnede sig skarpt på kindernes hud og de grå børster strittede på dem. Han målte Efimuchka fra top til tå med sammenknebne øjne som lynede af vrede.

Men førend Efimuchka havde bemærket disse mørke miner, skred arrestanten allerede videre med lange skridt.

Det var, som om en mængde tanker bredte en mørk skygge over vægterens ansigt. Han så op mod himlen, hvorfra lærkernes triller lød, og han fløjtede om kap med dem mens han bevægede sin stok i takt med sine skridt.

De nærmede sig skovbrynet, der stod som en ubevægelig og mørk mur – ingen lyd bares dem i møde. Solen var ved at gå ned, og dens skrå stråler farvede træernes kroner med purpur og guld. En fugtig duft strømmede ud fra skoven, og mørket og stilheden, som fyldte den, tog på en underlig højtidelig måde imod dem.

Når skoven står mørk og ubevægelig foran én, når den er som gennemtrængt af en hemmelighedsfuld stilhed og ethvert træ ligesom lytter spændt efter noget – da er det, som om den hele skov er opfyldt af noget levende, som kun for en stund har skjult sig. Og man venter hvert øjeblik, at der ud af den pludselig skal komme noget uhyre stort, noget for den menneskelige forstand uforståeligt –, det vil komme frem og med mægtig stemme tale om de store hemmeligheder i naturen.

2

Da Efimuchka og hans arrestant havde nået skovbrynet, blev de enige om at hvile sig lidt, og de satte sig derfor i græsset op mod en bred egestub. Den kutteklædte tog sin tværsæk af skuldrene og spurgte ligegyldigt:

"Vil du ha' noget brød?"

"Ja, gi'r du noget, er jeg ikke den, der ikke spiser det," svarede Efimuchka fornøjet.

I stilhed gav de sig til at fortære deres brød. Efimuchka spiste langsomt og sukkede uafbrudt, mens han stirrede ud over marken, der strakte sig til venstre for ham, men den anden gav sig helt hen i nydelsen af at blive mæt; han spiste hurtigt, smaskede højt og målte stykkerne med øjnene.

Det mørknede ude over marken, kornet mistede sit gyldne skær og blev rosagult. På den sydvestlige himmel drev uldne skyer hen over agrene og kastede skygger, som sneg sig over aksene mod skoven, hvor de to skikkelser havde sat sig til ro i læ af træerne, under hvis kroner mørket ligesom avlede sorger til menneskenes brug.

"Lovet være Herren!" udbrød Efimuchka, da han havde samlet brødsmulerne op fra sit skød og spist dem af den hule hånd. "Herren har mættet mig, ingen har set det, men skulle nogen have set det, kunne det ikke forarge. Kære ven! Lad os blive siddende her en times tid eller så, det haster jo ikke med at komme i hullet."

Arrestanten nikkede.

"Nå, det kan jeg lide. – Ja, det er næsten synd at forlade en sådan dejlig plads. Og jeg får her så mange minder. Der til venstre lå herskabet Tutchkovs gods."

"Hvor?" spurgte arrestanten hurtigt, idet han vendte blikket i den retning, Efimuchka pegede.

"Dér bagved højen. Alt, hvad du kan se, var Deres. De var meget rige, men da friheden kom, gik det ned ad bakke med dem, – alle her omkring har tilhørt dem. Det var en stor familie. Han selv – Alexander Nikititch Tutchkov – var oberst.

Han havde fire sønner – ja, hvor mon de nu er henne? Som bladene bliver fejet bort om efteråret af stormen, sådan forsvinder menneskene ofte. Kun Ivan Alexandrovitch er endnu i live. Det er til ham, jeg skal føre dig, han er vor amtmand, og er allerede gammel."

Arrestanten lo. Hans latter var ejendommelig – en besynderlig indvendig gurglen. Hans bryst og mave bevægede sig, men hans ansigt var ubevægeligt. Kun læberne fortrak sig lidt, efterhånden som enkelte støn trængte sig ud imellem dem; det lød, som når en hund knurrer.

Efimuchka blev urolig, flyttede sin stok, som han havde lagt fra sig, nærmere hen til sig og spurgte:

"Hvad er der i vejen med dig? – er du syg?"

"Det har ikke noget at betyde – det går nok over," svarede arrestanten med en nervøs trækning, men venligt. "Fortæl du kun videre."

"Hm – ja, der kan man se, hvordan det kan gå. Herskabet Tutchkov har en gang haft alt dette her, men nu er det ikke mere til. Nogle af dem er døde og andre forsvundet – ligefrem sporløst forsvundet. Der var særlig en – den allermindste – Viktor hed han – Vitja. Han og jeg var venner. Den gang frihedsbudskabet kom, var vi vel begge henved fjorten år. Han var en flink dreng, kan du tro, Gud glæde hans lille sjæl! Den var som en bæk, der risler, hver dag ville den frem efter noget. – Hvor mon han nu er? Lever han, eller er han gået bort?"

"På hvilken måde var han da så særlig flink?" spurgte den kutteklædte.

"På alle måder," udbrød Efimuchka, "han var smuk og klog og havde et godt hjerte. – Ja, du, hvad du nu er for en – du skulle

have set os den gang. Vi kunne få det til at gå! Det kan nok være, det var fornøjeligt. Han kunne komme og sige: Efimuchka, går du med på jagt? Et gevær havde han – det havde han fået af sin fader til sin navnedag –, og til mig lånte han et. Og så kunne vi holde os i skoven i flere dage. Når vi kom hjem, fik han skænd og jeg prygl, men straks næste dag lød det: Efimuchka, vil du med ud og samle svampe? – Tusinder af fugle har vi skudt, og af svampe har vi samlet mange lispund. Sommerfugle og biller fangede han og satte dem på knappenåle i æsker, det var der også megen morskab ved. Og han lærte mig at læse. – Efimuchka, sagde han, nu skal jeg være din lærer, og så begyndte han: Sig – a–ba–la, sagde han, og jeg brølede a–ba–la! I begyndelsen tog jeg jo det hele for grin – hvad skulle en bonde lære at læse for? Men så gav han sig til at holde en formaning: Friheden, den har du fået, dit fæ, for at du skal lære noget. Når du først kan læse, sagde han, vil du altid kunne vide, hvordan man bør leve, og hvor man skal søge sandheden. – Et barn tager jo efter, det ved man, og man kunne også tydeligt mærke, at det var noget, han havde hørt de ældre sige, og som han nu lod gå videre. – Alt det er der naturligvis ikke megen mening i, for læsningen – se den kan nu nok blive besørget, og hvad sandheden angår, så er det dog hjertet, der skal vise en vej, for det – det er meget klart. – Nå, men altså han underviste mig, og han hang sådan i med det, at jeg aldrig havde fred. Det var ligefrem en slem pine. Jeg bad for mig. Vitja, sagde jeg, til læsning slår mine kræfter ikke til, jeg magter det ikke. Men så fo'r han op: Jeg pisker dig ihjel med papas pisk, du *skal* lære at læse! Så du, vær nu god! Og jeg læste –. En gang stak jeg af fra min time. Jeg sprang lige med et op og løb min vej. Men så

søgte han efter mig den hele dag med geværet i hånden – han ville skyde mig. Senere hen sagde han til mig: Havde jeg mødt dig den dag, så havde jeg skudt dig! Se, så bestemt og ubøjelig var han – en rigtig adelsmand. Han elskede mig af en glødende sjæl. En gang broderede min fader min ryg med linerne, men da Vitja i det samme kom ind i vor hytte og så det – så Gud fader bevare os, sikken en historie! Han blev ligbleg, rystede over hele kroppen, knyttede hænderne og gik frem mod fader: Hvordan har du kunnet vove det? spurgte han. Fader svarede: Jeg er jo hans fader. – Nå, sådan! Du er hans fader. Alene kan jeg ikke magte dig, men vær vis på, at din ryg skal komme til at se ud som Efims. Så gav han sig til at græde og løb sin vej. Nå, og hvad siger du så til, at han holdt sit ord? Han havde vist fået tjenestefolkene overtalt, for en skønne dag, da far kom hjem, gav han sig så ynkeligt; han ville trække sin skjorte af, men den var tørret fast til kroppen. – Fra den dag var min fader vred på mig. For din skyld, sagde han, må jeg finde mig i alt, fordi du gør dig lækker for dit herskab. Og prygl fik jeg. Men det var uretfærdigt af ham at sige, at jeg smigrede for herskabet, sådan var jeg ikke."

"Nej, det er sikkert og vist, Efim!" sagde arrestanten bestemt og kom til at skælve. "Man kan straks se, at du ikke er af den slags," føjede han hastigt til.

"Ja, ikke sandt!" udbrød Efimuchka. "Det hele var jo kun, at jeg holdt så uendelig meget af Vitja. Han var sådan en prægtig dreng – alle holdt af ham, det var ikke mig alene. – Hvor han kunne fortælle! Ja, hans fortællinger kan jeg ikke huske, for der er siden den tid gået mere end 30 år. – Ak Gud ja! Hvor mon han nu er henne? Er han i live, så – enten er han blandt de

største – eller blandt dem, der er længst nede. Livet er nu en gang et lotteri, det giver flest nitter, og menneskene går til grunde – og man ynkes til døde over dem." Efimuchka sukkede dybt og bøjede hovedet ned mod brystet. – Omtrent et minut varede tavsheden.

"Har du også ondt af mig?" spurgte arrestanten. Hans spørgsmål lød så fornøjet, og over hans ansigt lyste et inderligt godt og venligt smil.

"Det var da også et spørgsmål," svarede Efimuchka. "Hvorfor skulle det ikke gøre mig ondt for dig? – Tænker man nøjere efter, er du for resten ikke til at blive klog på. Er du nødt til at strejfe sådan omkring, så har du jo ikke den krog, du kan kalde dit hjem – og måske bærer du på en svær synd, som tynger dig? Stakkels fyr, du er til at beklage."

"Ja, måske," sagde arrestanten.

Og igen tav de. Solen var allerede gået ned. Mørket blev tættere, og luften var opfyldt af en duft af skov og fugtig jord og blomster.

De sad længe tavse.

"Ja, hvor godt her end er at sidde, så må vi dog se at komme af sted. Der er endnu henved otte verst igen. – Nå, fader, nu må du rejse dig!"

"Nej, lad os sidde lidt endnu!" bad arrestanten.

"Ja, jeg havde såmænd ikke noget imod det, jeg elsker at være i skoven om natten. Men det er det, hvornår kommer vi så til amtmanden. Jeg vil få mig en overhaling, fordi det er blevet så sent."

"Vær du bare rolig, han skal ikke gi' dig nogen overhaling."

"Du lægger måske et ord ind for mig?" lo vægteren.

"Det skal jeg."

"Det var som pokker!"

"Ja, hvorfor ikke?"

"Nej, du er ikke rimelig. Pas du bare på det, der vil vanke til dig!"

"Tror du, han vil slå?"

"Ja, hidsig er han, og et særlig godt håndelag har han. Gi'er han dig en i synet, står du ikke bedre, end om du fik en le over benene."

"Vi kunne jo så betale tilbage med samme mønt," sagde arrestanten og lagde venskabelig sin hånd på sin ledsagers skulder.

Dette fandt Efimuchka noget familiært, for hvordan det så end forholdt sig, repræsenterede han dog øvrigheden, og denne landstryger burde ikke forglemme messingskiltet på hans bryst. Efimuchka rejste sig, støttede sig til stokken, hængte skiltet tilrette på brystet og sagde strengt:

"Så! rejs dig nu og lad os komme afsted."

"Nej!" svarede arrestanten.

Efimuchka blev forvirret, spærrede øjnene op og kunne af forbavselse ikke straks få noget sagt. Han kunne ikke forstå, hvorfor arrestanten lige med et blev så spøgefuld.

"Nå! nu ingen komedie, gå nu!" sagde vægteren, men i en mildere tone.

"Nej, jeg går ikke!" gentog arrestanten bestemt.

"Hvad skal det sige, du vil ikke gå?" busede Efimuchka ud både forbavset og vred.

"Det vil sige, at jeg vil tilbringe natten her sammen med dig. – Se nu at få et bål tændt."

"Jeg skal lære dig at overnatte! Jeg skal varme dine rygstykker, så du skal få fornøjelse af det!"

Efimuchka truede, men på bunden af sit hjerte var han højligt forbavset. Fyren siger, at han ikke vil gå, men han gør ingen tegn til modstand, søger ikke at yppe klammeri, bliver roligt liggende og ellers intet. Hvad var her at gøre?

"Råb nu bare ikke op, Efim!" kom det roligt fra arrestanten.

Efimuchka tav. Han trippede på benene foran arrestanten og så på ham med store øjne. Og denne så igen på ham med et muntert smil. Efimuchka overvejede omhyggeligt, hvorledes han skulle gribe sagen an.

Hvordan gik det til, at denne landstryger, som hele tiden havde været så alvorlig og kort for hovedet, nu lige på en gang blev gemytlig? Men sæt nu, at det kun var for at kaste sig over ham, binde hans hænder og give ham nogle over nakken. Og med en øvrighedspersons værdighed og i den strengeste tone, han kunne opdrive, sagde Efimuchka:

"Nå, min lille ven, nu skal jeg sige dig noget – nu har du drevet så længe, at det kan være nok. Se nu at komme op. Ellers bliver du bundet, og så skal du nok komme til at gå! Forstår du? – Nå! rap dig, eller du får hug!"

"Jeg?" smilede arrestanten.

"Ja, hvem ellers?"

"Vil du, Efim Gryslov, slå Vitja Tutchkov?"

"Hvad er nu det for snak?" udbrød Efimuchka, og han fortsatte uforstående:

"Jeg tror, Fanden plager dig! Vil du putte mig blår i øjnene? Du skal ha' tak!"

"Nu synes jeg, det kan være nok med det skænderi! Kan du virkelig ikke kende mig igen?" Arrestanten sagde det roligt og rejste sig smilende. "Nå, så god aften da!"

Efimuchka turde ikke gribe den hånd, der blev rakt ham. Han stirrede ind i sin arrestants øjne. – Så begyndte hans læber at dirre, og hele hans ansigt fortrak sig.

"– Victor Alexandrovitch! Er det virkelig Dem?" spurgte han næppe hørligt.

"Hvis du ønsker det, skal jeg vise dig mine papirer, eller det er måske det bedste – jeg skal fortælle dig fra gamle dage. Kan du huske, da du faldt i en ulvegrav i Ramenskoj-skoven? Og kan du huske, den gang jeg krøb op i et træ efter en fuglerede og blev hængende i en gren med hovedet nedad? Og hvordan vi stjal fløde hos den gamle mælkekone Petrovna, der fortalte os eventyr?"

Efimuchka satte sig tungt ned på jorden og lo kort og forvirret.

"Tvivler du nu?" spurgte arrestanten og satte sig ved siden af ham. Han så ham ind i ansigtet og lagde sin hånd på hans skulder. Efimuchka tav. Det var blevet helt mørkt omkring dem. Skoven fyldtes af urolige hviskende lyde. Et sted langt borte i tykningen lød en natfugls klagende skrig. En sky sneg sig hen over skoven; man kunne næsten ikke se, at den bevægede sig.

"Nå, Efim, er du ikke glad, fordi vi mødtes? Eller er du mere end glad? Å, du, kære sjæl! Er du endnu som den gang, du var barn, Efim? Så, tal dog, dit uhyre!"

Efimuchka pudsede med voldsomhed næsen i sit frakkeskøde.

"Nå, nå, nå –!" Arrestanten rystede misbilligende på hovedet. "Hvad er der i vejen med dig? Skam dig dog! Nu går du i dit halvtredsindstyvende år, og så tager du dig en sådan dum ting så nær, lad du bare være med det!" Og han lagde på ny sine hænder på vægterens skuldre og ruskede ham lempeligt. Vægteren stirrede forbavset hen for sig og lo med en bævende latter, men omsider begyndte han at tale uden dog at se på arrestanten.

"Ja, skulle jeg være noget –, så er jeg glad. Så er det altså Dem! Hvordan skal jeg kunne begribe dette? De, og – i en sådan forfatning! Vitja – og som De nu ser ud! Skal i hullet – uden pas – må leve af det tørre brød – har ingen tobak! Å, herre! Er der nogen mening i det? Havde det endda været mig, og det var Dem, som var vægter, så havde det da været rimeligere. Men sådan som det nu er gået! Hvordan skal jeg kunne se Dem i øjnene? Jeg har altid tænkt på Dem med glæde, Vitja –, ja så det kildrede mig i hjertet. Men nu –? Der kan man se! Å, Gud, skulle man fortælle folk dette, ville de ikke tro derpå." Han så stift på sine fødder, mens han talte, og hans hånd fo'r snart op til brystet, snart til halsen.

"Men du skal heller ikke tale til nogen som helst om dette, det er jo ikke nødvendigt. Og vær så bare rolig. – Du har jo ingen skyld i det. For mig skal du for resten ikke være bange. Mine papirer har jeg hos mig, jeg viste dem blot ikke til sognefogeden. Jeg ville jo nødigt genkendes her. Min broder Ivan lader mig ikke putte i hullet – tværtimod, han vil gøre sig umage for at hjælpe mig på fode igen. Jeg vil blive hos ham, og så skal du og jeg igen gå på jagt sammen – du kan tro, det skal nok blive godt igen alt sammen."

Vitja sagde det kærligt – som når voksne skal tale godt for utålmodige børn. Op imod skyerne bag ved skoven hævede månen sig, og deres rande forsølvedes af dens stråler, og inde i skyerne skinnede det som opal. Fra rugmarken hørte man vagtlernes skrig, og et eller andet steds fra klaprede vagtelkongen. – Natten blev stadig mørkere.

"Ja, det er jeg overbevist om," begyndte Efimuchka sagte. – "Ivan Alexandrovitch vil tage sig af sin broder, og De vil igen kunne leve Deres liv. Sådan vil det gå, og vi skal jage sammen. – Men det var nu ikke det –. Jeg troede, De skulle udrette noget i livet – men det – det blev nu sådan."

Vitja Tutchkov lo.

"Jeg, bro'r Efimuchka, har udrettet tilstrækkeligt! Min del af godset har jeg sat til, og mit embede tiltalte mig ikke, så blev jeg skuespiller, og derefter har jeg været kommis i en tømmerforretning. Så har jeg selv dannet en skuespillertrup, men så blev det total ruin. – Jeg skyldte Gud og hvermand og blev blandet ind i en kedelig historie. – Å, du, jeg har såmænd haft nok af alt – og nu er det forbi." Arrestanten slog ud med hånden og lo stilfærdigt.

"Jeg er nu ikke længere herre, bror Efimuchka, det er jeg blevet kureret for. Nu skal vi to more os. – Men, hvad er der dog? Kom dog til dig selv!"

"Det er ikke noget," svarede Efimuchka sagte, "jeg skammer mig kun. Hvad har jeg ikke sagt til Dem nu? Grove ord og meget mere. – Jeg er en bondetamp, det er vist. – Skal vi så blive her i nat? Så skal jeg gøre et bål i stand."

"Ja, gør det!"

Arrestanten strakte sig så lang han var, mens vægteren forsvandt i skovtykningen. Derfra hørte man en knirken af grene, og snart efter kom Efimuchka til syne med en favnfuld kvas. Et øjeblik efter krøb flammerne som slanger ud fra grenene oppe på den lille forhøjning.

De gamle venner stirrede tankefulde på ilden, mens de sad overfor hinanden og skiftedes til at ryge af piben.

"Ligesom i gamle dage," sagde Efimuchka bevæget.

"Kun har tiderne forandret sig," sagde Tutchkov. "Hm, ja! Livet tager hårdere tag i én nu. – Se nu, hvor det har taget hårdt på Dem."

"Nå–å –, det er ikke afgjort endnu, om det er det, der har taget på mig – eller jeg på det," lo Tutchkov.

Så tav de. –

Bag ved dem hævede den mørke skov sig. Den ligesom hviskede noget. Bålet blussede hurtigt, og skygger dansede uden lyd omkring dem, og over markerne lå et uigennemtrængeligt mørke.

På tømmerflåden

1

Langsomt sejler de tunge skyer henover den slumrende flod; det er, som om de sænker sig lavere og lavere, og det ser ud, som berører deres rande i det fjerne de hurtige, grumsede forårsbølger, og som rejser der sig derude en uigennemtrængelig mur af skymasser, der spærrer flodens løb og prammenes vej.

Og bølgerne, som søger at undergrave denne mur, bryder forgæves mod den med en sagte, klagende skvulpen, og idet de kastes tilbage fra den, spreder de sig til højre og venstre – dérhen, hvor den kølige forårsnats mørke breder sig.

Men prammene flyder af sted, og foran rykker det fjerne videre ud i rummet, som er opfyldt af tunge skyer.

Bredderne kan man ikke se; dem har natten skjult og helt ud i horisonten har den trængt de brede bølger, som floden ved forårstid har sendt ind over landet.

Floden er ligesom et hav, og himlen over den er helt indhyllet i skyer; alt er så tungt, så fugtigt og trist.

I dette grå og uklare billede er der hverken luft eller skære farver.

På vandet glider prammene hurtigt og lydløst. Ud fra mørket kommer et dampskib imod dem; fra dets skorsten står et mylder af lysende gnister, og dumpt lyder hjulskovlenes slag.

To røde sidelanterner bliver større og større, klarere og klarere, mens lanternen på masten vugger sagte fra den ene

side til den anden og glimter hemmelighedsfuldt ind i mørket.

Man hører kun larmen af det kløvede vand og maskinens tunge suk.

"Så pas dog på!" lyder en kraftig og dyb stemme på flåden.

Ved styreåren bag i prammen står der to, Mitrij, pramførerens søn, en blond, sygelig og tungsindig fyr på henved 22 år, og daglejeren Sergej, en vranten, kraftig knøs med et rødt skæg, under hvilket hans store, stærke tænder viser sig. Overlæben, som er for kort, er spotsk og spottende.

"Hårdt til styrbord!" På ny gennemtrænges mørket af et højt råb foran på flåden.

"Det skal vi nok selv passe! Hvad skråler du op for?" brummer Sergej gnavent, og idet han sukker, stemmer han brystet ind mod åren.

"Hæng i! Tag bedre fat, Mitrij!"

Mitrij sætter fødderne imod de fugtige træstammer og trækker den tunge styreåre til sig med sine tynde arme, mens han hoster hæst.

"Hold mere til bagbord, forbandede rak, djævle!" bliver der råbt utålmodigt og hidsigt forude.

"Skrål du blot; din udtærede søn kan ikke knække et halmstrå over sit knæ, og ham stiller du ved roret, og så vræler du op, så det kan høres over hele floden, og én arbejder til nænnede du ikke at fæste, sådan en gnier, som du er – sådan én, der er kæreste med sin svigerdatter – skrål du bare din hals fordærvet!"

Sergej brummer dette ganske højt; han er ikke bange for, at det skal høres, det er næsten, som om han ønsker, at det skal blive det.

Dampskibet glider forbi flåden, og prustende skyder det hjulbølgerne bort fra sig.

Stammerne, som ligger på prammen, sættes i en gyngende bevægelse, og de sammenknyttede bundter knirker med en fugtig, knagende lyd.

Dampskibets oplyste vinduer ser ned på floden og prammene som en række ildøjne, afspejler sig i det oprørte vand som lyse, skælvende pletter – og forsvinder.

Bølgerne skvulper mod prammene, stammerne hæves og sænkes, og Mitrij vakler på benene og trykker sig fast til roret, som var han bange for at falde.

"Ej, ej," vrisser Sergej hånligt, "du begynder nok at danse! Nu får du nok en opstrammer af din fader, eller måske en knyttet næve i siden; så kommer du nok til at opføre en anden slags dans. – Hold til styrbord, ohøj!"

Og med arme spændstige som stålfjedre tumler Sergej sin styreåre og fører den kraftigt gennem vandet.

Viljestærk og høj, men lidt ondskabsfuld, står han dér, som om han med de bare ben var vokset fast til træstammerne. Han står i en yderst anstrengende stilling og ser skarpt fremefter, rede til på et sekund at vende prammen.

"Der skal du se! Nu krammer din fader Marja, sådan noget rak! Hverken skam eller samvittighed har de. Hvorfor beder du ikke de forbandede djævle ryge og rejse? Hvad, er du døv."

"Nej, jeg hører jo!" svarer Mitrij halvhøjt uden at se derhen, hvor Sergej gennem mørket holder øje med hans fader.

"Ja, du hører! Å, du er et grødhode!" kommer det fra Sergej med en drillende og ironisk latter.

"Jo, det er en rar redelighed!" vedbliver han, ophidset af Mitrijs ligegyldighed, "og din gamle er en ren djævel! Får sønnen gift og tager selv svigerdatteren, og han ta'r nu rettighederne – den gamle nar."

Mitrij tier og ser tilbage nedad floden, hvor der nu også har dannet sig en væg af tætte skyer.

Nu er der skyer allevegne, og det er, som om prammene ikke rører sig, men ligger ubevægelige i dette sorte vand, der knuges af tunge, mørke, grå dynger af skyer, som er faldet ned over det fra himlen, og som spærrer vejen for det.

Floden ser ud som et endeløst dyb, omringet på alle sider af himmelhøje bjerge, klædte i tågers tætte kappe.

Rundtom kvælende stilhed; det er, som om vandet venter på noget, og dets skvulpen lyder nu kun svagt mod prammene. Man hører ligesom tungsind eller frygtsomme spørgsmål i disse fattige lyde, der er de eneste midt i natten, og som endnu mere fremhæver dens stilhed.

"Nu skulle vi blot have lidt vind …" siger Sergej. "Nej, hvad skulle vi med den – den gi'r os bare regn," – fortsætter han modsigende sig selv og giver sig til at stoppe sin pibe, mens han rømmer sig.

Tændstikken blusser op, man hører tobakssaucen slubre i piberøret – og den røde ild, der flammer op og ned, belyser Sergejs brede ansigt, som dukker frem af mørket.

"Mitrij!" siger han – nu er Sergej ikke så tvær, og nu lægger man mere mærke til hans spotske tone.

"Hvad?" svarer Mitrij halvhøjt uden at vende blikket bort fra det fjerne, hvor han opmærksomt undersøger noget med sine store, tungsindige øjne.

"Nå, hvordan er det så fat, min bror, hvad?"

"Hvadfornoget?" spørger Mitrij utilfreds.

"Gifte dig, gjorde du jo? Vorherre bevare's! Og hvordan var det så? Nå, du gik altså i seng med konen? Nå, og så? Ha, ha, ha!"

"Nå, sludrer I derhenne? Vil I ha' øjnene med jer!" lyder det truende ud over floden.

"Å, hvor han vræler, den forbandede svigerfader," bemærker Sergej oprømt, idet han på ny vender tilbage til det interessante emne.

"Nå, så fortæl mig det da, Mitrij. Sig mig det nu, hører du!"

"Lad mig være, Sergej! Jeg har jo allerede fortalt dig det," hvisker Mitrij bønfaldende; men han har sikkert vidst, at Sergej ikke er til at slippe for, og han fortsætter derfor hurtigt:

"Nå ja, vi gik i seng, og jeg sagde: Din mand kan jeg ikke være, Marja; du er en sund og kraftig pige, jeg et sygt og svagt menneske. *Jeg* ønskede slet ikke at blive gift, det var fader, som tvang mig. Gift dig – sagde han – og dermed basta. Jeg har aldrig brudt mig om kvinder og særligt ikke om dig. Du er sådan fyr og flamme – ja – og intet af dette forstår jeg – begriber du … dette svineri – og synd – og så børn, som man skal gøre Gud regnskab for."

"Svineri!" hviner Sergej og ler højt – "nå, og hvad sagde Marja så?"

"Men hvad vil du da have, at jeg skal gøre – sagde hun grædende – holder du da ikke af mig, eller er jeg da et rent umenneske? – Nej, en skamløs en er hun, Sergej, og så er hun ond. – Synes du da – sagde hun – at jeg skulle tilbyde mig til din svigerfader? Jeg svarede: Gør som du vil, gå hvorhen du har

lyst, det er umuligt for mig at trodse min natur … Havde der endda været kærlighed – men sådan – hvad er der nu? Bedstefar Ivan sagde – en dødssynd er den gerning. Er du og jeg da to dyr? – spørger jeg. Hun bliver ved med at græde og siger: – Min ungdom og ære har du berøvet mig –. Det gjorde mig ondt for hende – men, sagde jeg, du klarer dig nok. Ellers kan du jo forresten gå i kloster. Så begyndte hun at skælde ud: – En nar er du, Mitrij – en skurk – – –."

"Ser vi det!" hvisker Sergej triumferende, "nå, så den stak du hende ud, at hun skulle gå i kloster?"

"Ja, det gjorde jeg," siger Mitrij ligefrem.

"Men skældte *hun* dig ud for en nar?" spørger Sergej højere.

"Ja … hun skældte mig ud."

"Det gjorde hun ret i, min bror; det var rigtigt nok. Hun skulle have pryglet dig!"

Pludselig skifter Sergej tonefald og taler strengt og formanende:

"Kan du måske sætte dig op mod loven? Ja, du gjorde det; men hvad der er vedtaget ved lov, det er vedtaget, og det kan man ikke strides om. Men du gjorde, som du fandt for godt; ja, det var rigtignok net lavet. I kloster! Dumme dyr! Hvad tror du da et pigebarn vil? Tror du, hun føler trang til at komme i kloster? Sikke mennesker nu om stunder! Tænk dig en gang om – hvad er der blevet ud af det? Du er hverken det ene eller det andet; pigebarnet har du ødelagt … Hun er blevet den gamles elskerinde – og at den gamle forsynder sig med sin svigerdatter, det er du også skyld i. Har du så ikke i tilstrækkelig grad overtrådt lovene? Sådan et ho'de, du er."

"Du, Sergej! Loven, den er i ens egen sjæl. Der er én lov, som gælder for alle: Gør ikke din sjæl imod, og du vil intet ondt gøre på jorden!"

Dette udtalte Mitrij stilfærdigt og forsonende, mens han rystede på hovedet.

"Men du har gjort ondt," svarede Sergej bestemt. "I sjælen, dér kan der være så mange ting, og det er ikke dem alle, vi kan byde trods. Nej, min broder, sjælen, den må man kunne forstå – og så handle derefter."

"Nej, Sergej, sådan må du ikke forstå det" – fortsatte Mitrij indtrængende, som om han pludselig var kommet i stemning, – "sjælen – jo – den er altid ren – som en dugdråbe. I en skal sidder den – og dybt inde. Men hvis du lytter til den, vil du ikke tage fejl. Hvad du gør, vil være guddommeligt, når du blot lyder din sjæl. I sjælen er jo Gud – og loven altså også. Af Gud er den skabt og indblæst mennesket. Man må kun forstå at se ind i den, og man må ikke skåne sig selv – –"

"Halløj, I søvnige asener! Hold øjnene åbne!" rullede det tordnende ud over flåden og døde bort over floden.

Man kunne høre på stemmen, at det var et sundt, kraftigt og energisk menneske, som råbte, et menneske, der var sig sin livskraft bevidst. Det var ikke pramfolkene, som var anledningen til dette udråb, der lød som en bebrejdelse, nej, det var en sjæl, opfyldt af glæde og kraft, som trængte til frihed – og som så gav sin glæde luft i denne tordnende lyd.

"Nå, hvor det gamle bæst bjæffer," bemærkede Sergej velbehageligt, mens han stirrede fremefter og småleende føjede til:

"De kære små duer er nok kærlige mod hinanden! Og det er jo ikke noget at være misundelig over, Mitrij?"

Mitrij så ligegyldig hen til de forreste årer, hvor to menneskelige skikkelser bevægede sig frem og tilbage, standsede undertiden nær ved hinanden og flød sammen som en tæt mørk masse.

"Er du virkelig ikke misundelig?" spurgte Sergej. "Hvad kommer det mig ved – deres synd og deres ansvar," svarede Mitrij sagte.

"Nå, sådan!" kom det ironisk fra Sergej, mens han på ny stoppede sin pibe.

Det røde lys blinkede ud i mørket, natten blev stadig tættere, og de grå skyer sænkede sig stedse lavere ned over den stille, brede flod.

"Hvor har du dog fået al den visdom fra, Mitrij? Eller den er dig måske medfødt? Nej, lille broder, din fader ligner du ikke. Din fader, han er en knop. Se engang – 52 år er han – og han karesserer en lille skønhed! Lutter saft er pigebarnet, og hun elsker ham, gør hun. Ja, hvad er der at gøre ved det? Hun elsker! Og kan man andet end elske sådan en kraftkarl, som din fader er. Det er en fornøjelse at se, som han arbejder; formue har han og anseelse, så man, uden at det skadede ham, kunne trække en del fra, og dertil hovedet på det rette sted. – Men hverken din moder eller din fader ligner du, Mitrij. Men hvad havde din fader gjort, om salig Anficia havde levet? Det ville have været storartet! Så skulle vi have hørt, hvad hun havde sagt … Hun var også en rask kone – din moder, – hun passede godt til Silan."

Mitrij tav og så ud over vandet, mens han lænede sig til åren.

Sergej tav også. Foran på flåden hørtes en kvindes klare latter, der blev besvaret af en mands dybe latter.

Sergej, der nysgerrigt spejder gennem mørket, kan utydeligt skelne to skikkelser. Han kan se, at det er en høj mand, som står ved åren med benene ud fra hinanden og halvt vendt mod en lille, men fyldig kvinde, der læner brystet mod en anden åre, et par meter fra den første. Hun truer med fingeren ad manden med en æggende latter.

Sergej vendte sig bort med et dybt suk og fortsatte derpå:

"Ak ja, de har det godt dér. Hvor det er sødt! Jeg skulle blot have det således, jeg bondetamp. – Aldrig i livet var jeg gået fra sådan en kone. Å du! Altid skulle jeg have knuget hende i mine arme og ikke ladet hende slippe ud, hun skulle have fået at mærke, hvor højt jeg elskede hende. Men pokker stå i det! Held har jeg aldrig haft med kvinderne … Det lader ikke til, at de synes om de rødhårede. – Nåda! hvor hun er lunefuld denne kvinde … Og sådan en skælm, og hvor hun tørster efter at leve. Hej, Mitrij! Sover du?"

"Nej," svarede Mitrij sagte.

"Hør, broder, hvordan tænker du nu at komme igennem livet, for sandt at sige, står du jo ganske muttersene. Det er tungt! Hvad vil du nu bestemme dig til! Et rigtigt liv vil du aldrig kunne komme til at leve. Du er alt for latterlig. Kan man kalde den et menneske, som ikke forstår at holde på sin ret? Nej, broder, der må tænder og klør til. Enhver vil gøre dig fortræd. Tror du, at du kan forsvare dig? Hvordan skulle du bære dig ad med det? Nej, du er en underlig en! Nå, hvad tror du så, du vil?"

"Jeg?" fo'r Mitrij op – "jeg rejser bort. Jeg tager allerede nu i efteråret til Kaukasus – og så er jeg vel ude af det. Du gode Gud!

kan jeg dog blot snart slippe fri for jer! I hjerteløse! Ugudelige mennesker er I, og den eneste frelse er at flygte bort fra jer. Hvorfor lever I? Hvor har I jeres Gud? Eller har I ham kun af navn? Eller lever I i Kristus? Å, I er nogle ulve, er I! Men der er gudskelov mennesker, der er anderledes, hvis levende sjæle er i Kristus, og hvis hjerter er fulde af kærlighed og tørster efter den evige frelse. – I, å I er vilde dyr, der tørster efter ondskab. Men der er dog andre mennesker til. Jeg har set dem, og de kalder på mig, og til dem vil jeg gå. De bragte mig den hellige skrift og sagde: Du Guds barn og vor elskede broder, læs det sande ord. Og jeg læste, og min sjæl blev som ny ved Guds ord. Fra jer drager jeg bort, I griske ulve, der mættes af hinandens kød. Bandlyses skulle I!"

Mitrij talte hæst og lidenskabeligt og kunne flere gange næppe få vejret, så vred som han var på disse tåbelige rovdyr, mens han tørstede efter at møde sjæle, som tænkte på frelse for den syndige verden.

Sergej var blevet forbløffet. Han tav stille en tid, stod med åben mund og holdt sin pibe i hånden; efter at have sundet sig lidt og kigget omkring sagde han så med en tyk og dyster stemme:

"Du er nok blevet helt gal! – og ond også. Den bog har du vist ikke haft godt af – og hvem ved, hvor meget man kan stole på den. – Nå, det er lige meget, forsvind du bare, førend du er blevet et helt vildt dyr. – Hvad er det så for mennesker, du finder i Kaukasus? Munke? eller måske "gammeltroende" eller molokaner, hvad?"

Men Mitrijs opblussen døde lige så hurtigt hen, som den var kommet.

Han arbejdede med åren, tabte vejret af anstrengelse og hviskede hurtigt og nervøst noget ved sig selv.

Sergej ventede længe et svar, men han fik intet. Denne mørke, dødstille nat lå knugende over hans raske, usammensatte natur; han havde lyst til at bringe liv i den, lyst til at vække denne stilhed ved al slags lyd, lyst til at forurolige og forskrække disse tunge vandmassers tavshed, disse vandmasser, som flød ud i havet og trist forsvandt i de ubevægelige skybanker.

I den anden ende af flåden, dér levedes der, og det opæggede ham til liv. Derfra hørtes stadig snart en sagte tilfreds latter, snart korte udråb, afdæmpede af nattens stilhed og mørke, men fulde af forårsluft, der opvakte hede ønsker om at leve.

"Er du gal, Mitrij, hvor styrer du hen? Nu skælder din fader dig straks ud –" sagde han til sidst, da han ikke længere kunne udholde tavsheden, og da han så, at Mitrij åndsfraværende arbejdede med åren i vandet.

Mitrij holdt op, tørrede sveden af sin pande og lænede dødtræt sit bryst mod åren, mens han åndede tungt.

"Der er kun få dampere på floden, hvor mon det kan være? – Nu har vi været undervejs i mange timer, og kun en har vi mødt."

Sergej mærkede, at Mitrij ikke gad svare på dette spørgsmål, og ræsonnerede derfor selv meget fornuftigt.

"Det er, fordi sejladsen endnu kun er ved at blive åbnet. Den begynder først nu. – Men hurtigt vil vi nå til Kasan – stærkt trækker Volga; dens ryg er kæmpestærk – alt bærer den. – Hvad falder du nu i staver over, hvad Mitrij?"

"Hvad siger du?" spurgte Mitrij gnavent.

"Ikke noget, du løjerlige fyr, men hvorfor er du så tavs? Grubler du hele tiden? Lad dog bare være med det, det er noget, man ikke har godt af. – Ja, du er rigtignok en vismand! du spekulerer og spekulerer, men at du ingen forstand har, det falder dig slet ikke ind!"

Sergej lo, og i bevidstheden om sin overlegenhed rømmede han sig stærkt og gav sig til at fløjte, men hørte dog snart op og vedblev:

"Gruble, er det noget for folk af din slags? Din fader, han grubler ikke – han lever. Gør kur til din kone, og ler sammen med hende ad dig, du kloge nar! Ja, sådan er det! – Jeg gad vide – om Marja ikke allerede er frugtsommelig! Ja, vær bare ikke bange for, at barnet skal komme til at ligne dig. Det bliver nok lige så kækt og frejdigt som Silan Petrov selv. – Men folk vil regne det for at være dit barn. Ja det kan nok være, ha, ha. "Fader" vil det sige til dig, men fader er du jo ikke, men broder. Men dets fader vil blive bedstefader; det er ganske fikst det, du! Ugudelige er de, men pokkers flinke folk ellers, hvad, synes du ikke Mitrij?"

"Sergej!" kom det med en lidenskabelig, næsten hulkende hvisken. "For Kristi skyld, beder jeg dig, sønderriv ikke min sjæl, lad mig dog i fred, ti dog stille. Ved Kristus og Gud besværger jeg dig, tal ikke til mig, riv ikke alt op i mig, sug ikke min sidste blodsdråbe ud af mig. Om jeg kaster mig i floden, ja, så er skylden din og synden også. Min sjæl ville være fortabt, rør mig ikke. – Ved Gud, jeg besværger dig, bønfalder dig ..."

En jamrende klage afbrød nattens stilhed, og Mitrij sank om på stammerne, som var han blevet ramt af noget tungt, der var

faldet ned over ham oppe fra de triste, tunge skyer, der sænkede sig ned over den sorte flod.

"Så, så, så!" brummede Sergej bange, skottende hen til sin kammerat, der lå og vred sig, som om han var blevet skoldet. "Du er da også en løjerlig en, – du kunne jo bare have sagt til, hvis der var noget, du helst havde været fri for at høre om."

"Du bliver ved med at pine mig – og hvorfor? Betragter du mig som en fjende, kun som en fjende?" hviskede Mitrij hæst.

"En underlig fyr er du, broder, en løjerlig en," brummede Sergej både forbavset og fornærmet. "Ved jeg måske noget? Jeg kender virkelig ikke din sjæl."

"Å, forstå dog, at jeg vil glemme alt dette, glemme min skændsel for hele livet. – Pinen er grusom, og grusomme er I mennesker! Jeg går min vej – å, for evigt går jeg min vej, jeg holder det ikke længere ud."

"Ja, gå du bare din vej," lød Sergejs stemme, efterfulgt af en tordnende skælden; men på én gang brød han af, faldt sammen og satte sig ned; det var øjensynligt, at han var stærkt grebet af Mitrijs voldsomme sjælsoprør, som han ikke engang forstod.

"Halløj, derhenne, det er jer, jeg råber på! Har I mistet hørelsen?" Silan Petrovs råb drønede ud over floden – "Hvad er der i vejen med jer, hvad tager I jer for? Hvad pokker er der i vejen?"

Silan Petrov kunne vist godt lide at bryde den tunge stilhed med sin tætte, stærke bas, der var så fuld af kraft og sundhed. Råbene strømmede ud af hans mund, det ene efter det andet, rystede den varme og fugtige luft og faldt knugende over Mitrijs sygelige skikkelse, som atter stod ved åren.

Sergej, der tog kraftigt til genmæle, brugte samtidig halvhøjt de groveste skældsord, han kunne finde.

To stemmer brød nattens stilhed, vækkede den og rystede den; snart flød de sammen i en eneste tone, som lyden fra en stor messingtrompet, snart hævede de sig til falset, svømmede i luften, fjernere og fjernere og forsvandt.

Så blev der igen stille.

Hvor skyerne skiltes, sendte månen sine gyldne stråler ned på den mørke vandflade, hvor de spillede et kort minut for så at forsvinde i det klamme mørke.

Flåden gled videre – i mulmet og tavsheden.

2

Ved en af de forreste årer stod Silan Petrov, klædt i en bred, rød skjorte med opknappet halslinning, så at man kunne se hans kraftige hals og det hårede bryst, der så så stærkt ud som en ambolt. Et sort, men dog noget gråsprængt hår hang som en tæt manke ned over hans pande, og under den lo et par sorte, livlige, brune øjne.

Hans skjorteærmer, der var smøget op, blottede de muskelstærke arme, som kraftigt førte åren.

Silan Petrov bøjede sig lidt forover, idet han med blikket forsøgte at gennemtrænge det tætte mørke.

I et par skridts afstand fra ham stod Marja, og med et lykkeligt smil skottede hun hen til sin elskedes bredbrystede skikkelse.

De tav begge; begge var de optaget af at iagttage: han – det fjerne, – hun – udtrykket i hans bevægelige, skæggede ansigt.

"Det må vist være et bål, fiskerne har tændt!" siger han, idet han vender sig lige mod hende. "Nå, det er lige meget, lad os bare holde vor kurs," og mens han bruger styreåren kraftigt, står hans varme ånde som en sky ud i luften.

"Anstreng dig nu heller ikke for meget, Maschurka," vedbliver han, da han ser, at hun foretager de samme anstrengende bevægelser med sin åre.

Med sorte, tindrende øjne og røde kinder, bare ben og klædt i en dragt, som klæber sig våd til hendes legeme og fremhæver hendes fyldige former, vender hun sig mod ham og siger:

"Du skåner mig da også alt for meget; jeg har det da så godt, at jeg må takke Vorherre for det."

"Jeg elsker dig – men jeg skåner dig ikke," – Silan trækker på skuldrene.

"Men – du behøver slet ikke at skåne mig," svarer hun udfordrende.

Så tav de begge, mens de vekslede begærlige blikke. Under prammen nynnede floden sin ensformige melodi. Et eller andet sted i land begyndte hanerne at gale.

Næsten umærkeligt gyngende gled prammene fremad, derhen, hvor mørket begyndte at vige, og hvor skyerne antog skarpere omrids og lysere farver.

"Silan Petrovitch! Ved du, hvorfor de jamrede sig derhenne? Jeg ved det, du, jo, jeg ved det. Det var Mitrij, der beklagede sig over os til Sergej, som talte ondt om os."

Marja stirrede forskende ind i Silans ansigt, der nu var mørkt og trodsigt.

"Nu, ja, hvad så?" spurgte han koldt.

"Å, ingenting," – svarede hun.

"Nå, så behøvede du da heller ikke at sige noget."

"Bliv bare ikke vred – –"

"På dig! Å, en gang imellem kunne jeg have lyst til at blive det, men jeg mangler energi til det."

"Elsker du din Maschka?" hviskede hun overgivent og bøjede sig hen imod ham.

Silan rømmede sig udtryksfuldt, og idet han rakte sine stærke arme ud imod hende, hviskede han mellem tænderne: "Så kom dog, tir mig ikke!"

Og kælen som en kat smøg hun sig blødt ind til ham. "Nu får vi jo igen flåden ud af kurs," hviskede han, idet han kyssede hendes brændende læber.

"Så, nu må det være nok, det bliver jo lyst nu – man kan se os," og hun gjorde tegn med hovedet mod de bagerste pramme, mens hun prøvede på at gøre sig fri; men han trykkede hende endnu stærkere i sin ene arm, mens han med den anden førte åren.

"Hvis de kan se, så lad dem bare se! Lad alle se det, jeg er lige glad. At jeg synder, det ved jeg. Nå, men hvad så, jeg skal nok aflægge regnskab for Vorherre. – Hans hustru har du nu alligevel ikke været – fri er du altså – han har ingen ret over dig … Det er tungt for ham, det ved jeg – men for mig da? Eller mener du måske, at det var noget, man skulle gøre sig til af, det at være sin svigerdatters elsker? Men alligevel, selv om du ikke er hans hustru, så er det dog en skam, med den anseelse jeg nyder – er det dog så ikke grusomt for mig? Er det ikke en synd overfor Gud? Jo en synd er det, jeg ved det, og alt har jeg overtrådt. Derfor – der står: Man lever kun én gang i verden, og man kan dø hvad dag, det skal være. Ak, Marja! Kun én eneste

måned skulle jeg have ventet med at lade Mitrij gifte sig. Så havde alt dette ikke eksisteret. Så havde jeg straks efter Anficias død sendt brudehververe til dig, og dermed havde alt været, som det burde – efter loven, uden synd og skam. Fejlen var min, og denne fejl vil tage mange år af mit liv, bringe mig døden, længe før jeg skulle vente den."

Silan Petrov talte roligt og bestemt, og hans energiske ansigt afspejlede en jernvilje, og det var, ligesom om han allerede nu forberedte sig på at forsvare sin ret til at elske.

"Ja, ja, det er godt, gør dig nu ikke for mange bekymringer, der har såmænd været talt om det mere end én gang," hviskede Marja, og idet hun gjorde sig fri for hans favntag, tog hun atter fat på sin åre.

Han begyndte at arbejde voldsomt som for at gøre en ende på denne tunghed, der lå knugende over hans bryst og formørkede hans smukke ansigt.

Det var ved at dages, og skyerne, der nu begyndte at sprede sig, sneg sig over himlen, som om de ikke ville gøre plads for den opgående sol.

Flodens vand blev klarere og antog et koldt skær af mat stål.

"Forleden dag kom han igen til mig – Fader, sagde han, er det ikke en skam og skændsel både for dig og mig? Forlad hende – han mente dig," lo Silan Petrov – "forlad hende, sagde han, kom dog til dig selv. – Min kære søn, svarede jeg, gå din vej, hvis du har dit liv kært. Jeg skal flå dig i stykker som en rådden klud. Der skal ikke blive noget som helst tilbage af din dyd. Til ulykke for mig selv har jeg sat dig i verden, dit vanartede menneske. Han skælvede. Fader! er det da mig, der er skyldig? Ja, skyldig er du, du usle myg – fordi du er en sten på min vej. Skyldig er

du, fordi du ikke forstår at holde på din ret. Du er et råddent ådsel. Havde du endda ikke været en syg stakkel, så kunne man have slået dig ihjel, men ikke engang den udvej har man. Det gør mig ondt for dig, dit ulykkelige spøgelse. Han gav sig. Å, Marja, hvor menneskene dog er blevet ynkelige.

En anden en – ja, han havde hurtigt slidt sig ud af strikken, men vi – vi bliver i den; ja måske vil vi oven i købet trække den til for hinanden."

"Hvad er det, du snakker om?" spurgte Marja, idet hun med angst betragtede ham, som han stod dér, kæmpestærk, mørk og kold.

"Å, å, – døde han blot – det er netop det – kunne han bare dø – det var det, der ville passe bedst! Så ville alt være i orden. Så ville jeg give min jord til dine slægtninge for at stille dem tilfreds – og vi to, vi kunne rejse til Sibirien – eller til Kuban. Og når der blev spurgt om, hvad du var for en – så var du selvfølgelig min kone. – Et sådant dokument skulle vi nok få anskaffet. I en eller anden landsby kunne jeg så åbne en butik, og så kunne vi da leve, og så ville vi bønfalde Vorherre om tilgivelse for vor synd. Meget til at leve for behøvede vi jo ikke! Og så ville vi hjælpe mennesker i deres kamp for livet, og de ville hjælpe os med at berolige vor samvittighed. – Ville det ikke være godt, hvad Mascha?"

"Jo," sukkede hun, kneb øjnene sammen og blev tankefuld.

De tav en stund – vandet rislede.

"Udtæret er han – måske dør han snart," sagde Silan Petrov hult.

"Å ja, Gud give, at det måtte ske snart," sagde så Marja, idet hun slog kors for sig.

Gennem skyerne brød forårssolens stråler frem, spillede på vandet i regnbuefarver og i farver af guld, og vinden blæste op, alt sitrede og smilede, den blå himmel kiggede frem mellem skyerne og spejlede sig i floden.

Og de store skybanker var nu bag ved prammene.

Dér havde de samlet sig i en tung, mørk masse, og de lå ubevægelige og ligesom vankelmodige over den brede flod, som om de betænkte sig på, om de skulle drage bort fra denne strålende forårssol, der var så rig på lys og glæde, eller om de skulle vælge vejen mod deres fjender, snefnuggene i den kolde vinternat, som ikke var flygtet i tide for foråret.

Men foran prammene var der ren og klar himmel, og solen steg strålende lys fra flodens purpurgyldne bølger op mod himlens blå hvælving.

Til højre for flåden så man den bjergfulde bred kantet med grønne skove, og til venstre på den modsatte bred et blegt, smaragdgrønt tæppe – enge oversåede med brillanter af dug.

Luften fyldtes af en duft af saftig jord og spirende græs og nåletræers harpiksagtige aroma.

Silan Petrov kastede blikket hen mod de bagerste årer, hvor Sergej og Mitrij stod som fastnaglede. Men på grund af afstanden kunne han endnu ikke skelne deres ansigtsudtryk.

Derfra så han hen på Marja. Hun frøs og krøb sammen ved sin åre.

Solen kastede en rigdom af stråler over hende, mens hun stod dér skuende fremefter med tårefyldte øjne, idet der om hendes læber spillede det gådefulde og fortryllende smil, som gør enhver kvinde – selv om hun ikke er smuk – henrivende og attråværdig.

"Hold øjnene åbne, børnlille," tordnede Silan Petrov af sine lungers fulde kraft, idet han følte sit brede bryst udvides af energi og mod.

Og det var, som om hans råb vakte alt.

Længe lød ekkoet tilbage fra de høje bredder.

Konovalov

Da jeg adspredt løb en avis igennem, stødte jeg på navnet – Konovalov; det interesserede mig, og jeg læste følgende:

> "Natten til i går hængte en mand ved navn Alexander Ivanovitch Konovalov sig i det herværende fængsels fællesstue på ovnspjældet; han var 40 år gammel. Selvmorderen var blevet arresteret i Pskov for landstrygeri og blevet sendt til sit hjemsted efter etappe-forordningen. Ifølge fængsels-øvrighedens udtalelse var dette menneske altid stille, tavs og tankefuld. Årsagen til Konovalovs selvmord, således sluttede fængselslægen, måtte være melankoli."

Jeg læste denne korte bemærkning i "petit"; – bekendtgørelser om småfolks sørgelige endeligt plejer man at trykke med småskrift; – jeg læste den og tænkte, at det muligvis kunne lykkes mig at finde den årsag, der havde drevet dette tankefulde menneske i døden, og til at belyse den noget klarere, da jeg havde kendt ham og boet sammen med ham. Måske havde jeg ikke engang ret til at tie: – han var en prægtig fyr, en af dem, som man ikke tit træffer på sin vej gennem livet.

– Da jeg første gang traf Konovalov, var jeg atten år. Jeg arbejdede den gang i et brødbageri som håndlanger. Bagersvenden havde været soldat ved militærmusikken; han drak brændevin, så det var en gru, og han ødelagde tit dejen. Når han var fuld, udsendte han lyde gennem læberne, som om han blæste på trompet, og han trommede med fingrene på alt,

hvad han kunne få fat i. Når bagermesteren gjorde ham bebrejdelser for, hvad han havde ødelagt, eller fordi varerne ikke var færdige i rette tid, blev han rasende og grov, skældte ham frygteligt ud, og ved sådan en lejlighed påberåbte han sig altid sit musikalske talent.

"Jeg skulle have ladet dejen stå for længe?" skreg han, mens hans lange, røde overskæg strittede, og mens han smaskede med læberne, som var tykke og altid våde. – "Skorpen er brændt, brødet er ikke gennembagt! Å, du! gid pokker havde dit skeløjede spøgelse. Er jeg kommet til verden for den slags arbejde! – Gid Fanden ville tage dig og dit bageri – jeg – jeg er musiker! Forstår du? Det er hændt, når alten slog sig på flasken, at jeg måtte spille bratsch; sad oboen i arrest – så blæste jeg obo; var kornet à piston syg, hvem skulle så træde i hans sted? Selvfølgelig Sutchkov? Til tjeneste, Deres Velbårenhed! Tjim ta–ram, ra dadi! Men hvad er du? Et bondebæst! Lad mig så få min afregning!"

Og bagermesteren, der var lasket og oppustet, med øjne begravede i fedt og med et kvindagtigt ansigt, stampede i gulvet med de små, tykke ben og hylede af raseri:

"Din dagdriver! Klodrian, sådan en gudsfornægtende Judas! Du gode Gud! hvorfor har du dog straffet mig så hårdt ved at sende mig sådant et menneske på halsen?" Med hænderne hævet mod himlen brølede han pludselig op, så det formelig gjorde ondt i ørerne: "Men hvis jeg nu lader dig sætte fast for spektakler?"

"Vil du lade zarens og fædrelandets tjener bringe på stationen?" hvinede soldaten og gik nu løs på bagermesteren med knyttede næver. Denne retirerede, mens fråden stod ham

ud af munden, og samtidig skældte han ud. Det var alt, hvad han kunne gøre, for det var i sommertiden, en tid, hvor det i Volga-byerne var svært at finde en dygtig bagersvend.

Næsten daglig blev sådanne scener givet til bedste. Soldaten drak, ødelagde dejen og spillede forskellige marcher og valse eller "numre", som han kaldte det, og bageren rasede, og som følge heraf kom jeg til at slide for to, hvad der ikke var megen mening i, men det var så meget des mere trættende.

Det glædede mig, da der en dag forefaldt følgende optrin mellem soldaten og bageren:

"Nå, soldat!" sagde bageren, da han trådte ind i bageriet med et ansigt, der strålede af tilfredshed, og med øjne, som smilede ondskabsfuldt – "nå, soldat! Få nu munden på gled! Lad os få en afmarch!"

"Hvad er der nu i vejen?" spurgte soldaten gnavent; han lå på kisten med dej og var som sædvanlig halvfuld.

"Gør dig klar til afmarch, korporal!" triumferede bagermesteren.

"Hvorhen?" spurgte soldaten og satte benene på gulvet; han mærkede, der var ugler i mosen.

"Hvorhen du selv vil, – mod tyrkerne eller mod englænderne …"

"Hvordan skal det forstås?" skreg soldaten hidsigt.

"Det skal du forstå sådan, at jeg ikke vil beholde dig en time længere. Gå oven på og få din afregning, og gå så til alle verdens fire hjørner, om du vil! March!"

Soldaten var vant til at kunne tumle den holdningsløse mester, og denne sidste ordre gjorde ham næsten ædru, for han

indså jo nok, hvor vanskeligt det ville blive for ham at finde en anden plads.

"Å, du lyver vist?" sagde han uroligt og rejste sig op.

"Gå nu! Gå, siger jeg …!"

"Skal jeg gå?"

"Forsvind!"

"Nå, jeg er altså færdig?" Soldaten rystede bittert på hovedet; "først suger du alt mit blod ud af mig, og så smider du mig på porten; jo, det er net; det er smukt … Å, sådan en edderkop!"

"Jeg, en edderkop?" brølede bageren.

"Ja, du! En blodsugende edderkop, det er du!" sagde soldaten med eftertryk og gik så vaklende ud af døren.

Bageren lo ondskabsfuldt, og hans øjne strålede af glæde.

"Nu kan du se, hvor du kan få dig en plads! Hm – ja – alle vegne har jeg berettet om dig, min lille ven, og det sådan, at selv om du ville tjene gratis, var der ingen, der ville tage dig; det er der sørget for."

"Har De allerede fæstet en ny svend?" spurgte jeg.

"En ny? Den ny – han er gammel! Han har været min håndlanger – det er en knop; han er guld værd; men han er også en drukkenbolt ligesom den anden; – men han har nu sine perioder … Når han nu kommer, begynder han at arbejde, og i en tre, ja fire måneder kiler han på som en bjørn. Søvn og hvile kender han ikke, og betaling forlanger han ikke; man kan give ham, hvad man vil. Og han synger så melankolsk, min bro'r, at det næsten ikke er til at holde ud – at det bliver én så tungt om hjertet. Han synger og synger – og så begynder han igen at drikke."

Bageren sukkede og slog håbløst ud med hånden. "Og har han først begyndt på det – så er der ikke noget, der kan holde igen på ham. Han drikker, til han bliver syg, eller til han har drukket alt op, så han ikke har klæder på kroppen … Så bliver han nok flov, for så forsvinder han som en ond ånd for røgelse … Nå, der er han jo … Er du kommet for at liver her, Lesa?"

"Ja, jeg er!" svarede en dyb stemme fra døren.

Lænet til dørstolpen stod en høj, bredskuldret mand på henved tredive år – efter dragten at dømme så han ud som en lazaron, efter skikkelsen og ansigtet var han en type på den virkelige slaviske race og tilmed et sjældent eksemplar af denne. Han var iført en rød bomuldsskjorte, som var utrolig smudsig og forrevet, vide lærredsbukser, og på fødderne havde han på den ene resterne af en gummigalosche og på den anden en afskåret læderstøvle. Hans lysblonde hår var filtret, og der strittede spåner, halmstrå og papirstumper i det; alle disse sager fandtes også hans prægtige blonde skæg, der som en vifte bredte sig over hans bryst. To store, blå øjne lyste i hans smalle, blege og udmattede ansigt, og de så med et venligt smil på mig. Hans læber, der var smukke, men blege, smilede også under det blonde overskæg på en måde, som om de ville sige:

"Se, sådan er jeg … døm mig ikke …"

"Kom kun, Saschok; her har du en håndlanger" sagde mesteren, mens han gned sig i hænderne og venligt så hen på den nye svends mægtige skikkelse. Denne gik et skridt frem og rakte mig sin lange arm med den kæmpemæssige, brede hånd; vi hilste på hinanden; han satte sig på bænken, strakte benene fra sig, så på dem og sagde til bageren:

"Nikolaj Nikititch, du kommer til at købe mig to skjorter, så jeg kan have noget at skifte med, og så sko – og noget lærred til en hue."

"Vær bare ikke bange! du skal få det alt sammen! Huer har jeg, og skjorterne og det øvrige kommer i aften. Bestil du noget så længe; jeg kender dig jo og ved, hvad du kan; jeg skal ikke lade dig vederfares uret … der er ingen, der gør Konovalov fortræd, for han gør selv ikke ondt mod nogen som helst. Jeg er da ikke noget uhyre? Jeg har selv arbejdet og ved nok, hvorledes peberrod kan få tårerne frem i øjnene på én … Nå, børnlille, så bliver I altså her – men nu går jeg."

Vi blev alene tilbage.

Konovalov sad tavs på bænken og lo, idet han så sig omkring. Bageriet var i en kælder med hvælvet loft, og dets tre vinduer var lavere end gaden udenfor. Lys var der kun lidt af, men til gengæld var der nok af fugtighed, smuds og melstøv. Langs med væggene stod lange trug, et med færdig dej, et andet med dej, der først skulle hæve, – et tredje tomt. Ned over hvert trug faldt en trist lysstribe fra vinduerne.

En vældig ovn optog en tredjedel af bageriet, og ved siden af den lå på det snavsede gulv sække med mel. I ovnen blussede lange favnestykker; de kastede deres skin hen på den grå væg, rystede og skælvede, som om de uden lyde fortalte noget. Den indestængte luft lugtede af surdej og fugtighed. Det hvælvede, tilrøgede loft ligesom tyngede på os, og dagslyset og ildskæret fra ovnen skabte en ubestemt og for øjnene trættende belysning.

Ind gennem vinduerne trængte støj og støv. Konovalov lagde mærke til alt dette, sukkede og halvt vendt imod mig spurgte

han sørgmodigt:

"Har du arbejdet længe her?"

Jeg fortalte ham hvor længe. Så tav vi og skulede til hinanden.

"Det er jo et rent fængsel!" sukkede han. – "Skal vi ikke gå ud i porten til gaden, så kan vi sidde lidt dér."

Vi gik derud og satte os på bænken.

"Her kan man da ånde. Jeg kan ikke sådan på én gang vænne mig til denne afgrund … Det kan jeg ikke. Jeg kommer lige fra havet, så kan du nok forstå … Ved det kaspiske hav har jeg arbejdet i fiskerlejerne … og fra et sådant hav er jeg dumpet ned i en grøft."

Med et bedrøvet smil så han hen på mig; så tav han og betragtede opmærksomt de spadserende og kørende. Hans klare, blå øjne var sørgmodige.

Mørket faldt på; i gaden var der lummert, støjende og støvet, og skygger lagde sig over husene. Konovalov sad med ryggen mod muren; han havde lagt armene overkors og lod fingrene glide gennem sit skægs silkebløde hår. Jeg betragtede fra siden hans ovale, blege ansigt og tænkte på, hvad han i grunden var for et menneske; men jeg turde ikke spørge ham, fordi han var min overordnede, og så fordi han indgød mig en besynderlig respekt.

Hans pande var delt af tre fine furer; men somme tider udglattedes de og forsvandt. Jeg ville så gerne vide, hvad dette menneske tænkte på.

"Nu må vi ind. Det er vist på tide at sætte den tredje surdej op. Jeg kan sætte den op, mens du ælter den anden, og så kan vi begynde på brødene."

Da vi havde vejet dejen og lagt et bjerg op af den, æltet den anden og sat dej op til den tredje, satte vi os til at drikke te. Konovalov stak hånden ind på brystet og spurgte mig:

"Kan du læse? Dér, læs det!" Han rakte mig et sammenkrøllet og smudsigt ark papir.

"Kære Sascha!" læste jeg, "jeg sender dig hilsen og tusinde kys. Jeg har det kun dårligt, og alt er så trist; med utålmodighed venter jeg på den dag, da jeg skal rejse bort med dig og leve sammen med dig; jeg er så led og ked af dette væmmelige liv, skønt jeg i begyndelsen syntes om det. Det kan du godt forstå, og det gik også op for mig selv, da jeg lærte dig at kende. Vær god og skriv snart til mig; om det så end kun er et lille brev, vil jeg blive glad for det. Nu kun på gensyn, men ikke farvel, du min sjæls kære ven. Jeg gør dig ingen bebrejdelser, til trods for at jeg er vred på dig, fordi du var så styg at rejse bort uden at tage afsked med mig. Fra dig har jeg dog ellers ikke mødt andet end godt. Du er den første, der har været sådan imod mig, og det skal jeg aldrig glemme. Kan du ikke gøre alt, hvad der står i din magt, Sascha, for at jeg kan slippe ud? De andre derinde har sagt til dig, at jeg ville løbe bort fra dig, hvis jeg slap ud, men det skal du ikke tro, det er den rene usandhed; når du blot ville have medlidenhed med mig, når jeg så kommer ud, skal jeg følge dig som din hund. Det er jo en let sag for dig – men alene kan jeg ikke. Når du var gået fra mig, græd jeg over mig selv, men det fortalte jeg dig ikke. På gensyn. Din Kapitolina."

Konovalov tog brevet fra mig og krammede det grublende i den ene hånd, mens han med den anden snoede sit overskæg.

"Kan du skrive?"

"Ja, jeg kan!"

"Har du blæk?"

"Ja!"

"Så skriv du for Guds skyld et brev til hende! Hun må jo tro, at jeg er en skurk – og at jeg helt har glemt hende … tag og skriv!"

"Det skal jeg gerne, om du vil, straks … Hvem er hun?"

"En prostitueret! … du kan jo selv se, at hun skriver om at slippe ud. Det er altså meningen, at jeg overfor politiet skal forpligte mig til at gifte mig med hende; så får hun sit pas tilbage, og hun afleverer sin bog, og så er hun fri. Forstår du?"

Efter en halv times forløb var jeg færdig med et rørende brev.

"Nå! Lad mig så høre, hvad du har skrevet!" sagde Konovalov utålmodigt.

"Nu skal du høre!"

"Kapa! tro ikke, at jeg er en skurk, og at jeg allerede skulle have glemt dig. Nej, glemt dig, det har jeg ikke, men lige rent ud sagt – jeg var begyndt at drikke, og jeg havde drukket alting op; men nu har jeg fået mig en plads, og i morgen skal jeg tage forskud på min løn og sende penge til Filip, som så vil sørge for at få dig ud. Pengene vil nok strække til til rejsen. På gensyn. Din Alexander."

"Ja–a," sagde Konovalov og kløede sig i hovedet, "jeg synes ikke, at det er særlig godt. Der er jo hverken noget om medlidenhed eller om tårer i brevet. Og så bad jeg dig jo om at skælde mig dygtigt ud … men det har du ikke gjort!"

"Nej, men hvad skulle det også til?"

"Naturligvis for at hun kunne se, at jeg skammer mig og indrømmer, at jeg er skyldig. Men hvad er dette her? Det er,

som havde du blot spildt nogle ærter – – sådan har du skrevet. Du må sætte nogle tårer til."

Der var ikke andet for mig at gøre end at sætte tårer til, og jeg fik det gjort med held. Konovalov var tilfreds, lagde hånden på min skulder og sagde inderligt:

"Se, nu er det godt! Tak skal du have! Du er et godt menneske, og vi skal nok komme ud af det sammen."

Dette tvivlede jeg ikke om, og jeg bad ham fortælle mig noget om Kapitolina.

"Om Kapitolina? – Hun er en lille pige – næsten et barn. Hun er en købmandsdatter fra Vjatka … men hun kom på afveje, og det gik jo længer jo værre. Så kom hun ind i sådan et hus – du ved! Jeg kom derhen – og så hende, der ikke var andet end et barn, og jeg tænkte: Du gode Gud! Kan det være muligt! Så gjorde jeg hendes bekendtskab. Hun – gav sig til at græde. Jeg trøstede hende og sagde: Hold blot ud lidt endnu. Vent bare, så skal jeg nok se at få dig ud herfra. Og fra min side var alt parat, både pengene og alt andet … Men så begyndte jeg at drikke og fandt mig selv i Astrakan. Derfra kom jeg hertil. En eller anden havde givet hende underretning om mig, og så fik jeg brev fra hende dér."

"Har du nu i sinde," spurgte jeg, "at gifte dig med hende?"

"Hvordan kunne jeg dog det? – når jeg lider af periodisk drukkenskab? Det blev en rar brudgom! Nej, jeg vil se at få hende ud; så kan hun gå, hvorhen hun vil. Så kan hun nok få sig en plads – og måske komme på ret køl igen."

"Ja, men … hun vil jo være hos dig?"

"Det er noget, hun siger. Kvinderne – de er alle sammen ens. Jeg kender dem; jeg har truffet mange af forskellig stand, endog

en købmandsfrue – hun var rig; jeg var staldkarl i en cirkus; – hun fik kig på mig og spurgte, om jeg ville være kusk hos hende. Jeg var dengang så ked af denne cirkus og slog derfor til. – Nå og så, – så begyndte hun at gøre sig lækker for mig. Hus havde de, heste og tjenerskab; de boede som grever. Hendes mand var lille og tyk ligesom vor mester, men hun var slank, smidig som en kat og varmblodig. Når hun omfavnede mig og kyssede mig på munden, var det, som om hun hældte gloende kul i mit hjerte, og tit, når hun trykkede sine læber mod mine, så græd hun, så hendes skuldre rystede. Når jeg så spurgte: "Hvad er der dog i vejen, lille Vera?" svarede hun: "Du er endnu kun et barn, Sascha, og du forstår intet." Hun var god – og hun havde ret i, at jeg intet forstod. Jeg ved godt, at jeg er meget dum; hvad jeg gør, det forstår jeg ikke. I al den tid, jeg har levet – har jeg aldrig tænkt over *hvorledes*."

Og da han tav, så han hen på mig med vidt opspilede øjne. I blikket var der, om ikke frygt eller spørgsmål, så dog noget uroligt og grublende, som gjorde hans tiltalende ansigt sørgmodigere og endnu smukkere.

"Men hvorledes blev du så af med hende?" spurgte jeg.

"Jo, ser du! Undertiden falder der et sådant tungsind over mig, ja, min bro'r, i den grad, at jeg næsten ikke kan udholde at leve. Så er det, som om jeg var ganske alene i hele verden, og at der foruden mig ikke fandtes noget som helst levende. Og alt er mig så modbydeligt – så at sige alt! Og jeg bliver mig selv og alle mennesker til byrde; om alt skulle dø – jeg ville ikke udstøde et suk. Det må vist være en sygdom … med den begyndte jeg at drikke – før drak jeg ikke. – Et sådant tungsind greb mig, og jeg sagde til købmandsfruen: Vera Michailovna! slip mig, jeg holder

det ikke ud. Er du ked af mig? spurgte hun, og hun lo, forstår du, så underligt. Nej, det er jeg ikke, men jeg taber magten over mig selv. Hun forstod mig ikke straks, begyndte at skrige op og at komme med bebrejdelser, men så forstod hun, og hun bøjede sit hoved og sagde: Nå, så gå da! – og hun græd. Hendes øjne var mørke, og hendes hud var mørk. Håret var sort og kruset. Hun var ikke af købmandsslægt, hendes fader havde været embedsmand … Hm – ja – det gjorde mig ondt for hende, og jeg følte mig samtidig væmmelig ved mig selv. Hvorfor havde jeg givet mig i en kvindes vold? Det er uforståeligt. – Hun kedede sig naturligvis med sådan en mand – han lignede en sæk mel … Hun græd længe – nu var hun kommet til at holde af mig. – – Jeg forkælede hende: jeg kunne tage hende på mine arme og vugge hende i søvn. Hun sover, og jeg sidder og ser på hende. Når et menneske sover, er det så godt og så ligefremt – – det ånder og smiler og intet andet. Men det hændte også, når vi boede på landet, at vi kørte ud i skoven – hun holdt mest af, at vi kørte alt, hvad remmer og tøj kunne holde – og når vi så kom til en afsides plet, bandt vi hesten og satte os i det kølige græs. Hun lod mig lægge mig med hovedet i hendes skød, og hun læste så for mig af en eller anden bog.

Jeg lyttede og lyttede, og til slut faldt jeg i søvn. Det var gode ting, hun læste, udmærket gode; jeg glemmer aldrig den – om den stumme Gerasim og hans yndlingshund [Note 1)]. Han, som var stum, var et stakkels menneske, og der var ingen andre end hans hund, der holdt af ham. Når nogen lo eller gjorde nar ad ham, tog han altid sin tilflugt til hunden … Det var en meget trist fortælling – ja! Det var fra livegenskabets tid … Hans herskerinde sagde til ham: Du umælende, vil du se at få den

hund druknet, den hyler jo! – Nå, Gerasim gik, tog en båd og roede ud med hunden … Når hun kom dertil, skælvede jeg som et espeløv. Å, Gud! Det, der for et menneske er det dyrebareste i verden, det dræber man! Hvor alt er besynderligt indrettet! Å – en forunderlig fortælling – men sand – og det er godt. Der *er* virkelig sådanne mennesker til, hvis hele verden findes i et eller andet – i en hund for eksempel. Men hvorfor i en hund? Fordi der ikke findes nogen, der kan elske dette menneske, men hunden holder af det; helt uden kærlighed er det ikke muligt for et menneske at leve, – derfor har det også fået en sjæl, for at det skal kunne elske … Hun læste mange forskellige ting for mig. Hun var en prægtig kvinde, og det gør mig endnu så ondt for hende … Havde mit tungsind ikke draget mig, så var jeg ikke gået fra hende, førend hun selv havde villet det, eller førend hendes mand havde opdaget vort forhold. God var hun – se, det var det vigtigste; det vil sige, hun var ikke god, fordi hun skænkede mig gaver, nej men – hun var god af hjertet. Når hun kyssede mig – så var hun kvinde som enhver anden kvinde … men undertiden kunne der komme en sådan blød stemning over hende – og så var det forunderligt så god hun kunne være. Hun så lige ind i sjælen og fortalte, som var hun min barnepige eller min moder, og så var jeg overfor hende fuldstændig som et barn på fem år. – Og alligevel forlod jeg hende – fordi jeg led af tungsind, der ligesom drev mig bort … Lev vel, Vera Michailovna – sagde jeg – og tilgiv mig. – Farvel, Sascha – sagde hun. Og – var det ikke underligt – hun blottede min arm op til albuen, og så satte hun sine tænder i kødet. Jeg var lige ved at skrige, for hun bed næsten et helt stykke ud – i tre uger gik jeg med en dårlig arm, og der er endnu mærker at se af det."

Han trak ærmet op over sin kraftige, muskelstærke arm som var hvid og smuk, og viste mig den, idet han smilede åbenhjertigt og sørgmodigt. I huden, dér hvor albuen bøjer, var et tydeligt ar synligt – to halvcirkler der næsten berørte hinanden i spidserne. Konovalov betragtede dem, og smilende rystede han på hovedet.

"Ja, underlig var hun, hun bed mig til erindring om sig."

Jeg har før hørt fortællinger af denne slags. Enhver "barbenet" har engang haft til veninde en "købmandsfrue" eller "en dame af den dannede klasse", ja næsten hos hver eneste "barbenet" forekommer denne købmandsfrue eller dame i utallige variationer som en fuldstændig fantastisk skikkelse med de mest forskellige legemlige og sjælelige egenskaber. Har hun den ene dag glade blå øjne, så kan man vente, at hun en uge efter viser sig med tårefyldte sorte øjne. Og i almindelighed fortæller den "barbenede" om hende i en skeptisk tone og med en masse enkeltheder, der ikke taler til hendes fordel.

Men den historie, Konovalov fortalte mig, tvivlede jeg ikke på, som på de andre, jeg tidligere havde hørt. Der klang i den noget så sandt – og der var i den helt nye ting for mig – disse oplæsninger af bøger, dette barnlige i Konovalovs mægtige skikkelse.

Jeg kunne tænke mig denne fine kvinde sovende i hans arm, lænende sit hoved til hans brede bryst – dette var smukt og overbeviste mig endnu mere om, at hans beretning var sand. Endelig udelukkede hans tales bedrøvede og bløde tone ved erindringen om købmandsfruen enhver tvivl. En virkelig "barbenet" taler aldrig om kvinder i en sådan tone – han søger

kun at bevise, at der ikke er den ting på jorden, som han er bange for at binde an med.

"Hvorfor tier du? Tror du ikke, det er sandt?" spurgte Konovalov, og hans stemme lød urolig. Han kastede sig på melsækkene. I den ene hånd holdt han et glas te, med den anden glattede han sit skæg. Hans blå øjne stirrede forskende og spørgende på mig, og rynkerne på hans pande trådte tydeligere frem ... "Du må tro mig ... Hvorfor skulle jeg dog lyve? Det er sandt, min bro'r, at landstrygeren er en mester i at fortælle historier ... man kan ikke fortænke ham i det ... Når et menneske aldrig har haft det godt i sit liv, så digter han sig noget godt til og udgiver det for virkeligt, hvad der ikke kan skade nogen. Han fortæller og tror til sidst selv på det og er glad derved. Mange lever på dette, og der er ikke noget at stille op med det ... Men hvad jeg har fortalt dig, er sandhed. Og er der noget usandsynligt i det? En kvinde lever og keder sig og er Askepot ... Jeg var ganske vist kun kusk, men for en kvinde betyder det ikke noget, om man er kusk, en fin herre eller officer – for hende er vi alle mænd. Et tarveligt menneske er endog noblere, mere samvittighedsfuldt! Og jeg er tarvelig ... Kvinderne forstår mig – de ved, at jeg ikke gør dem fortræd – det vil sige, at jeg ikke ler ad dem bagefter. Se, når en kvinde har fejlet, så er der ikke noget, hun frygter mere end spot og hån. De skammer sig mere, end vi gør. Når vi har fået vor vilje, kan vi godt gå ud på gader og torve og rose os af, hvorledes vi har fået den eller den tåbe til at gå i vandet ... Men hun har ingen steder at gå hen, hendes fejl er der ingen, der vil prise hende for. Selv de dybest sunkne kvinder, min bro'r, har mere skamfølelse end vi mænd."

Jeg hørte på ham og tænkte: Er dette menneske virkelig sig selv bevidst, når han kan tale på en sådan måde, der slet ikke passer til ham?

Det var mig, som om en varm tåge lagde sig over mig og rensede mit hjerte, der på den tid allerede var tilstrækkelig tilsmudset af livets urenheder.

Brændet i ovnen var brændt ud, men noget glødende kul kastede en skælvende rødlig plet på væggen i bageriet. Gennem vinduet lyste et lille stykke blå himmel og to stjerner. Den ene af dem var stor og skinnede som en smaragd, den anden tæt ved var næppe synlig.

Der var gået en uge, og Konovalov og jeg var venner.

"Du er en oprigtig fyr, og det er godt!" sagde han og klappede mig med sin store hånd på skulderen.

Hans måde at arbejde på var et rent kunststykke. Man skulle blot se ham, når han tumlede med et stykke dej, idet han rullede det ud i et trug, eller når han bøjede sig ned over det og æltede det med de muskelstærke arme begravede lige indtil albuerne i den elastiske masse.

I begyndelsen, da jeg så, hvor hurtigt han kastede de rå brød, som jeg næppe kunne nå at lange ham fra truget, ind i ovnen, var jeg bange for, at han skulle sætte det ene oven på det andet; men da han havde fyldt tre ovne, og ikke et eneste af de 120 brød – struttende og brune – havde fået den mindste bule, forstod jeg, at jeg hér havde med en artist i faget at gøre. Han elskede at arbejde, og han blev revet med af arbejdet, var bedrøvet, når ovnen bagte dårligt, eller når dejen hævede sig langsomt, blev vred og skældte ud, når melet var fugtigt, men

var barnligt glad, når brødene kom ud af ovnen, som de skulle være, trinde, høje, tilpas brunede og med en tynd, sprød skorpe. Det hændte, at han kunne tage det mest vellykkede brød fra spaden og kaste det fra den ene hånd til den anden, og mens han brændte sig på det, lo han glad og sagde til mig:

"Hvor det er blevet smukt – det har vi to lavet!"

Og mig glædede det at se på dette kæmpebarn, som lagde hele sin sjæl ind i arbejdet …

En dag sagde jeg til ham:

"Sascha, man fortæller, at du skal kunne synge så smukt!"

Han blev alvorlig og bøjede sit hoved.

"Ja, jeg synger … men det er kun sjældent, at lysten dertil kommer over mig. Når jeg begynder at blive i dårligt humør, synger jeg – og begynder jeg med at synge, bliver jeg melankolsk. Så, tal ikke om min sang til nogen … Synger du ikke selv? Å, du løjerlige fyr! Du skal blot være tålmodig – så begynder jeg måske igen … Foreløbig kan du fløjte – senere skal vi to synge sammen. Ikke sandt?" Jeg sagde naturligvis ja – og fløjtede, når jeg fik lyst til at synge. Men undertiden kunne jeg ikke lade være med at nynne i skægget, mens jeg ældtede min dej og rullede mine brød. Så hørte Konovalov på mig og bevægede læberne, og efter nogen tids forløb erindrede han mig om mit løfte. Men imellem sagde han bøst til mig:

"Hold nu op med den støj!"

En gang tog jeg en bog ud af min kiste, satte mig tilrette ved vinduet og begyndte at læse …

Konovalov sov udstrakt på et dejtrug, men støjen af bladene, når jeg vendte dem over øret på ham, fik ham til at åbne øjnene.

"Hvad handler den bog om?"

Det var om "*Podlipoftsy*" af Reshetnikov.

"Å, læs højt!" bad han.

Og så gav jeg mig til at læse, siddende i vindueskarmen, mens han satte sig til rette på truget med sit hoved lænet mod mine knæ. Undertiden så jeg ud over bogen og ind i hans ansigt og mødte hans blik – indtil nu har jeg ikke glemt det – hans øjne var vidt opspilede, spændte og opmærksomme. Munden var halvåben og lod to rækker hvide tænder komme til syne. Hele hans lyttende, ubevægelige og opmærksomme stilling gjorde mig godt, og jeg bestræbte mig for så tydeligt og anskueligt som muligt at læse Sisojkas og Pilas sørgelige historie for ham.

Omsider blev jeg træt og lukkede bogen.

"Er du allerede færdig?" spurgte Konovalov hviskende.

"Der er omtrent halvdelen tilbage."

"Vil du ikke nok læse den hele højt for mig?"

"Jo, med fornøjelse."

"Å–!" Han greb med sine hænder om hovedet og gav sig til at rokke frem og tilbage på truget. Han ville sige noget, åbnede og lukkede munden, sukkede som en blæsebælg og kneb øjnene sammen. At min oplæsning skulle gøre en sådan virkning, havde jeg ikke ventet og jeg forstod det ikke.

"Hvor du dog læser smukt!" hviskede han. "Med forskellige stemmer … Som om de alle var levende! … Både Aprosjka og Pila … Jeg var nær ved at le men jeg holdt mig. Hvad sker der så videre? Hvor rejser de hen? Å, herre Gud! hvert et ord er jo sandt. Det er jo, som var det den rene virkelighed … virkelige bønder … aldeles som man ser og hører dem … Ved du hvad, Maksim? Lad os gå ind og bage, så kan du bag efter læse videre."

Vi gav os til at arbejde og gjorde de næste brød færdige. Så læste jeg i syv kvarter op af bogen. Derefter holdt vi atter pause. – Ovnen havde bagt færdig; vi tog brødene ud, satte andre ind, æltede mere dej og satte mere dej op … Alt dette blev udført med feberagtig hast og næsten, uden at der blev sagt et ord. Konovalov, der havde rynket brynene, gav mig sine ordrer i enstavelsesord og skyndte sig, som om det gjaldt livet.

Henad morgen var vi færdige med bogen, men da var min tunge også som lammet.

Konovalov, som sad overskrævs på en sæk mel, stirrede tavs frem for sig med et betaget udtryk, mens han støttede sine albuer mod knæene.

"Var den god?" spurgte jeg.

Han rystede på hovedet, kneb øjnene sammen og sagde hviskende:

"Hvem har digtet den?" Hans øjne strålede så forundrede, at ord ikke kan beskrive det, og hans kinder blussede.

Jeg fortalte ham, hvem der havde skrevet bogen.

"Sikken et menneske! Hvor han har truffet alt på et hår! Hvad? Det er helt gribende. Det tager ens sjæl helt – så levende er alt beskrevet. Men hvad fik han, digteren, så for at have skrevet den?"

"Hvad mener du?"

"Fik han ikke for eksempel en eller anden belønning eller sådan noget?"

"Ja, men hvad skulle han i grunden belønnes for?" spurgte jeg, mens jeg selv havde en underfundig hensigt med det.

"For hvad? Bogen – er jo som en retsakt. Den bliver gennemlæst og bedømt: Pila, Sisojka … hvad er det for fyre …

Alle vil få ondt af dem, det er ulykkelige mennesker … og hvilket liv de må leve … men …"

"Men hvad?"

Konovalov så forlegen på mig og sagde frygtsomt:

"Der måtte da kunne gøres et eller andet for dem. De er dog mennesker, og de bør dog hjælpes."

Som svar på dette holdt jeg et helt foredrag for ham – men det gjorde ikke den forønskede virkning.

Konovalov faldt i tanker, sænkede hovedet, rokkede med hele kroppen og gav sig til at sukke; ikke med et ord forstyrrede han mig i mit foredrag. – Omsider blev jeg træt og holdt en pause.

Konovalov løftede hovedet og så fortabt på mig.

"Så fik han altså ikke noget?" spurgte han.

"Hvem?" spurgte jeg, idet jeg ganske havde glemt, at talen var om Reshetnikov.

"Forfatteren!"

Og uden at afvente mit svar greb han bogen og vendte og drejede den forsigtigt mellem sine hænder; han åbnede og lukkede den og lagde den så fra sig med et suk:

"Hvor alt dog er forunderligt, herre!" sagde han halvhøjt. "Der er en, der har skrevet en bog … papir med en mængde små tegn … det er det hele. Han har skrevet den og … er han død?"

"Ja, han er død," svarede jeg tørt.

Den gang hadede jeg filosofi og endnu mere metafysik, men Konovalov, der ikke kendte mine anskuelser vedblev:

"Digteren er død, men bogen lever og bliver læst og bliver omtalt. Og man hører efter og får at vide: Der levede en gang nogle mennesker – Pila, Sisojka og Oprosjka – og det gør en ondt for disse mennesker, endskønt man aldrig har set dem, og

de aldrig har været noget for én. Måske går der snesevis af den slags mennesker om på gaden, og *du* ser dem, men ved intet om dem – og *du* har ikke noget med dem at skaffe … de går og går … Men i bogen er de ikke virkelige. Og alligevel gør det *dig* så ondt for dem, at det formeligt piner *dit* hjerte … Hvordan skal man kunne forstå det? … Men døde digteren så uden belønning? Fik han slet ikke noget?"

Jeg blev vred og gav mig så til at fortælle ham om digternes belønninger.

Konovalov hørte på mig med et forfærdet udtryk i de opspilede øjne, mens han medlidende bevægede læberne.

"Sikke forhold!" sukkede han af et fuldt hjerte, og tyggende på sit overskæg sænkede han bedrøvet hovedet ned mod brystet.

Så fortalte jeg ham om den skæbnesvangre rolle, beværtningen spiller i den russiske literats liv, om de store og sande talenter, der var gået til grunde ved brændevinen – deres møjsommelige livs eneste glæde.

"Ja, men drikker da sådanne folk?" spurgte Konovalov næppe hørligt. I hans vidt opspilede øjne lyste både mistro til mig og forfærdelse og medynk for disse mennesker. "De drikker! – Er det, når de har skrevet bøger, at de slår sig til drik?"

Jeg svarede ikke.

"Det er naturligvis efter …" afgjorde Konovalov. "Menneskene lever – og får indblik i livet – og bliver smittet af andres sorger. Deres øjne må være underlige – og hjertet også … De lærer livet at kende til bunds – og så bliver de tungsindige – og deres tungsind udgyder de i bøger. Men det hjælper dem ikke, fordi – hjertet er blevet berørt, og af dette kan man ikke – selv med ild

– udbrænde sorgen … Det eneste, der er tilbage, er at dyppe det i brændevin … Og så drikker de … Er det ikke sandt, hvad jeg siger?"

Jeg indrømmede ham det, og det ligesom gav ham nyt mod.

"Og når det skulle være retfærdigt," vedblev han, "burde de jo belønnes! Fordi de forstår mere end andre og påviser andre deres fejl og mangler. Se nu for eksempel mig. – Hvad er jeg? … Barbenet, halvnøgen – en drukkenbolt, som har gået meget ondt igennem mit liv er uden nogen som helst berettigelse. Hvorfor er jeg til her på jorden, og hvem har mig nødig, når man rigtig skal se efter? Jeg ejer ikke min egen krog, har ingen kone eller børn … og ikke engang lyst til nogen at delene. – Jeg lever og sørger … og over hvad? Det ved jeg ikke. Det er, som om min moder havde bragt mig til verden blottet for alt det, andre mennesker er i besiddelse af og først og fremmest trænger til der er ingen ting inde i mig … forstår du? Hvordan skal jeg forklare det? … Jeg mangler gnisten i sjælen – energien … noget mangler jeg – det er sikkert? Kan du forstå det? … Nå, og så lever jeg og søger efter dette "*noget*", men hvad det er for noget, det ved jeg ikke."

"Hvorfor siger du det?" spurgte jeg.

Han knugede hånden mod panden og så på mig i stærk spænding, som om tankerne arbejdede for at finde form.

"Hvorfor? Å … for det "urimelige" i livet! – Ser du, jeg lever og har ingen steder at gøre af mig selv – ikke det, jeg kan ty til … er det ikke et urimeligt liv?"

"Nå, og hvad så videre?" spurgte jeg ham, da jeg ikke forstod, hvilken forbindelse der kunne være mellem ham og digteren.

"Videre? … Mere kan jeg ikke sige dig … Men jeg tænkte, at når en eller anden digter ville se nærmere på mig … så kunne han måske forklare mig mit liv … Tror du ikke?"

Jeg mente, at jeg var i stand til at forklare ham det, og gav mig med det samme i lag med opgaven, der forekom mig meget simpel og klar.

Jeg begyndte med at tale om de sociale forhold, om betingelserne for livet og ulighederne i dem, om menneskene, der var livets ofre – og om menneskene, der var dets offerpræster.

Konovalov lyttede opmærksomt til. Han sad lige over for mig med hånden under kinden; hans store, blå øjne, der var tankefulde og kloge, blev efterhånden ligesom duggede af tåge, mens skarpe rynker trådte frem på hans pande; det var, som holdt han sit åndedrag tilbage, helt optaget af ønsket om at forstå min forklaring.

Dette smigrede mig. Med varme udmalede jeg hans liv for ham og beviste ham, at han alene ikke var skyld i, at han var sådan, som han var, og at hans eksistens var fuldt ud berettiget i kraft af udviklingen. Han var et beklagelsesværdigt offer for livets betingelser, et væsen, der efter sin natur var ligeberettiget med alle andre og med en lang række af historiske uretfærdigheder bag sig, der efterhånden havde gjort ham til et socialt nul. Jeg endte med at gentage:

"Du har ikke noget at bebrejde dig … Du har lidt uret."

Han tav og vendte ikke øjnene fra mig; jeg så, hvorledes de oplystes af et lyst og godt smil, og med utålmodighed ventede jeg på, hvad han ville svare mig.

Et smukt smil spillede om hans læber, og med en blød, kvindelig bevægelse strakte han sig hen imod mig, idet han lagde hænderne på mine skuldre.

"Hvor du fortæller godt om alt dette, bro'r! Hvor har du dog lært alt det? Er det alt sammen af bøger? Man kan mærke, at du må have læst mange … Blot jeg også kunne læse dem … Og så, hvad der er det bedste ved det hele – du har sådan en medfølelse for alle … Det er første gang, jeg har hørt nogen tale sådan. Og hvor forunderligt! Ellers beskylder menneskene hinanden for den modgang, de møder, men du giver – selve livet og livsforholdene skylden. Forstår jeg dig ret, så er vi selv uden skyld – er vi fødte til at være "barbenede". Også om arrestanterne udtaler du dig så forunderligt; de stjæler, fordi de ikke kan få arbejde, blot for at kunne leve. Hvor du dog er god og overbærende overfor alle! Du må have et usædvanligt stort og varmt hjerte!"

"Stop lidt!" sagde jeg. "Vil du give mig ret i det – har jeg talt sandhed?"

"Det ved du selv bedst – for du kan både læse og skrive … Måske har du ret dér, hvor det drejer sig om andre … men når nu talen er om mig …"

"Om dig?"

"Ja, jeg er jo noget helt andet igen … Hvem er skyld i, at jeg drikker. Min broder Paul drikker ikke; han har sit eget bageri i Perm. Og skønt jeg er en lige så god arbejder som han, er jeg dog – landstryger og drukkenbolt og har ingen anden titel eller lod i livet … og vi er dog børn af den samme moder. Han er endda yngre end jeg. Altså må der i mig være noget, som ikke skulle være der … Jeg er ikke blevet født som andre mennesker.

Du siger, at alle mennesker er ens: de fødes, lever den tid, der er bestemt for dem, og dør så. Jeg er nu kommet ind på en særlig sti … og jeg er ikke alene på den – vi er mange dér – og vi er nogle mennesker for os selv, nogle, der ikke kan henføres under en bestemt kategori. Vi skal have en særlig bedømmelse – særlige love – og det meget strenge, for at vi kan blive udryddet. Vi er skadedyr og står kun andre i vejen. Hvem har uretten mod os? Vi står os selv og livet til regnskab … fordi vi ikke føler nogen lyst til at leve … Vore mødre har avlet os i en ubelejlig stund. – Deri ligger det …"

Jeg var slået af denne uventede tilbagevisning af mine argumenter. Han – dette store menneske med de klare barneøjne – regnede sig så ligefremt hen til den klasse af mennesker, som livet ikke har behov og derfor bør udryddes, med et så smilende tungsind, at jeg var aldeles bestyrtet over denne selvkritik, som jeg ikke før havde truffet hos en "barbenet", der i det væsentlige af tilværelsen var løsrevet fra alt, fjendtlig overfor alt og rede til altid at prøve styrken af sin bitre skepticisme … Jeg har kun på min vej truffet folk, som beskyldte alle og anklagede alle, og som altid søgte at tillægge onde mennesker eller skæbnen skylden for deres sørgelige liv. Konovalov gav ikke skæbnen skylden, og jo mere jeg gjorde mig umage for at bevise ham, at han var et offer for omgivelserne og for de sociale forhold, desto påståeligere hævdede han skylden som sin overfor sig selv og sit triste liv … Dette var originalt, men det gjorde mig gal. Han følte en glæde i at hudflette sig selv, og hans øjne strålede af tilfredshed, da han med klangfuld stemme sagde til mig:

"Ethvert menneske er sin egen herre, og ingen uden jeg selv har skylden, hvis jeg er en skurk."

I et kulturmenneskes mund ville en sådan udtalelse ikke have forbavset mig, eftersom der endnu ikke gives det sår, man ikke skulle kunne finde i en "intelligents" sammensatte og forvirrede organisme. Men af en "barbenets" mund – selv om han også er en "intelligent" blandt de af skæbnen forurettede, nøgne, sultne og onde halvmennesker, halvt dyr, der opfylder byernes smudsige rønner – så var det dog forunderligt af en sådan "barbenets" mund at høre slige udtalelser. Man var tilbøjelig til at drage den slutning af det, at Konovalov virkelig var en undtagelse – men dette ville jeg ikke gå ind på.

I det ydre forekom Konovalov – indtil bagateller – én som den mest typiske vagabond; men jo længere jeg iagttog ham, overtydede jeg mig om, at jeg havde at gøre med en afart, der krydsede min forestilling om de mennesker, som man for lang tid siden skulle have henregnet til en klasse, og som fuldt ud fortjente opmærksomhed, umættelige, tørstende, onde og langtfra dumme, som de var.

Konovalov og jeg diskuterede endnu ivrigere.

"Ja, men vent," råbte jeg, "hvorledes er det muligt for et menneske at holde sig oprejst, når mørke magter presser ham fra alle sider?"

"Ved at gøre stærkere modstand!" udbrød min opponent heftigt med lynende øjne.

"Ja, men hvad er der at stritte imod med?"

"Find dit standpunkt, og strit så imod!"

"Hvorfor strittede du da ikke imod?"

"Det er jo det, jeg siger dig, du forunderlige menneske, at jeg selv er skyld i min ulykke! … Jeg har ikke fundet mit standpunkt! Jeg søger, jeg længes … men jeg finder det ikke!"

Vi måtte dog til at sørge for brødene, og vi gav os i lag med arbejdet, mens vi vedblev at søge at overbevise hinanden om rigtigheden af vore anskuelser. Selvfølgelig fik vi intet bevist, og trætte af striden lagde vi os til at sove.

Konovalov strakte sig på gulvet og faldt hurtigt i søvn. Jeg havde lagt mig på melsækkene og så déroppe fra ned på hans mægtige skikkelse; han lå, så lang han var, på en bastmåtte lige ud for dejtruget. Der lugtede af varmt brød, sur dej og kulsyre, og ind igennem de støvede ruder trængte det dæmrende dagslys fra den grå himmel. En vogn rumlede, og hyrden spillede på sin fløjte for at samle sin hjord.

Konovalov snorkede. Jeg så på, hvorledes hans brede bryst hævede sig, og tænkte på, hvorledes jeg hurtigst kunne vinde ham for min tro, men fandt ikke på noget og faldt i søvn.

Da det blev morgen, stod vi op, gav os i færd med dejen og satte os til at drikke te på et af trugene.

"Har du ikke en bog?" spurgte Konovalov.

"Jo, jeg har."

"Vil du ikke læse lidt for mig?"

"Jo, gerne."

"Det er storartet! Ved du hvad? Når jeg har været her en måned, får jeg løn af mester – halvdelen af den giver jeg så dig!"

"Til hvad?"

"Til bøger … Køb til dig selv efter din smag – og køb også – – et par stykker til mig. Men dem til mig skal handle om bønder, helst om sådanne som Pila og Sisojka. Og så må de være

rørende – ikke nogle til at le af … Der er de bøger, som er det bare vås; Paufilka og Filatka – endog med et billede på første side – er pjank. Sådant noget kan jeg ikke lide. Jeg har aldrig anet, at der eksisterede bøger som dem, du har."

"Vil du høre om Stenka Rasin?"

"Om Stenka? … Er den god?"

"Det er den!"

"Nå, så kom med den!"

Og kort efter læste jeg Kostomarovs "*Stenka Rasins oprør*" for ham. I begyndelsen syntes dette episke poem ikke at tiltale min skæggede tilhører.

"Hvorfor er der nu ingen samtaler her?" spurgte han og kiggede hen i bogen. Og da jeg havde forklaret ham hvorfor, søgte han at skjule en gaben, uden at det lykkedes ham, og flovt og brødebetynget kom det fra ham: "Å, læs videre – det betyder ikke noget. Det var rent tilfældigt …"

Jeg kunne godt lide hans udprægede finfølelse, og jeg lod, som om jeg ikke havde bemærket noget og ikke rigtig opfattet, hvad han talte om.

Men efterhånden som historikeren med sin pensel kunstfærdigt malede Stepan Timofejitchs skikkelse, og "fyrsten for de frivillige fra Volga" voksede frem fra bogens blade, blev Konovalov som født på ny. Først kedelig og ligegyldig, med øjne fortinnede af søvn – så lidt efter lidt – næsten umærkeligt for mig – viste han sig for mig forbavsende forandret. Han sad på truget lige over for mig med hænderne foldet over knæene og havde støttet sin hage på dem, så skægget dækkede hans ben, og med begærlige øjne, der så besynderligt brændte under de strenge, sammentrukne bryn, stirrede han på mig. Der var ikke

ét eneste minde tilbage af den barnlighed, som havde forbløffet mig; alt det ligefremme kvindeligt-bløde, som passede så godt til hans gode, blå øjne, var nu veget for et mørkt og stirrende blik. Der var noget ildfuldt – og noget af en løve i hans muskelstærke, sammenkrummede figur.

Jeg så hen på ham og tav.

"Læs!" sagde han sagte, men indtrængende.

"Hvad siger du!"

"Læs videre!" gentog han. Hans stemme lød på samme tid både bedende og opbragt.

Jeg fortsatte, idet jeg af og til skottede hen til ham og så, hvorledes han mere og mere kom i fyr. Der var noget ved ham, som foruroligede og berusede mig – en underlig hed tåge. Bogen gjorde sin virkning … Og i en tilstand af nervøs skælven – med en forudanelse af noget usædvanligt – nåede jeg til det sted, hvor Stenka bliver grebet.

"Grebet!" bruste det ud af Konovalov.

Smerte, krænkelse, vrede og beredvillighed til at befri Stepan lød i det stærke udbrud.

Sveden perlede på hans pande, og hans pupiller udvidede sig så besynderligt. Han sprang op fra truget og stod høj og ophidset overfor mig og sagde, idet han lagde sin hånd på min skulder:

"Stop lidt! Læs ikke videre … Sig mig, hvad det bliver til … Nej, lad være, sig ikke noget! Bliver han henrettet? Hvad? Skynd dig – læs videre, Maksim!"

Man skulle have troet, at Konovalov var Rasins kødelige broder. Det var, som om nogle blodets bånd – uopløselige og ikke slappede i de tre hundrede år – indtil nu bandt denne

"barbenede" til Stenka, og at denne "barbenede" med det sunde, stærke legemes kraft, med hele den tungsindiges lidenskab, uden "åndens gnist", følte med den for tre hundrede år siden tilfangetagne, frie falks vrede og smerte.

"Men læs dog, for Kristi skyld!"

Jeg læste, og voldsomt betaget følte jeg, hvorledes mit hjerte bankede, og sammen med Konovalov gennemlevede jeg Stenkas tungsind. Og nu kom vi til torturen.

Konovalov skar tænder, og hans blå øjne glinsede som kul. Han lå helt ned over mig og flyttede ikke sine øjne fra bogen. Hans åndedrag lød som en storm bag mit øre og blæste mig håret ned over øjnene. Jeg rystede hovedet for at kaste hårtjavserne tilbage. Konovalov så dette og lagde sin mægtige hånd på mit hoved.

"Her skar Rasin tænder i den grad, at han sammen med blod spyttede dem ud på gulvet ..." læste jeg.

"Nu kan det være nok! ... Satans!" skreg Konovalov, rev bogen ud af hænderne på mig, klaskede den af al magt i gulvet og satte sig på den.

Han græd, men da han skammede sig over at udgyde tårer, lod han, som om han kun brummede. Han havde gemt ansigtet mellem knæene og hulkede, mens han tørrede øjnene i sine drejlsbukser.

Jeg sad på truget overfor ham og vidste ikke, hvad jeg skulle sige for at berolige ham.

"Maksim!" sagde Konovalov siddende på gulvet. – "Hvor forfærdeligt! Pila ... Sisojka. Og så Stenka ... hvad? Hvilken frygtelig skæbne! ... Og sådan som han spyttede tænderne ud! ... hvad?"

Og han dirrede af sindsbevægelse.

Det var især disse tænder, som Stenka havde spyttet ud, der gjorde indtryk på ham, og han vedblev at tale om dem, mens han nervøst trak på skuldrene.

Vi var begge blevet ligesom berusede under indtrykket af torturens hårde og pinefulde billede, som var oprullet for os.

"Du må læse den endnu engang for mig, hører du?" bad Konovalov mig, idet han tog bogen op fra gulvet og rakte mig den.

"Men vis mig bare – hvor står det om tænderne?"

Jeg viste ham det, og han borede sit blik ind i disse linjer.

"Står der nu også: Sine tænder spyttede han ud sammen med blodet? Og bogstaverne er de samme som alle de andre? … Å Gud! Hvor det må have været frygteligt for ham … tilmed tænderne … men hvad ender det så med? Henrettelse? Å Gud være lovet, at man dog henrettede ham."

Han gav sin glæde over henrettelsen luft med en sådan lidenskab og en sådan glans i øjnene, at jeg næsten kom til at skælve over denne medlidenhed, der så inderligt ønskede den forpinte Stenka døden.

Hele denne dag gled hen for os i en besynderlig tåge: vi talte uafbrudt om Stenka, kom stadig tilbage til hans liv – til sangene, som berettede om ham og hans tortur. Et par gange begyndte Konovalov at synge med en klangfuld baryton, men han holdt snart op.

Fra den dag var vi knyttede endnu nærmere til hinanden.

Jeg læste endnu nogle gange "*Stenka Rasins oprør*", "*Taras Bulba* [Note 2)]" og "*Fattige Folk* [Note 3)]" for ham. Taras syntes min

tilhører nu meget godt om, men han kunne ikke forvinde det stærke indtryk, som Kostomarovs bog havde gjort på ham. Makar Djevuchkin og Varja forstod Konovalov ikke. Udtryksmåden i Makars breve fandt han latterlig – overfor Varja forholdt han sig skeptisk.

"Sikken en! Hun gør sig lækker for den gamle! Hun er snu. Men han … sikken et skræmsel! Hold bare op – Maksim – med den snak! – Det er der ikke noget ved … Han gør sig lækker for hende – og hun for ham … Det er kun at ødelægge papiret … Der er hverken noget sørgeligt eller morsomt i det … og hvad er det så skrevet for?"

Jeg mindede ham om "*Podlipoftsy*" af Reshetnikov, men han var ikke enig med mig i dette.

"Pila og Sisojka – det er noget helt andet! Det er levende mennesker, som lever og kæmper … men hvad gør disse? De skriver breve … uf, hvor kedeligt! De er ikke virkelige mennesker … kun opdigtede … Men sæt nu, at Taras og Stenka var gået i kompagni … bevar os vel – hvad de ville have fået udrettet. Da ville Pila og Sisojka … måske også have fået mod."

Han forstod sig kun dårligt på tidsperioder; i hans indbildning eksisterede hans yndlingshelte samtidig, kun levede to af dem i Usolje, en som "lillerusser" og en ved Volga … Det lykkedes mig med besvær at overbevise ham om, at hvis Sisojka og Pila var "rejst" ned ad Kama, så ville de ikke have mødt Stenka, og i fald Stenka var "trukket ned over de donske kosakker og lillerussere", da ville han ikke have truffet Bulba.

Konovalov blev ærgerlig, da han havde forstået. Jeg forsøgte at læse "Det Pugatchevske Oprør" for ham, for at se, hvorledes

han ville synes om Emeljka. Konovalov kunne ikke lide Pugatchev.

"Å, den skurk! – sikken en! Dækker sig bag det kejserlige navn og er oprører … og hvor mange mennesker har han ikke ødelagt … den hund! … Nej, Stenka, han er af en anden slags, bro'r! Pugatch – er en orm og ikke noget som helst andet. Er der slet ingen bøger, der ligner den om Stenka? … Se efter … Men lad os blive fri for dette kalvehoved Makar – han er ikke til at udholde. Så måtte du hellere endnu engang læse om, hvorledes man henrettede Stepan."

Om helligdagene fulgtes Konovalov og jeg ud på engene på den anden side floden. Vi tog lidt brændevin, brød og en bog med, og allerede tidligt om morgenen begav vi os på vej ud i fri luft.

Vi syntes især godt om "Glasfabrikken", således kaldtes et hus, som lå ude på en mark ikke langt fra byen. Dette havde tre etager – taget var styrtet ned – sønderbrudte vinduer, kældre, der hele sommeren igennem stank af smuds. Grønliggråt, forfaldent og sunket i knæ så det over mod byen gennem sine mishandlede vinduesøjne og lignede en vanfør, som skæbnen havde været ond imod, og som var blevet forstødt fra byen – ynkelig og døende. År efter år blev dette hus undervasket af vandet fra højvandet; fra taget og ned til grunden var det dækket af en fugtig, grøn skorpe, men beskyttet af et sandt morads stod det, uforstyrret af politiets hyppige besøg, og gav til trods for det sammenstyrtede tag ly for adskillige mørke og husvilde mennesker.

Dem var der altid nok af; lasede, sultne og skyende dagens lys boede de i denne ruin som ugler, og Konovalov og jeg var altid

velsete gæster blandt dem, fordi vi medbragte store hvedebrød fra bageriet; endvidere købte vi på vejen dertil en hel dunk brændevin og et helt trug fuldt af dampende lever, lunge, hjerte og kallun. For en to til tre rubler beredte vi et flot traktement for "glasfolkene", som Konovalov kaldte dem.

De honorerede os for disse traktements med beretninger og fortællinger, i hvilke en frygtelig, sjælerystende sandhed fantastisk sammenblandedes med de mest naive løgne.

Enhver fortælling fremkom for os som et væv, i hvilket de sorte tråde var de fremherskende – disse var sandheden – de få lyse tråde var løgnene. Et sådant væv faldt knugende smerteligt både over hjerte og hjerne, idet det virkede pinefuldt ved sin hårde, uensartede tegning. "Glasfolkene" holdt af os på deres vis og var næsten altid opmærksomme tilhørere. Engang læste jeg for dem "*Hvem lever godt i Rusland?*" –, og samtidig med en homerisk latter hørte jeg mange interessante udtalelser om dette emne.

Ethvert menneske, som har kæmpet med livet og er bukket under for det, og som lider i smudsets ubarmhjertige fangenskab, er mere filosof end selve Schopenhauer, fordi en abstrakt tanke aldrig kan få en så nøjagtig og livagtig form, som en tanke, der er umiddelbart presset ud af et menneske ved lidelser. Kendskabet til livet hos disse mennesker, som er blevet kastet over bord, slog mig ved sin dybde, og med begærlighed lyttede jeg til deres fortællinger, mens Konovalov kun hørte efter for at sige imod og for at få en disput i gang.

Efter at have hørt en sådan beretning om et ulykkeligt liv til ende, fortalt af en eller anden fantastisk eksistens med et ikke særligt tillidvækkende ansigt, smilede Konovalov tankefuldt

over historien, der bar præg af et forsøg på forsvar eller retfærdiggørelse, og rystede benægtende på hovedet. Dette blev der altid lagt mærke til, da han gjorde det så åbenlyst.

"Du tror mig ikke, Ljosa?" udbrød fortælleren mismodigt.

"Hvorfor skulle jeg ikke det? … Hvorfor skulle man tvivle! Selv om man ser, at én lyver, så må man tro på ham, dvs. høre efter og søge at forstå, hvorfor han lyver? Undertiden kan usandhed bedre end sandhed forklare et menneske … Ja, og hvor meget sandt siger vi om os selv? Forsvindende … men lyve kan vi så udmærket – er det ikke sandt?"

"Jo, det er sandt nok," indrømmede fortælleren … "Men hvorfor rystede du så alligevel på hovedet?"

"Hvorfor? Fordi du drager gale slutninger … Du fortæller, som om *du* i hele dit liv ikke havde skejet det mindste ud, og det var andre, som havde besørget den slags ting. Hvorfor har du ikke gjort modstand overfor din onde skæbne? Og hvordan kan det være, at vi klager på alle mennesker – vi er jo selv mennesker, som er udsatte for kritik. – Man forstyrrer vort liv, – altså har vi sagtens også forstyrret andres – ikke sandt? Det er ikke så let at forklare."

"Man skal skabe sådanne livsforhold, at der kan være plads for alle, så den ene ikke står den anden i vejen."

"Men hvem skal skabe sådanne forhold?" spørger Konovalov overlegent, og idet han frygter for at blive narret for svaret, svarer han sig selv: – "Vi! Vi selv! Men hvorledes skulle vi dog kunne gøre det, når vi ikke forstår livet, og dette altid har været vrangt for os? Resultatet, mine brødre – det er – at det er os, det kommer an på, og hvad vi er, det ved man jo …"

Man sagde ham imod og søgte at forsvare sine anskuelser, men han blev påståeligt ved sit: Man har ikke ret til at skyde skylden over på andre – det er altid os selv, der har skylden. Det var yderst vanskeligt at få ham bort fra dette standpunkt og lige så vanskeligt at tilegne sig hans syn på menneskene. På den ene side fandt han dem fuldt ud kvalificerede til dannelsen af et frit liv, på den anden side forekom de ham svage, affældige og aldeles udygtige til noget som helst – uden netop til at anklage hinanden.

Meget hyppigt endte sådanne i middagsstunden påbegyndte meningsudvekslinger først henimod midnat, og Konovalov og jeg travede i smuds indtil knæene og i mørke hjem fra "glasfolkene".

En gang var vi lige ved at drukne i et morads, en anden gang blev vi nappet ved en af politiets razziaer og måtte overnatte på politistationen sammen med en snes forskellige venner fra "Glasfabrikken", der efter politiets anskuelse var fordægtige personer. Undertiden havde vi ikke lyst til at filosofere; så gik vi langt bort ud i engene, hvor der var små søer, i hvilke det vrimlede af småfisk, som højvandet om foråret havde bragt med sig derhen. Ud for buskene ved bredden af en af disse søer tændte vi et bål kun med det formål at forstørre omgivelsernes skønhed, og så læste vi en bog eller talte sammen om livet. Men undertiden foreslog Konovalov tankefuldt:

"Maksim! lad os se op på himlen!"

Vi lagde os så på ryggen og stirrede op i det lyseblå, bundløse dyb over os. I begyndelsen hørte vi løvets raslen omkring os, vandets skvulpen i søen, mærkede jorden under os og alt, hvad der omgav os … men efterhånden var det, som om den blå

himmel drog os til sig, indhyllede vor bevidsthed ligesom i en tåge, vi mistede fornemmelsen af at være til og følte os som løftede fra jorden og svømmende i det himmelske rum i en halvslumrende, beskuende tilstand, og vi forsøgte ikke at forstyrre den, hverken med ord eller bevægelser.

Når vi havde ligget således i nogle timer, vendte vi hjem til vort arbejde, styrkede og forfriskede både legemligt og sjæleligt ved dette stævnemøde med naturen.

Konovalov elskede den med en inderlig, dyb kærlighed, som kun gav sig udtryk i hans øjnes bløde glans; og altid, når han var ude på engene eller ved floden, gennemstrømmedes han helt af en fredelskende, god stemning, der endnu mere gjorde, at han kom til at ligne et stort barn. Undertiden sagde han med et dybt suk, når han så op mod himlen:

"Å – hvor dejligt!"

Og i dette udbrud var der altid mere tanke og følelse end i de mest veltalende personers hos mange digtere, for hvem det mere gælder om at holde reputationen oppe blandt publikum ved en elegant beskrivelse af det skønne end af virkelig kærlighed til naturens uudsigelige og inderlige skønhed …

Ligesom alt andet taber også poesien sin hellige ukunstlethed og umiddelbarhed, når den skal drives som profession.

Dag gik efter dag, og således henrandt to måneder, i hvilke jeg havde talt meget med Konovalov og læst meget for ham. "*Stenkas oprør*" havde jeg læst så tit for ham, at han allerede udenad kunne fortælle side for side lige fra begyndelsen til enden.

Denne bog var for ham blevet det samme, som et eventyr undertiden kan blive for et barn, der er modtageligt for indtryk. Han gav de ting, han havde at gøre med, navne efter dens helte; en dag, da der faldt en brødskål ned fra hylden og gik i stykker, udbrød han vredt og forbitret:

"Å – du ... hærfører!"

De mislykkede brød blev kaldt "Frolka", gær benævnedes "Stenkas tanker", og Stenka selv var pseudonymet for alt eksklusivt, stort, ulykkeligt og uheldigt.

Om Kapitolina, som jeg havde forfattet og skrevet brev til den første dag, jeg gjorde Konovalovs bekendtskab, talte vi i den sidste tid næsten slet ikke.

Jeg vidste, at han havde sendt hende penge, adresserede til en vis Filip med bøn om, at han hos politiet skulle indestå for pigen, men hverken fra Filip eller fra hende var der kommet svar.

Men pludselig en aften, da Konovalov og jeg skulle til at sætte brød i ovnen, gik døren til bageriet op, og fra den fugtige gangs mørke lød en hviskende kvindestemme på samme tid frygtsom og spotsk:

"Undskyld ..."

"Hvem ønsker De at tale med?" spurgte jeg, mens Konovalov, der havde sænket sin spade, forvirret trak sig i skægget.

"Må jeg spørge – er det her, bager Konovalov arbejder?"

Nu stod hun på dørtrinnet, og lyset fra hængelampen faldt ned over hende. Under hendes hvide tørklæde sås et rundt, kønt lille ansigt med opstoppernæse, runde kinder med smilehuller og smilende, fyldige, røde læber.

"Jo – det er her!" svarede jeg.

"Ja her – hér" – pludseligt og glædestrålende kastede Konovalov spaden og fo'r med lange skridt hen imod gæsten.

"Saschenka!" sukkede hun ham i møde.

De omfavnede hinanden; Konovalov måtte bukke sig dybt for at kunne gøre det.

"Å, du ... hvordan går det? Er det længe siden? Hvad? – Nå – nu er du fri? Det er da godt! Kan du så se? Jeg sagde det jo nok ... nu står vejen atter åben for dig ... Vær nu blot ved godt mod!" strømmede det ud af Konovalov, mens han endnu stod på dørtrinnet med armen om hendes hals og liv.

"Maksim, du bror, du kan nok klare dig alene i dag, mens jeg sørger for damen ... Hvor er du taget ind?"

"Jeg er taget lige herind til dig!"

"Nej, det kan ikke lade sig gøre ... her bager vi brød – hér kan du ikke på nogen måde være! Vor mester er det strengeste menneske, man kan tænke sig. Vi må se at få et værelse til dig et eller andet sted ude i byen."

De gik. Jeg blev tilbage for at bage brødene og ventede ikke at se Konovalov førend om morgenen, men hvor forbavset blev jeg ikke, da han allerede efter tre timers forløb vendte tilbage. Og endnu større blev min forbavselse, da jeg så hans ansigt. Jeg havde ventet at se det strålende af lykke – men det var surt, kedeligt og træt.

"Hvad er der i vejen med dig?" spurgte jeg stærkt interesseret.

"Ikke noget," svarede han trist, og efter at have tiet lidt, spyttede han vredt.

"Nej, du – noget er der i vejen!" påstod jeg.

"Nå – hvad angår det forresten dig?" svarede han træt og strakte sig, så lang han var på truget ... "Alligevel ... alligevel ... et

fruentimmer! … Dér har du det …"

Det kostede mig stort besvær at få ham til at forklare sig nærmere, men endelig gav han sig til at fortælle mig, med omtrent følgende ord:

"Jeg siger dig – et fruentimmer! Og havde jeg ikke været en nar, så havde jeg været fri for den historie. Forstår du! – Nå, og så påstår du, at et fruentimmer også er et menneske! – Ja, for så vidt, at hun går på bagbenene, ikke æder græs, kan tale og le. – Men alligevel hører hun dog ikke rigtigt til os. Nej! … Hvorfor? Det – ja, jeg ved ikke rigtigt. Hør nu, hvad Kapitolina finder på. – Jeg vil, siger hun, leve med dig som din kone – være din hund. – Er det ikke ufatteligt? Så sagde jeg til hende: Min kære pige – du er jo gal! Tænk selv over, hvorledes skulle du kunne leve sammen med mig? For det første lider jeg af periodisk drukkenskab; for det andet har jeg intet hjem, for det tredje er jeg en landstryger, som ikke har sit blivende sted – og meget mere af den slags sagde jeg hende. Men hun svarede – Drukkenskab, det blæser vi et stykke. Alle håndværkere drikker og har alligevel koner; har du først en kone, så har du også et hjem, og så løber du ikke din vej … Jeg svarede dertil: Kapa, ikke på nogen måde kan jeg indlade mig på det, fordi jeg sikkert ved, at jeg ikke forstår at leve et sådant liv, og at jeg aldrig vil lære det. Derpå sagde hun: Så springer jeg i floden. Jeg kaldte hende en tåbe, men så gav hun sig til at skælde ud og det til gavns: Sådan et vrøvleho'de, bandit, bedrager, din lange djævel! Og så begyndte hun at brøle. Hun tuder og bebrejder mig: Hvorfor fik du mig så ud fra det sted, når du ikke vil vide af mig? Hvorfor har du lokket mig derfra, og hvor skal jeg gøre af mig selv? Din rødhårede idiot … Føj, hvad skal jeg nu stille op med hende?"

"Ja, men hvorfor har du da egentlig hjulpet hende ud derfra?" spurgte jeg.

"Hvorfor? Du er virkelig underlig! Det gjorde mig jo ondt for hende – og det må det jo gøre alle, der ser et menneske synke dybere og dybere. Men tænkt på at gifte mig – det har jeg rigtignok ikke! Det tør jeg ikke indlade mig på. Hvad for en familiefader ville jeg blive. – Havde jeg kunnet leve ordentligt, så havde jeg ikke betænkt mig; jeg kunne have haft udstyr og meget andet. Men når jeg nu ikke kan dy mig, hvor kan jeg så indlade mig på det? At hun giver sig til at græde … det er naturligt … for det var jo trist … Men hvad skal jeg gøre? Gifte mig med hende kan jeg ikke."

Han rystede på hovedet som for at give sit bedrøvede "kan jeg ikke" mere vægt; så rejste han sig fra truget og gav sig til at gå op og ned ad gulvet med dybt sænket hoved, mens han med begge hænder rev sig i hår og skæg.

"Maksim!" bad han ydmygt, "kunne du ikke gå til hende og sige hende, hvordan det forholder sig … hvad? Du går nok, bro'r!"

"Hvad skulle jeg da sige til hende?"

"Sig hende hele sandheden! … Sig … han kan ikke … Du kan sige, at han lider af en fæl sygdom!"

"Det var en rar sandhed den!" lo jeg.

"Hm, ja … det er jo rigtignok ikke sandt … Men det er en god grund, ikke sandt? Og jeg som ikke et øjeblik havde tænkt på giftermål! Hvad skulle jeg stille op med en kone?"

Ved disse ord slog han fortvivlet og rådvild ud med hånden – det var tydeligt, at han ikke begreb, hvad han skulle med en kone. Og trods det komiske ved hans fremstilling af sagen,

kunne jeg dog ikke lade være med at beskæftige mine tanker med den dramatiske side i min kammerats og denne piges situation. Konovalov blev ved med at gå frem og tilbage i bageriet, dybt reflekterende.

"Og hvor hun nu er mig væmmelig, det er ligefrem en gru! Det er, som ville hun suge mig ind i sig, drage mig ud i ligesom et bundløst morads. Sikken en, hun vil have sig en mand! hun er ikke så dum endda."

Det var landstrygerens instinkt, der talte i ham, en evig urolig higen efter frihed – efter den frihed, der nu var blevet gjort attentat på.

"Næ, mig fanger man ikke på en orm, dertil er jeg for stor en fisk!" udbrød han pralende. "Når jeg først tager fat, så … skulle jeg?" Og han standsede midt på gulvet, smilede og faldt i tanker. Jeg iagttog spillet i hans ansigt og prøvede på at gætte, hvad han havde bestemt sig til.

"Maksim! Lad os gå til Kuban!"

Dette havde jeg ikke ventet. Jeg havde nogle litterær-pædagogiske hensigter med ham: jeg havde glædet mig til at lære ham at læse og i det hele taget lære ham alt det, som jeg på den tid selv kunne. Det havde været morsomt at se, hvad der var blevet ud af det … Han havde lovet mig ikke at røre sig af pletten hele sommeren, hvilket måtte lette min opgave, og nu pludselig …

"Nej, nu vrøvler du vist!" sagde jeg noget overrasket til ham.

"Ja, hvad skal jeg ellers gøre?" spurgte han.

Jeg gav mig til at tale til ham om Kapitolinas opførsel imod ham og sagde, at det måske slet ikke var så alvorligt ment, som han indbildte sig det, og at han skulle vente og se tiden an.

Og det viste sig, at han ikke skulle vente længe.

Vi fortsatte vor samtale siddende på gulvet foran ovnen med ryggen mod vinduerne. Det var nær midnat og et par timer siden, Konovalov var kommet tilbage. Pludselig hørte vi en klirren af glas, og ned på gulvet faldt en stor sten. Vi sprang forskrækkede op og vendte os mod vinduerne.

– "Den ramte ikke!" – lød det hvinende imod ham. "Jeg sigtede dårligt, men jeg skulle ..."

"Lad os gå!" brummede en rå stemme. – "Kom. Jeg skal nok senere – traktere ham."

En fræk, hysterisk og drukken latter, som sled i nerverne, hvinede ned gennem den ituslåede rude.

"Det er hende!" sagde Konovalov bedrøvet. Jeg kunne imidlertid ikke se andet end to ben, der fra fortovet hang ned i lyskassen foran vinduet. De famlede så løjerligt i hullet, som om de søgte at finde et støttepunkt.

"Lad os gå!" læspede den rå stemme.

"Slip dog! Hal dog ikke sådan i mig – jeg må have mit hjerte lettet," og ovenpå en skælden ud, der ikke er til at referere, fulgte et "Farvel, Sascha, farvel ..."

Da jeg kom nærmere til vinduet, kunne jeg se Kapitolina. Hun bøjede sig ned mod ruden og søgte at kigge ind i bageriet. Hendes forpjuskede hår faldt ned over skuldre og bryst. Det hvide hovedtørklæde hang ned til den ene side, og hendes liv var flået over brystet. Hun var drukken og slingrede fra den ene til den anden side, hikkede, skældte ud og hvinede hysterisk; hendes ansigt var rødt, fordrukkent og vådt af tårer.

En høj mandsskikkelse bøjede sig ned over hende, og med den ene hånd støttende sig til hendes skulder, den anden mod

muren, brummede han:

"Lad os gå!"

"– Sascha, du har ødelagt mig … husk det! Gid Fanden måtte tage din rødhårede rad! Gid du aldrig – ikke så meget som en time – må få Guds sol at se. Jeg håbede at kunne rette mig – men du lod mig i stikken, din skurk … nu har jeg fået nok. Vi skal nok engang komme til at tales ved! – Hå – jeg tror, du har gemt dig! Du skammer dig nok! Din smudsige karl … Sascha … kære …"

"Jeg har ikke gemt mig," svarede Konovalov bestemt og hult, idet han nærmede sig vinduet og krøb op på et trug … "Jeg gemmer mig ikke … og du umager dig forgæves … Jeg ville dig det kun godt – og troede, at jeg gjorde dig godt, men du optog det på en anden måde …"

"Sascha, kan du ikke slå mig ihjel?"

"Hvorfor har du drukket dig fuld? Kunne du vide, hvad der kunne ske i morgen?"

"Sascha, Sascha, kast mig i floden!"

"Så nu er det nok! La' os gå!"

"Skurk, hvorfor har du givet dig ud for et godt menneske?"

"Hvad er det for et kævleri? Hvad er der i vejen?"

Nattevægterens fløjten blandede sig med skænderiet, overdøvede det og døde hen.

"Hvorledes har jeg dog kunnet tro på sådan et afskum?" hulkede pigebarnet.

Så dinglede hendes ben pludselig, løftedes op og forsvandt i mørket. Der lød snakken og støj:

"Jeg vil ikke på stationen! Sa–ascha!" hylede pigebarnet fortvivlet.

På gaden hørtes tunge trin – så fløjten, råben og skrig.

"Sa–ascha! Kæ–ære Sascha!"

Det lød, som om en blev ubarmhjertigt mishandlet … Men lydene fjernede sig fra os, blev mere hule og forsvandt omsider helt.

Fortumlede, knugede af, hvad der i så kort tid var gået for sig, stirrede Konovalov og jeg ud på den mørke gade og havde vanskeligt ved at komme til os selv ovenpå al denne gråd, skælden, kommanderen og stønnen. De enkelte lyde lød for mine øren endnu, men jeg havde vanskeligt ved at tro, at alt dette virkelig var gået for sig. Uendelig hurtigt endte dette lille triste drama.

"Det var det!" sagde Konovalov så underlig kort og ligefremt, mens han endnu en gang lyttede efter lyde i den mørke nat, der tavs og streng så ind til ham gennem vinduet.

"Hvor hun skældte mig ud!" fortsatte han bestyrtet efter et øjebliks forløb, idet han forblev i den samme stilling på truget, hvor han lå på knæ og stemmede hænderne mod den skrå vindueskarm. – "På stationen kom hun – fuld – og sammen med en eller anden bandit. Det var hun ikke længe om!" Han sukkede dybt, krøb ned fra truget, satte sig på en sæk og tog sig med begge hænder om hovedet; så rokkede han lidt og spurgte mig hviskende: "Sig mig engang, Maksim, hvad er der dog sket? Jeg mener – hvad kan jeg gøre for, at det er gået sådan?"

Jeg udviklede for ham mit syn på sagen. Han var selv skyld i det hele. For det første burde det stå ham klart, hvad det var, han ville – og han måtte også straks fra først af tænke sig til, hvad der kunne resultere af det. Dette havde han ikke forstået, og nu havde han skandalen. Jeg var vred på ham – Kapitolinas

stønnen og skrig og det drukne – "La' os gå!" … alt dette lød endnu for mine øren, og jeg skånede ikke min kammerat.

Han hørte på mig med sænket hoved, og da jeg var færdig, så han i vejret, og på hans ansigt læste jeg forfærdelse og bestyrtelse.

"Nå, det er en net historie!" udbrød han. "Nå, og hvad nu? Hvad skal jeg gribe til? Hvad skal jeg gøre med hende?"

Der var i tonefaldet noget så barnligrent i overbevisningen om, at han havde forsyndet sig mod denne pige – og af ubehjælpsomhed, at det straks gjorde mig ondt for min ven, og jeg tænkte, at jeg måske havde taget på ham med for hårde hænder.

"Og hvorfor fik jeg hende dog også ud derfra!" sagde Konovalov angerfuld. – "Å! hvor hun væltede sig over mig … men nu ved jeg, hvad jeg gør! Jeg går hen på politistationen – og får fat i hende – og snakker med hende … Synes du ikke?"

Jeg bemærkede, at der vist næppe ville komme noget godt ud af det. Hvad skulle han sige hende? – og dertil var hun vist fuld og sov.

Men han stod fast på sit.

"Jeg går – ser du! *Jeg* ønsker hende det dog godt … hvordan det så end går. Men hvad er sådan en som han, der var med, for hende? Jeg går derhen. Du klarer den nok her, til jeg kommer."

Så tog han sin hat på hovedet og forsvandt hurtigt ud af bageriet uden at tage de sko på, han ellers holdt af at lapse sig i.

Jeg besørgede, hvad der var at gøre, og lagde mig så til at sove, men da jeg næste morgen vågnede og efter sædvane kiggede hen, hvor Konovalov plejede at sove, var han der endnu ikke.

Han kom ikke hjem førend henimod aften – mørk, forpustet, med skarpe rynker i panden og med de blå øjne helt matte. Han så ikke på mig, men gik hen til truget for at se, hvad jeg havde fået bestilt; så lagde han sig uden at sige et ord på gulvet.

"Nå, fik du hende så at se?" spurgte jeg.

"Det var vel derfor, at jeg gik …"

"Nå, og hvad så?"

"Intet!"

Det var tydeligt, at han ikke *ville* tale. Og da jeg var overbevist om, at hans stemning snart ville forandre sig, gad jeg ikke kede ham med mine spørgsmål. Hele denne dag tav han, han sagde kun det, der var ganske nødvendigt for arbejdet. Han gik omkring i bageriet med sænket hoved og de samme tågede øjne. Der var ligesom noget slukket i ham; han arbejdede langsomt og trægt, som lænkebunden af sine tanker. Da det var blevet nat, og vi allerede havde sat de sidste brød i ovnen og af frygt for, at de skulle brændes, ikke turde lægge os til at sove, bad han mig:

"Å – læs lidt om Stenka!"

Da pinslerne og henrettelsen var det, der mest oprørte ham, begyndte jeg med forsæt netop dér. Han lyttede; ubevægelig lå han på gulvet, og uden at blinke så han op mod de tilrøgede loftshvælvinger.

"Stenka døde …" sagde Konovalov langsomt. – "Og dog, på den tid var der til at leve. Livet var frit. Nu er der stilhed og fredsommelighed – vel at mærke, når man ser det ude fra – bøger og læsning osv., og dog lever mennesket, uden at der er en eneste, der tager sig af det. Det er forbudt mennesket at

synde, men det er umuligt at lade være … For på gaderne er der orden – og i sjælene er der oprør. Og ingen forstår noget."

"Nå, Sascha, hvad blev der så af Kapitolina?" spurgte jeg.

"Hvad?" fo'r han op. – "Med Kapka? … Færdig …"

Han slog affærdigende ud med hånden.

"Du har altså gjort det forbi?"

"Jeg? Nej … hun har gjort det forbi."

"Hvordan det?"

"Meget simpelt – hun stod på sit og ville ikke høre andet – ganske som i gamle dage … kun drak hun ikke før … men nu gør hun det … Tager du brødene ud, for så lægger jeg mig til at sove."

Der blev stille i bageriet, lampen osede, undertiden knagede det i ovndøren og i skorperne på de færdigbagte brød, der lå til tørring på hylderne. På fortovet lige overfor vore vinduer passiarede natvægterne. Og endnu en besynderlig lyd fra gaden nåede af og til vore øren, om det nu var et skilt, der knagede, eller et menneske, der gav sig –.

Jeg havde fået brødene ud og havde lagt mig for at sove; men jeg kunne ikke falde i søvn og lå derfor med halvlukkede øjne og lyttede til de forskellige lyde i natten. Pludselig ser jeg, at Konovalov rejser sig, at han lister sig hen over gulvet og fra hylden tager Kostomarovs bog, som han åbner og holder op for sine øjne. Jeg kunne tydeligt se det tankefulde udtryk i hans ansigt og lagde mærke til, hvorledes han førte fingeren henad linjerne, rystede på hovedet, bladede om, så igen stift på dem og derefter hen på mig. Hans magre ansigt havde et forunderlig spændt og spørgende udtryk – og længe vedblev han at stirre hen på mig.

Jeg kunne ikke betvinge min nysgerrighed og spurgte ham, hvad han bestilte.

"Jeg troede, du sov," svarede han forvirret; så kom han hen til mig med bogen i hånden, satte sig ved siden af mig og begyndte stammende:

"Ser du, der var noget, jeg ville spørge dig om … eksisterer der ikke nogen bog, der handler om livet … sådan som det skal leves? Jeg ville gerne have at vide, hvad man har lov til, og hvad man ikke har lov til … For ser du – jeg bliver bange for alt, hvad jeg gør … er der noget, som til en begyndelse tegner godt – viser det sig tit, at det ender skidt. Som nu det med Kapka."

Han trak vejret og sagde indtrængende:

"Se nu, om du ikke kan finde en bog, hvor der står noget i, om hvordan man skal leve, og læs den så for mig!"

Så forløb nogle minutter i tavshed …

"Maksim …"

"Hvad er der?"

"Hvor Kapitolina dog pyntede mig!"

"Så, lad det nu være nok om det …"

"Det er selvfølgelig helt forbi nu – men sig mig – synes du, at det er hende, der har ret?"

Det var et kildent spørgsmål, men efter at have tænkt mig lidt om, svarede jeg ham bekræftende.

"Ja se – det tror jeg også … Det er hende, der har ret … ja …" sagde Konovalov bedrøvet og tav.

Længe lå han og kastede sig på sin måtte, der var bredt ud på selve gulvet, nogle gange stod han op, røg tobak, satte sig ved vinduet og lagde sig så igen.

Så faldt jeg i søvn, og da jeg vågnede, var han forsvundet; han kom ikke igen før hen mod aften, og da var han helt tilstøvet, og hans tågede øjne stod stive i hovedet på ham. Efter at have kastet sin hat sukkede han og satte sig ved siden af mig.

"Hvor har du været?"

"Jeg var henne for at træffe Kapka."

"Nå, og hvad så?"

"Færdig! Bro'r, som jeg før sagde dig, der er ikke noget at stille op med den slags mennesker."

Jeg prøvede på at adsprede ham, gav mig til at tale om vanens mægtige indflydelse og om alt, hvad der kunne passe for dette tilfælde. Konovalov tav standhaftigt og så ned mod gulvet.

"Nej – – sikke noget! Det er slet ikke det, det beror på! Sagen er – at jeg er som en spedalsk. – At leve er min ulykke – der udgår fra mig en giftig ånde. Så snart jeg nærmer mig et menneske, bliver det smittet af mig. Og intet uden sorg bringer jeg med mig. For skal man nu tænke over det – hvem har jeg i hele mit liv glædet? Ingen! Og jeg er kommet sammen med mange mennesker … Nej – et skadedyr er jeg …"

"Det er noget vrøvl!"

"Nej, det er sikkert!" Han nikkede med hovedet som for at bekræfte det.

Jeg søgte at tale ham til rette, og han pinte sig selv ved at forsøge på at overbevise mig.

Han blev en helt anden efter hændelsen med Kapka, blev tankefuld, mistede interessen for læsning, arbejdede ikke så hurtigt som før, blev tavs og umedgørlig.

Når han havde fri, lagde han sig på gulvet og stirrede op mod loftet. Hans ansigt blev magert, og øjnene mistede deres klare,

barnlige glans.

"Sascha, hvad er der i vejen med dig?" spurgte jeg ham.

"Den periodiske drukkenskab begynder" – svarede han ligefrem. "Snart florerer den … dvs. jeg begynder at pimpe brændevin. Det brænder allerede inde i mig, som om det var halsbrynde – forstår du … Var denne historie ikke kommet, så kunne jeg have holdt mig i nogen tid endnu. Men denne sag gnaver mig … Hvorfor? Fordi jeg ønskede at gøre en noget godt … og så er det pludseligt blevet så helt bagvendt! Ja bro'r, det er absolut nødvendigt, at der må sættes aldeles bestemte regler for, hvad der handles i livet … og skulle det virkelig også være så umuligt at gøre det på en sådan måde, at alle mennesker kunne være ens i handlemåde og forstå hinanden? Kan de lærde virkelig ikke forstå, at det er absolut nødvendigt at få ordning og klarhed på jorden …?"

Optaget af disse tanker om, hvorledes livet burde ordnes hørte han ikke på, hvad jeg sagde. Jeg lagde endog mærke til, at han skyede mig. En dag, da jeg vist for hundrede gang gentog mit projekt om livets reorganisation, blev han helt vred på mig.

"Du … det har jeg hørt … men det er mennesket, det drejer sig om. Det vigtigste er – mennesket … Forstår du? Du siger, at det gælder om at vise ham den vej, han skal gå – for at livet på jorden kan blive lyst for ham og ikke trangt … det er det, man skal forsøge at gøre. Lær ham at finde vej … Men hvad vil det sige – lutter hjernespind …"

Jeg protesterede, han blev hidsig og dyster og udbrød gnavent:

"Å, lad mig nu være fri!"

En aften gik han bort og blev borte hele natten og den næste dag. I stedet for ham kom mesteren og meddelte med et bekymret ansigt:

"Konovalov er på svir; han sidder i "Muren". Vi må se at få en anden svend."

"Men måske makker han ret igen?"

"Nå, skulle vi vente på det? … Jeg kender ham."

Jeg gik hen i "Muren" – en beværtning, der snedigt var anbragt i en jordvold. Den udmærkede sig ved, at der ingen vinduer fandtes i den, lyset faldt ned i den fra en åbning i loftet. I virkeligheden var det et firkantet hul, som var gravet i jorden og foroven dækket med brædder. Der stank altid af jord, tobak og brændevin – en blanding af dunster, som man blot efter en halv times ophold derinde fik en frygtelig hovedpine af. Men stamgæsterne i denne hule – obskure personer uden erhverv – havde vænnet sig til luften, ligesom de havde vænnet sig til så meget andet, der er andre mennesker modbydeligt. Og dage i træk opholdt de sig her i forventning om at få fingre i en eller anden håndværker, som de kunne drikke fuld og plyndre til sidste trevl.

Konovalov sad ved det store bord midt i beværtningen omgivet af seks ærbødige og smigrende tilhørere i fantastiske pjalter, med fysiognomier som heltene i Hoffmanns fortællinger.

De drak øl og brændevin og spiste noget til, som lignede tørre lerklumper …

"Drik, brødre, drik bare så meget, I orker … Jeg har penge og klæder. Det kan slå til for tre dage. Alt vil jeg drikke op … og så færdig! Jeg gider ikke arbejde mere – og leve heller ikke …"

"Det er den afskyeligste by, jeg har kendt," sagde en som lignede John Falstaff.

"Arbejde?" En anden så spørgende op i loftet og sagde: "Er én kommet til verden for det?"

Og alle gav de sig til at snakke i munden på hinanden og søgte at bevise Konovalov, at han ikke alene havde ret til at drikke alting op – men endog forpligtelse til det – netop i selskab med dem.

"Å, Maksim! er du der!" udbrød Konovalov, da han fik øje på mig. "Nå, du lærde mand og farisæer – få dig en snaps! Jeg, bro'r, er løbet af skinnerne. Punktum. Det er slet at drikke alting op lige indtil håret … Er der ikke mere end det tilbage – – så gør jeg det forbi. Du vil også drikke lidt, ikke?"

Han var endnu ikke fuld, men hans blå øjne skinnede af en fortvivlet uro og sorg, og hans pragtfulde skæg, der som en silkevifte bredte sig over hans bryst, sitrede ved, at hans underlæbe skælvede af nervøsitet. Skjortebrystet var opknappet, på hans hvide pande glimtede sveddråber, og hånden, som han strakte ud imod mig med et glas øl, rystede.

"Lad være, Sascha, lad os komme bort herfra" – sagde jeg, idet jeg lagde min hånd på hans skulder.

"Lade være?" … han lo. "Var det for ti år siden, at du var kommet til mig og havde sagt det … så havde jeg måske fulgt dit råd. Men nu er det bedre, at jeg ikke holder op … Hvad andet er der for mig at gøre – end at drikke – hvad? For jeg føler – alt føler jeg – hvorledes det mindste i livet rører sig … men intet af det forstår jeg – og vejen, jeg skal gå, kender jeg ikke … Jeg føler – og drikker, fordi jeg ikke har andet at vælge – – Drik!"

Hans kompagni stirrede på mig med synlig utilfredshed, og alle tolv øjne målte min skikkelse med lidet fredelige blikke.

Staklerne frygtede for, at jeg skulle tage Konovalov med mig og således snyde dem for det traktement, de måske havde ventet at nyde godt af en hel uge.

"Brødre! Se det er min kammerat … en lærd – gid pokker ha'de ham! Maksim! Kan du ikke læse for os om Stenka? … Å, brødre! I skulle vide, hvilke bøger der er til i verden! Om Pila! … hvad Maksim? … Brødre, det er ikke nogen bog – men blod og tårer. Og … Pila – det er jo mig? Maksim! … Og Sisojka – det er mig. – Ved Gud, nu forstår jeg det hele!"

Med vidt opspilede øjne stirrede han forfærdet på mig, og hans underlæbe skælvede besynderligt. Det var ikke med overdreven beredvillighed, at kompagniet gjorde plads for mig ved bordet. Jeg satte mig ved siden af Konovalov netop i det øjeblik, han greb et glas fyldt halvt med øl, halvt med brændevin.

Han ville øjensynligt så hurtigt som muligt døve sine sanser med denne blanding. Da han havde skyllet den ned, tog han fra tallerkenen et stykke af det, som lignede ler, men som var kød, så på det, og kastede det så over skulderen hen mod væggen.

Kompagniet knurrede som en flok forsultne hunde over et ben.

"Ja – et fortabt menneske er jeg … Hvorfor har min fader og moder dog sat mig i verden? Intet ved man … alt gemmer sig i mørke! … Alt er så usigelig snævert! … Når du ikke vil drikke med mig – så farvel, Maksim. Tilbage til bageriet går jeg ikke. Jeg har penge til gode hos mester – få dem og bring mig dem, at jeg kan drikke dem op … Nej, nej … køb bøger for dem … Vil du?

Du vil ikke? … Nå, så lad vær' – så behold dem selv? Du er et bæst, at du ikke kan gøre, hvad jeg beder dig om. Gå din vej – jeg vil ikke se dig!"

Han var ved at blive fuld, og hans øjne stirrede vildt.

Kompagniet var udmærket oplagt til at tage mig i nakken og kaste mig ud, og da jeg ikke ønskede at afvente dette, gik jeg min vej.

Omtrent tre timer efter var jeg igen i "Muren". Konovalovs selskab var blevet forøget med endnu to mand. Alle var de fulde, men han mindst. Han sang, lænende sig mod bordet, mens han gennem åbningen i loftet stirrede op mod himlen. Drukkenboltene lyttede til, hikkende og henslængte, som de bedst kunne.

Fra høje toner i baryton gik han over til falset, som håndværkssvende næsten altid gør, når de synger. Med hånden under kinden sang han sørgmodigt, hans ansigt var blegt af bevægelse, øjnene halvtlukkede og halsen bøjet fremefter. Otte drukne og sanseløse individer så på ham, og det meste, man hørte fra dem, var en hikken eller brummen engang imellem.

Konovalovs stemme vibrerede, græd og stønnede; det gjorde én ondt indtil tårer at se denne prægtige fyr, som han sad dér, syngende sin bedrøvelige sang.

Den tunge luft, de svedende og fulde sjovere, to osende petroleumslamper og beværtningens bræddevægge, sorte af snavs og os, dens jordgulv og det sparsomme morgenlys, der trængte ind – alt dette var tungt og trist – og fantastisk. Det var, som om det var levende begravede, der holdt fest i en gravhvælving, som om en af dem sang for sidste gang en sang før døden – idet han gav afkald på Himlen. En håbløs sorg, en

resigneret fortvivlelse, et endeløst sorgmod, lød i min vens sang.

"Maksim, er du her? Vil du være vor anfører? Kom, min ven! … Jeg, bro'r, er helt færdig … Nu har jeg samlet mig et helt kompagni – se her er det … Og der skal nok komme flere … Vi skal nok vide at finde nogle … Og så skal vi invitere Pila og Sisojka – og hver dag traktere dem med kød og grød … er det godt? Kommer du så? Og tager du så bøgerne med … og læser om Stenka og om de andre … Å, Maksim, det er ikke til at holde ud, så uudholdeligt er det mig – u–udholdeligt!"

Af al magt slog han sin knyttede næve i bordet; flasker og glas dansede og klirrede, og banden, der vågnede op, fyldte beværtningen med en frygtelig, brutal og hæslig støj.

"Drik, børn!" råbte Konovalov. – "Drik, let hjerterne – hæng i!"

Jeg gik min vej – stod endnu et øjeblik uden for døren og hørte på, hvorledes Konovalov med lallende tunge holdt et foredrag, men da han så igen begyndte at synge, vendte jeg hjem til bageriet; længe fulgte den plumpe og fulde syngen, der lød som suk og gråd, mig i nattens stilhed.

To dage efter forsvandt Konovalov fra byen. Endnu én gang traf det sig, at jeg stødte sammen med ham.

Man må være født i et kultur-samfund for at have tålmodighed til at leve hele livet igennem uden en eneste gang et ønske sig fri for de små giftige løgne, den hele sfære af sygelig egoisme og al slags utroskab, som har vundet hævd som tilladte – med et ord, for al denne beregnen, der kølner følelsen og fordærver hjernen. Jeg er født og opdraget uden for dette

samfund, og på grund af dette for mig heldige tilfælde, kan jeg ikke indtage dets kultur i store doser, uden at jeg efter kort tids forløb føler det som en absolut nødvendighed for mig at komme udenfor dets rammer, for at komme noget til kræfter efter en sådan tilværelses urimelige, komplicerede og sygelige forfinelse.

På landet er der næsten lige så utåleligt som midt i "intelligensen". Nej, det bedste er at opsøge byernes huller og rønner, hvor der, selv om alt er smudsigt, alligevel er så ligefremt og inderligt – eller at vandre ud på sin hjemegns veje og marker; det forfrisker og interesserer og kræver ikke andre midler end et par gode udholdende ben.

For en fem år siden foretog jeg netop en sådan tur. Spankulerende rundt i det hellige Rusland uden nogen bestemt marchrute, kom jeg til Feodosia. Man var der i færd med at bygge en mole, og i håb om at kunne tjene nogle penge til turen, begav jeg mig ud hvor der blev arbejdet.

Da jeg havde lyst til først at få et overblik over foretagendet, gik jeg op på en bakke, satte mig dér og så ned på det grænseløse, mægtige hav og på de små bitte mennesker, der var i færd med at lægge det i lænker.

Foran mig strakte sig bugtens klippefulde bred, uddybet, fuld af huller, dynger af sten og bjælker, trillebøre, jernskinner, bukke til at ramme pæle ned med og meget andet – og blandt alt dette smuttede folk om i alle retninger. Når de havde sprængt en blok, slog de den med deres hakker i små stykker, rensede pladsen og nedlagde jernbaneskinner; i uhyre store gruber æltede de cement, hvoraf de støbte næsten favnestore blokke, som de sænkede ned i havet for at danne et værn mod

dets bølgers kæmpemæssige magt. De syntes små som orme med den mørkebrune klippe som baggrund, den klippe, som de med deres hænder var i færd med at ødelægge, og som myrer rumsterede de travle mellem dynger af sten og træ i en sydlig dags tredive graders hede. Kaoset omkring dem, den ophedede himmel over dem og deres iver og uro havde udseende af, at de gravede sig ind i klippens indre for at søge bort fra solens brændende stråler og fra det sørgelige billede på ødelæggelse, der omgav dem.

Den kvælende luft var opfyldt af en stærk, stønnende og murrende lyd, hammerslagene på granitten og hjulbørenes klagende piben lød, og med en dump lyd faldt rambukken på pælene, mens øksebladene klang i bjælkerne, og de mørke og grå, travle menneskemyrer skreg op af fuld hals.

Et sted havde en klynge travlt med at flytte en stor blok, og et andet sted var man beskæftiget med at slæbe svære bjælker, og over alt lød arbejdernes "Hiv–å–høj".

På en lang, skæv strimmel af brædder bevægede en række mennesker sig langsomt, bøjede over hjulbøre belæssede med sten, og imod dem kom en anden række af arbejdere på en anden bræddestrimmel, men med tomme børe; disse gik endnu langsommere for på denne måde at gøre hviletiden længere …

Et sted, hvor man var i færd med at nedramme en pæl, var der forsamlet en broget skare, og i den var der en, som med en langtrukken, klagende stemme sang for, mens de andre sang omkvædet med, idet de hejsede den svære jernklods op, som et øjeblik efter faldt ned på pælen med et brag, så hele rambukken rystede.

Over alt mellem havet og klippen vrimlede det af små grå folk, som opfyldte luften med råben og støv og en stram lugt.

Rundt blandt dem gik opsynsmændene, klædt i hvide kitler med metalknapper, der blinkede i solen – som kolde øjne. Ovenover dem hvælvede himlen sig, skyfri, grusom hed, fuld af støv og lydbølger fra arbejdets symfoni – den eneste musik, som der ikke er nogen nydelse ved.

Havet strakte sig bredt og roligt ud mod den tågede horisont, og ind mod bredden skvulpede det med blide, krystalklare bølger. Strålende i solens glans var det, som smilede det med Gullivers hjertensgode smil – og tillige som om det var sig bevidst, at hvad øjeblik det ville, så behøvede det blot at rejse sig – og lilleputternes arbejde ville være tilintetgjort.

Det lå der i strålende glans, stort og kraftigt, men venligt, og dets mægtige åndedrag drog som et pust ind over bredden, hvor det forfriskede de udmattede mennesker, som søgte at hæmme dets bølgers frihed, de bølger, der nu så venligt kærtegnede den mishandlede strandbred. Det ligesom ynkedes over dem: – Dets alder, der talte århundreder, havde forstået, at det ikke var *dem*, der arbejdede, som havde onde hensigter imod det; det har længe vidst, at disse er slaver, hvis levebrød er ansigt til ansigt at kæmpe mod elementerne, og – at det selv er i stand til at give svar på tiltale. De bygger og bygger i et evigt slid, deres sved og blod er deres bygningers cement. Men hvad får de for alle de brugte kræfter, der på jorden har skabt vidundere, når de ikke engang kan opnå at få tag over hovedet og tørt brød i munden? – De – er også et element, og netop derfor er det, at havet ikke ser vredt, men tværtimod venligt på deres arbejde, som det ikke har nogen gavn af. Disse små grå

myrer, der sådan har udhulet bjerget – ligner aldeles stænk og dråber, der møjsommeligt sliber på de hårde klipper i havets evige higen efter at udvide sine grænser – og de er ligeledes dér fortroppen, der går døden i møde ved at knuses mod klipperne.

Disse stænk og dråber er i deres legioner som selve havet, lige så kæmpestærke og sønderknusende, når blot et pust af stormen bærer hen over det.

Havet kender fra oldtiden slaverne, der byggede pyramiderne i ørkenen, det kender slaverne hos Xerxes, dette latterlige menneske, der troede at straffe havet med tre hundrede slag ris, fordi det sønderbrød hans legetøjsbroer. – Slaverne har altid været de samme, har altid været ens; altid har de fået dårlig kost, men i evige tider har de udført meget stort og vidunderligt, undertiden tilbedt dem, der tvang dem til at arbejde – oftest forbandet dem – men aldrig eller sjældent sat sig til modværge.

Og havet, der er sig sin magt bevidst, smiler med Titans rolige smil, ombølger ham, Titan, med sin friske ånde, Titan, der endnu er jordbunden i stedet for i slægtskab med himlen. Sagte ruller bølgerne op over bredden, der er fyldt med mennesker, som sætter stenhegn mod bølgernes evige bevægelser, og skummet synger sin melodiske og venlige sang om alt forbigangent, om alt hvad det i århundreder har oplevet på jordens bredder …

Blandt arbejderne var der nogle besynderlige, tørre bronzefarvede skikkelser; på hovedet bar de en rød turban eller fez, og dertil var de iført korte, blå jakker og posede benklæder, der sad snævert om skinnebenet, men udvidede sig opefter i brede læg. De talte med en strubelyd, som var en blanding af

Vjatkabeboernes brede, langtrukne sprog og den energiske diktion hos folkene i Volga-distrikterne samt lillerussernes bløde toner.

Der var hungersnød i Rusland, og sulten havde jaget repræsentanter herned fra næsten hvert eneste af de guvernementer, der var ramt af ulykken. Disse holdt sammen i små grupper, idet de alle søgte at holde sig til dem, der syntes dem nærmest i det store Rusland; – kun kosmopolitterne – "de barbenede", af landstrygeragtigt udseende og pjaltede – holdt ikke sammen. – Mellem de mennesker, der endnu underkastede sig livets ordning, og som kun for en tid var gået uden om den – uden dog at ville slippe den – men som kun var bortrevne fra den af sulten – dér fandtes de i alle de forskellige grupper … Blandt Vjatkabeboerne og blandt lillerusserne – alle steder befandt de sig vel – men dog bedst ved arbejdet med rambukkene, da det i sammenligning med det ved trillebørene og hakkerne var forholdsvis let.

Da jeg kom hen ved en af rambukkene, stod de og havde sluppet tovet, idet de ventede på, at opsynsmanden fik noget rettet oppe i blokken … Tovet var vistnok kommet i klemme. Han var travlt beskæftiget med det oppe på et stillads og råbte stadig ned derfra:

"Hal væk!"

Så trak man dovent i tovet.

"Sto–op! … Hal væk! – Sto–op! – Hal igen!"

Forsangeren, en lang, ubarberet fyr med koparret ansigt og soldaterholdning, trak på skuldrene, skævede til siden, hostede og sang så for:

"Rambukken jager – pælen i jorden …"

Hvad der fulgte efter denne strofe – det var sikkert improvisation – kan ikke gengives på tryk, men det blev modtaget med rungende latter. Forsangeren følte sig smigret ved kammeraternes bifald, snoede sit overskæg og så ud som en artist, der er vant til at gøre lykke hos sit publikum.

"Hal væk, for fanden!" brølede opsynsmanden oppe fra stilladset. "Er I nu begyndt at vrinske?"

"Å, gab ikke så højt, Mitritch – dine kæveben kunne let gå af led," var der en af arbejderne, der råbte advarende til ham.

Jeg kendte stemmen og havde også set denne høje, bredskuldrede skikkelse med det ovale ansigt og de store, blå øjne før. Skulle det være Konovalov? Men Konovalov havde jo ikke noget ar over pande og kind; Konovalovs hår var jo også lysere og krøllede sig ikke i små lokker som hos denne fyr; Konovalov havde et prægtigt bredt fuldskæg; men denne var glatraget med kun et tæt nedhængende overskæg som en lillerussers. Men ikke desto mindre var der noget ved ham, som jeg så godt kendte, og jeg besluttede mig derfor til at gå netop til ham for at få oplysning om, hvem jeg skulle henvende mig til for at få arbejde, og jeg gav mig til at vente på, at de skulle blive færdige med den pæl, de var i færd med at ramme ned.

"Å – og så! Å – og så!" istemmede arbejderne, mens de næsten lagde sig på jorden, idet de halede i tovet, for så, når bukken faldt, at fare til vejrs, som om de skulle flyve op i luften. Rambukken peb og rystede, op over mængdens hoveder straktes arbejdernes arme – halende i tovet – solbrændte og hårede; deres muskler spændtes, og den ottehundrede punds klods fo'r stadig til vejrs, men med kortere og kortere mellemrum mellem sig og pælen, og slaget mod træet begyndte

at lyde svagt. Når man betragtede dette arbejde, kunne man tro, at det var en flok afgudsdyrkere, der bad i fortvivlelse og ekstase, idet de hævede deres hænder mod guden, mens de bøjede sig i støvet for ham. Smudsige og anstrengte ansigter, dækkede med sved, med forpjusket hår, der klæbede sig til våde pander, brune halse, skuldre, der rystede af overanstrengelse, – alle disse næsten nøgne kroppe, der var behængt med brogede pjalter, opfyldte luften med kvalme uddunstninger og flød sammen til ligesom en dej af muskler, der bevægede sig dovent og trægt i den klamme atmosfære, som var gennemtrængt af sydens hede og en tæt dunst af arbejdersved.

"Færdig!" brølede en ond og anstrengt stemme. – Arbejderne slap tovet, som derefter hang slapt ned fra rambukken, kastede sig trætte ned på jorden, tørrede sveden af, strakte ryggene, trak vejret dybt, gned skuldrene og vrissede og murrede som tirrede vilddyr.

"Landsmand!" sagde jeg til den fyr, jeg havde bidt mærke i …

Han vendte sig dovent mod mig, lod først sine øjne glide ned over mit ansigt, kneb dem så sammen, idet han så stift på mig.

"Konovalov!"

"Bi lidt!" … han bøjede mit hoved tilbage med sin hånd, som for med den anden at gribe mig i struben – men lige med et lyste hans ansigt i et glad og lykkeligt smil.

"Maksim! Å du – djævel! Min egen ven! – Du er brudt ud fra den slagne landevej og har meldt dig ind blandt de "barbenede"? Det er godt gjort – det er brillant! Levevejen som landstryger er bedre end alle andre leveveje! Hvor kommer du fra? Nu skal vi to se os om på hele jorden! Hvad har vi ikke bag os! Kun sorg og elendighed, som vi rådnede i i stedet for at leve! Men siden den

tid har jeg spanket frit om i den vide verden – og de dejligste steder har jeg været, og den dejligste luft har jeg indåndet … Nej, hvor du dog har forandret dig – du er jo næsten ikke til at kende igen – efter klædedragten ligner du en soldat – efter ansigtet en student! Nå, hvad synes du om det liv – sådan fra det ene sted til det andet? Men du, alt, hvad du læste for mig om Stenka, det kan jeg huske … Og om Taras, om Pila … og om alt det andet."

Han puffede mig i siden og slog mig på skulderen med sin brede lab, som om han ville lave mig til bøf. Jeg kunne ikke få indført et ord og måtte nøjes med at smile, mens jeg så ind i hans åbenhjertige gode ansigt, der strålede af glæde over gensynet. Jeg var også glad ved at se ham, oven i købet meget glad. Mødet med ham mindede mig om fordums tider, som sikkert havde været bedre end dem, der kom efter.

Omsider fik jeg dog spurgt min gamle ven, hvorfra arret på hans pande og lokkerne på hans hoved var kommet.

"Jo, ser du … jeg har haft en lille oplevelse. Jeg tænkte at liste over den rumænske grænse sammen med tre af mine kammerater for at se, hvorledes der så ud i Rumænien. Nå, vi drog så afsted fra Kagula – det er en lille flække i Besarabien – nær ved grænsen. Det var naturligvis om natten, og vi listede ganske stille afsted. Pludselig lød et "Stands!" Vi var gået lige på en toldpatrulje. Nå, naturligvis gav vi os til at løbe! Her var det, at en af soldaterne langede mig en ordentlig en ud i hovedet. Det var ikke noget særlig flot slag, han havde præsteret, men en måneds tid måtte jeg dog tilbringe på hospitalet. Og sikken en historie! Det viste sig, at soldaten og jeg var bysbørn! Han var en af vore fra Muroma … Snart efter kom han selv på hospitalet

– en kontrabandist havde ødelagt ham – stukket ham en kniv i maven. Vi kom imidlertid så nogenlunde til hægterne igen og fik rede på sagerne. Soldaten spurgte mig: Det var altså dig, jeg langede en ud? – Det må det altså have været, når du selv tilstår det. – Ja, det må vist have været mig – siger han – men det skal du ikke være fortrydelig på mig for, for sådan lyder vore ordrer. Vi troede, I havde kontrabande med jer. – Nu har jeg nydt æren af at få maven sprættet op. Der er ikke noget at sige til det – livet er hasardspil. – Nå, soldaten og jeg blev venner; han var en prægtig lille fyr – Gaschka Masin …"

"Men krøllerne? Krøllerne?"

"Krøllerne, bro'r min! det er efter en tyfus. Jeg har haft tyfus. I Kichenev puttede man mig i fængsel, fordi jeg egenmægtigt havde overskredet grænsen, og dér var det, at jeg fik tyfus. Jeg vældede mig omkring med feberen – og havde nær aldrig rejst mig igen, om det ikke havde været sygeplejersken, der tog sig så mageløst af mig. Jeg, bro'r, var aldeles forbavset – hun tog sig af mig som et barn – og hvad var jeg for hende? Marja Petrovna, sagde jeg, hold op med den musik; jeg bliver jo helt skamfuld. Men hun smilede kun. Det var en god pige … Hun læste undertiden i Biblen for mig. Men så spurgte jeg hende, om hun ikke havde noget … andet. Hun bragte så en bog, der handlede om en engelsk matros, som frelste livet ved et forlis og reddede sig ind til en øde ø, hvor han levede ganske alene. Den var uhyre interessant! Jeg var så indtaget i den, at jeg kunne være rejst over til matrosen. Kan du forstå hvilket liv? Ø, hav og himmel – du er ganske alene, er herre over øen og er fuldstændig fri! Der var også på øen en vild. Jeg ville nu have druknet den vilde – for

pokker skal vide, hvad han skulle være godt for? Jeg skulle ikke have kedet mig alene. Har du nogensinde læst sådan en bog?"

"Nå, stop nu lidt! Hvordan slap du så ud af fængslet?"

"Man dømte mig – benådede mig og lod mig løbe. Det var meget simpelt … Ved du hvad? Jeg gider ikke arbejde mere i dag! Gid pokker havde det stads! Nu får det være nok, jeg har strakt mine arme tilstrækkeligt i dag. Jeg har tre rubler, og for den halve dag i dag får jeg 40 kopek. En hel kapital. Altså går du hjem med mig … Jeg bor ikke i barakken – men i klippen her tæt ved … i et hul, som er særdeles egnet til at agere bolig for mennesker. Vi bor to i det, men min kammerat er syg – feberen har taget tag i ham … Nå, vent så lidt her, mens jeg går hen til formanden … det skal ikke vare længe."

Han rejste sig hurtigt og gik, netop i det øjeblik, da pælearbejderne igen skulle begynde deres arbejde med at hale i tovet.

Jeg blev siddende på stenen og iagttog den støjende travlhed, der herskede omkring mig – og glædede mig over det rolige, blålig-grønne hav.

Konovalovs høje skikkelse smuttede hurtigt bort mellem arbejderne, stendyngerne og trillebørene og forsvandt. Idet han gik, vendte han sig tit og gjorde tegn til mig. Han var som fuldstændig fornyet, munter, men behersket, hjertensgod og stærk. Over alt omkring ham arbejdede man; træet knirkede, stenene kløvedes, trillebørene peb sørgmodigt, støvskyer steg til vejrs, fra alle kanter tordnede brag og bulder, arbejdernes råben og skænderi – deres evige høj–o–høj – og deres sang, der lød som suk og stønnen. Gennem dette virvar bugtede min vens smukke skikkelse sig, mens den med faste skridt fjernede sig;

endnu langt borte kunne man skelne de skarpe konturer af hans skikkelse; der lå ligesom noget forklaret over den.

Et par timer efter vort møde lå han og jeg i "hullet, der var meget bekvem som menneskelig bolig". Det var virkelig ikke så ueffent – i klippen, hvorfra man i lang tid havde taget sten, var der blevet udhugget en stor, firkantet niche, hvor fire mennesker mageligt kunne rummes. Men lav var den, og over indgangen til den hang en stor klippeblok ned – som et skråtag – så man måtte krybe på alle fire for at slippe ind. Den var omtrent tre meter dyb, men til at krybe helt ind i den havde vi ikke lyst, da vi frygtede for, at klippeblokken over indgangen kunne styrte ned og begrave os levende, hvad øjeblik det skulle være. Derfor indrettede vi os sådan: benene og kroppen puttede vi ind i hullet hvor der var dejlig køligt, men hovederne lod vi blive udenfor, for fik blokken i sinde at falde, skete der dog ikke andet, end at den knuste vore hoveder. Den syge "barbenede" var krøbet helt ud i solen og lå i et par skridts afstand fra os, så vi kunne høre, hvorledes hans tænder klaprede i feber. Det var en tør og lang lillerusser "fra Pietava, men måske dog fra Kiev" … sagde han tankefuldt til mig.

"En lever så længe her på jorden, at det ikke har stort at sige, om han glemmer, hvor han er født … Ja – og kan det ikke også være lige meget. Det er en stor ulykke at blive født, men hvor det er sket … ja, det gør det hverken værre eller bedre …"

Han vred sig på jorden, søgte at pakke sig fastere ind i en grå kappe, der ikke var stort andet end huller, og skældte ud, da han mærkede, at hans anstrengelser var forgæves. Hans små, sorte øjne var stadig sammenknebne, som om han blev ved med at betragte noget opmærksomt.

Solen bagte utåleligt på vore hoveder, og Konovalov lavede derfor af min soldaterkappe noget i lighed med en skærm, idet han anbragte den over et par stokke, som han stak i jorden. Men alligevel var det kvælende. Fra det fjerne lød en hul støj ind til os; den kom fra arbejdet nede ved bugten; denne lå skjult for vore blikke, men til højre for os kunne vi se byen, der bestod af lutter hvide huse – til venstre kunne vi se havet, og også foran os; dér strakte det sig ud i det uendelige fjerne, hvor i bløde halvtoner nogle vidunderligt fine og sjældne farver – ligesom kælende for øje og sjæl med deres schatteringers næsten overjordiske skønhed – blandede sig sammen til en feagtig luftspejling.

Konovalov stirrede derud, smilede lyksaligt og sagde til mig:

"Når solen er gået ned, tænder vi et bål og koger te; brød og kød har vi. Men har du ikke lyst til en melon nu?"

Fra en krog i rummet trillede han en vandmelon ud, og mens han gjorde den i stand med sin kniv, sagde han:

"Hver gang jeg er ved havet, tænker jeg på, hvor det kan være, at så få mennesker slår sig til ro ved det for stedse. De ville blive bedre ved det, fordi havet er kærligt og godt … det skaber bedre tanker i menneskenes sjæle … Men nu må du fortælle mig, hvorledes du har tilbragt de sidste år!"

Jeg gav mig til at fortælle ham det, og han lyttede opmærksomt til; den syge lillerusser gav slet ikke agt på os, men lagde sig i solen, der allerede var ved at forsvinde. Havet i det fjerne var allerede farvet med purpur og guld, og fra det hævede der sig rosafarvede og røgfarvede skyer i bløde konturer op mod solen. Det var, som steg der fra havets bund bjerge med

toppe og tinder dækket af den hvideste sne, og andre, der var farvet luerøde af den nedgående sols stråler.

Fra bugten lød arbejdernes melankolske sang og drønet fra dynamitten, der sprængte klippen.

"Det er ikke til nogen som helst nytte, at du holder dig til byerne," sagde Konovalov indtrængende, da han havde hørt min beretning til ende. "Hvad er det, der drager dig til dem? Kun råddenhed og snæverhed er der – hverken luft eller plads, netop det, som et menneske trænger til. Skulle du trænge til mennesker, du, der er så klog og både kan læse og skrive! Hvad pokker skulle du med folk? Hvad fordel skulle du have af dem? – Og forresten, folk er der jo alle vegne ..."

"Å–hå!" – stønnede lillerusseren, mens han vred sig på jorden som en snog ... "Mennesker er der alle vegne overflødighed af ... En kan ikke komme frem uden at træde en anden over tæerne. De kommer til verden i tusindvis – som svampe efter regn ... og svampene – dem spiser endog herskaberne."

Han spyttede eftertænksomt og begyndte på ny at klapre med tænderne.

"Men du! det vil jeg sige dig igen" – vedblev Konovalov – "i byerne skal du ikke leve. Hvad er der ved dem. Kun dårlighed og vrøvl. Bøgerne? Nu har du vist læst nok af dem? Og du er vel heller ikke kommet til verden for deres skyld ... Ja, du! ... også bøgerne er noget vås! Kan du ikke undvære dem, nå, så køb en, put den i vadsækken og gå så. Går du med mig til Tasjkent – til Samarkand eller videre –? Og derfra kunne vi sætte kursen mod Amur ... hvad vil du? Jeg, bro'r, har bestemt at strejfe rundt på den hele jord. Man ser stadig nyt og glemmer de sørgelige tanker. Den ny luft, som strømmer en i møde, puster adskilligt

smuds bort fra ens sjæl. Alt er så let og frit – uden tvang: bliver du sulten, stopper du op, arbejder og tjener et halvt hundrede kopek – kan du ikke få arbejde, beder du om brød, og du får. På den måde får du set meget af jorden – og meget smukt …"

Solen var gået ned. Skyerne over havet var blevet mørke, og havet var også blevet mørkt, og det luftede køligt derfra. Enkelte stjerner glimtede allerede, og støjen nede fra havneanlægget var hørt op; kun nu og da hørtes menneskestemmer, der lød dæmpede som suk. Og når vinden bar ind over os, bragte den med sig en melankolsk lyd af bølgernes plasken mod bredden.

Nattens mørke tættedes hurtigt, og lillerusseren var allerede næsten skjult af mørket.

"Om vi kunne få tændt et bål?" sagde han hostende.

"Det kan vi!"

Konovalov trak en bunke pinde frem, satte en tændstik til, og snart begyndte smidige ildtunger at slikke det gule, harpiksede træ. Små røgsøjler snoede sig op i den natlige luft, som var fugtig af havets friske pust. Men rundt om os blev det mere og mere stille – livet ligesom rykkede sig bort fra os, dets lyde smeltede hen og forsvandt i mørket; på den mørkeblå himmel strålede stjernerne klart, og på havets fløjlsflade blinkede fiskerbådenes lys og skin fra stjernerne. Bålet foran os lignede en stor rødgul blomst. Konovalov satte tekedlen ind i ilden, og med armene om sine knæ stirrede han tankefuld ind i flammerne. Lillerusseren krøb som et stort firben hen til ham og lagde sig op ad ham.

"Som folk har klumpet sig sammen i byerne – nej, må jeg så bede om det, som vi nu har det!"

"Å – hvad?" – lillerusseren rystede på hovedet – "kunne man så blot få en skindpels og en lun hytte til vinteren – så kunne det være et herreliv" … Han kneb det ene øje sammen og så leende hen på Konovalov.

"Hm, ja" – denne blev noget forlegen, "vinteren – det er en forbandet tid – i den er småbyerne nødvendige – men hvad skal de store byer til med deres sammenstuvede menneskemasser … Nå skal man være oprigtig, er der lige lidt plads alle vegne i byerne og på steppen. Men det er bedst ikke at spekulere over den slags ting – man overanstrenger bare sjælen …"

Indtil nu havde jeg troet, at landstrygerlivet og den friske luft havde befriet Konovalov for hans tungsind, men tonefaldet i hans sidste ord åbenbarede mig atter vennen, som jeg før havde kendt ham. Den samme mangel på forståelse af livet og bevidstheden om det gnavede som en rust på denne mægtige skikkelse, der til ulykke for sig selv var født med et følsomt hjerte.

Sådanne "grublende" mennesker er der mange af i det russiske folk, og alle er de langt ulykkeligere end de, der ikke tænker så meget, fordi deres tankers byrde bliver mange gange forstørret ved deres svigtende forstand. Jeg så bedrøvet på vennen, og i det samme udbrød han bekymret, som ville han bekræfte min tanke: "Maksim! Jeg tænker på vort liv den gang … og alt, hvad der den gang skete … Hvor vidt og bredt har jeg ikke vandret siden da, og hvor meget har jeg ikke set … Der er ikke den ting på jorden, som passer mig. Jeg har aldrig kunnet finde min rette plads!"

"Hvorfor er du da kommet til verden med en bringe, som intet seletøj kan passe til?" spurgte lillerusseren flegmatisk,

mens han tog den kogende tekedel ud af ilden.

"Nej, sig du mig hellere," svarede Konovalov, "hvorfor jeg aldrig kan få ro i min sjæl … andre kan få det, glæder sig ved deres arbejde, har kone og børn … men for mig er alt så kvalmt, og hvorfor er det det?"

"Hvor det menneske kan jamre sig" – replicerede lillerusseren, "tror du måske, at den hylen vil lette dit hjerte?"

"Nej, du har ret!" sagde Konovalov sørgmodigt.

"Jeg siger kun lidt, men jeg ved, hvad jeg siger," vedblev den hårdnakkede lillerusser med en vis værdighed, mens han kastede sig pint af feberen.

"Nå, lad det nu være nok med alt det vrøvl … Er jeg nu engang kommet til verden, så må jeg vel også leve uden at mukke," kom det ondt fra Konovalov.

Men lillerusseren mente at måtte tilføje:

"Gør dig bare ikke så megen ulejlighed; når tiden er der, bliver du, uden at der spørges dig om forlov, hentet dérhen, hvor det sig bør, og du bliver forvandlet til støv … Så kan du ligge dér og holde din mund …"

Da han havde sagt dette, begyndte han at hoste, blev urolig og gav sig forbitret til at spytte ind i bålet. Alt omkring os var øde, gemt i et uigennemtrængeligt mørke. Himlen over os var også sort – månen var endnu ikke stået op – havet kunne vi snarere føle end se, så tæt var mørket foran os.

Bålet var ved at slukkes.

"Skal vi nu ikke sove?" spurgte lillerusseren. Vi krøb ind i "hullet" og lagde os som før med hovederne udenfor. Ingen sagde noget mere.

Som Konovalov havde lagt sig, sov han ind og blev liggende som forstenet. Lillerusseren kastede sig uophørligt, mens hans tænder klaprede. Jeg så længe på, hvorledes kullene i bålet lidt efter lidt slukkedes og forsvandt under asken. Skæret derfra blev mattere og mattere, og snart var der ikke andet tilbage af bålet end den varme os. Jeg så og tænkte:

"Sådan vil også alle vi ... Bare det dog ikke skulle pines sådan ud ..."

... Tre dage efter sagde jeg farvel til Konovalov. Jeg gik til Kuban. Men vi skiltes i den overbevisning, at vi nok igen skulle mødes et eller andet sted på jorden.

Det skete ikke ...

Vennerne

Den ene gik under navnet "Valse-Peter", den anden under navnet "den forhåbningsfulde", af profession var de begge tyve.

De boede i en udkant af byen – i en slags forstad, som på en forunderlig måde var anbragt i en kløft.

Rønnen, de levede i, var klistret sammen af ler og halvråddent træ som alle de andre, der omgav den; de lignede alle skarndynger, der var læsset af nede i kløften.

Det var i de nærmest liggende landsbyer, at "vennerne" gik på rov, for i byen havde det sine vanskeligheder, og i forstaden hos naboerne var der ikke noget at stjæle.

Forsigtige og hensynsfulde var begge fyrene: reddede de et stykke lærred, en kappe, en økse, noget seletøj eller en høne i en eller anden landsby, så besøgte de ikke denne igen i lang tid. Men til trods for deres snedighed kendte bønderne i byens omegn dem dog godt og truede med ved lejlighed at prygle dem ihjel. En sådan lejlighed tilbød sig imidlertid ikke, og uagtet disse trusler – der nu havde varet ved i seks år –, var de to venners rygstykker endnu hele.

Valse-Peter var en mand på henved fyrre år, høj, men kroget, mager, men muskelstærk. Han gik med sænket hoved, hænderne på ryggen, tog sindige, men lange skridt og kiggede stadig til siden med bekymret sammenknebne, urolige og skarpe øjne. Håret var tætklippet og hagen glatraget; men det tykke, sortegrå soldateroverskæg, som næsten skjulte hans mund, gav hans ansigt et trodsigt og barsk udtryk. Hans venstre ben var kortere end det højre; det havde vist engang

været forvredet eller brækket og var på ny vokset sammen. Når han løftede det i gangen, gjorde det ligesom et hop og spjættede så ud til siden; det var denne særegenhed, der havde skaffet ham navnet "Valse-Peter".

"Den forhåbningsfulde" var en fem år ældre end kammeraten, ikke så høj, men bredere over skuldrene. Han hostede hyppigt og hult, og hans ansigt, som var bevokset med et sort, noget gråsprængt skæg, var sygeligt og gult. Øjnene var store og mørke, og de så så sorrigfulde og venlige på alt. Når han gik, trak han læberne sammen, så de kom til at ligne et hjerte, og fløjtede en ensformig, bedrøvelig melodi – altid den samme. Om skuldrene dinglede et kort klædningsstykke af forskelligfarvede pjalter – det havde vist engang været en vatteret jakke. Valse-Peter bar derimod en lang, grå frakke, der blev holdt sammen om livet med en rem. "Den forhåbningsfulde" var bonde, hans kammerat søn af en degn, der tidligere havde været opvarter og markør. Man så altid de to sammen, og når bønderne fik øje på dem, udbrød de:

"Tak! Der har vi Vennerne igen … nu er det vist bedst at passe på!"

"Å, de djævle!"

"Hvornår mon de dog engang vil krepere?"

Men vennerne drejede ned ad en sidevej, mens de holdt skarpt udkig, og undgik at møde nogen. "Den forhåbningsfulde" hostede og fløjtede, og kammeratens ben dansede i luften, som søgte det at rive sig løs for at flygte fra sin ejermands farlige vej. Eller de to lå i kornet ved skovbrynet og rådslog om, hvorledes og hvor de skulle stjæle for at få noget at spise.

Om vinteren lider endog ulvene nød, og de er dog bedre udrustede til kampen for tilværelsen end de to venner. Skindmagre, hungrige og onde snuser de om på vejene, og skønt man kan dræbe dem, frygter man dem dog; de har klør og tænder til at forsvare sig med – og hvad det kommer mest an på – deres hjerter kender ikke til medlidenhed. Det er netop det, der er det vigtigste, thi for at gå sejrrig ud af kampen for livet må mennesket enten have en særlig god forstand – eller et vilddyrs hjerte.

Om vinteren var det skralt for vennerne; ofte gik de om aftenen ud på byens gader og tiggede, idet de søgte at undgå politiets øjne. Det var kun sjældent, at det lykkedes dem at stjæle noget; i landsbyerne var det særlig vanskeligt, fordi der var så bitterlig koldt, og fordi de satte fodspor i sneen – og alt var også stænget og tilsneet. Næsten alle de om sommeren vundne kræfter satte vennerne til om vinteren i deres kamp med sulten … Måske er der aldrig nogen, der så begærligt har ventet på forårets komme som de to …

Og endelig nærmede foråret sig. Kammeraterne, som var udtærede og syge, krøb ud af deres kløft og stirrede glædestrålende ud over marken, hvor sneen for hver dag, der gik, svandt mere og mere hen. Der viste sig brunlige pletter, helt blottede for sneen, vandpytter, der blinkede som spejle, og bække, som rislede muntre afsted. Solen gød sine uegennyttige kærtegn ud over jorden, og vennerne varmede sig i dens stråler, mens de talte om, at nu ville jorden da snart være så tør, at de kunne gå rundt i landsbyerne og "skyde". Ofte vækkede "den

forhåbningsfulde", som led af søvnløshed, ganske tidligt om morgenen sin ven med det udråb:

"Hej du! Se at komme op – rågerne er der!"

"Er rågerne kommet?"

"Ja, det ved Gud! Kan du da ikke høre, hvor de skriger?"

De kom ud af hytten, og opmærksomt betragtede de, hvorledes forårets sorte bebudere flettede nye reder eller udbedrede de gamle, mens de opfyldte luften med deres høje, klagende skrig …

"Efter dem kommer lærkerne," sagde "den forhåbningsfulde" og gav sig til at reparere det gamle, halvrådne fuglenet.

Og lærkerne kom! Og vennerne gik ud i marken og satte deres net op, dér hvor sneen var smeltet; gennemblødte og tilsmudsede gennemkrydsede de marken og jog de forsultne og trætte fugle, som søgte efter æde på de fugtige, bare pletter, ind under nettet. Når de havde fanget nogle, solgte de dem for fra fem til ti kopek stykket. – Så kom nælderne frem; dem samlede de og slæbte til torvs, hvor de fik dem afsat hos grøntkonerne. Næsten hver dag i foråret bragte dem en ny, om end beskeden fortjeneste. De forstod at udnytte alt … gæslinger, syre, champignons og jordbær – intet undgik dem. Havde der været soldater til skydeøvelse – så gennemrodede vennerne efter endt skydning voldene for at finde blykuglerne, som de solgte til 12 kopek for pundet. Alle disse forskelligartede beskæftigelser frelste dem jo nok for at dø af sult – men på den anden side var det yderst sjældent, at indtægten af dem var tilstrækkelig til at lade dem føle nydelsen af at være mætte og at have en mave, der var stoppet med mad, som skulle fordøjes.

Det var engang i april måned, på den tid da knopperne på træerne begynder at svulme, da skovene ligger i en blålig dis, og græsset på de fede, brunlige, soloverstrålede marker begynder at pippe frem – at vore to venner marcherede ud ad landevejen, idet de passiarede og røg cigaretter, som de selv havde rullet af bondetobak.

"Din hoste bliver jo værre og værre …" sagde Valse-Peter til kammeraten.

"Blæse være med den! … Når solen bare vil skinne og give mig varme i kroppen, så lever jeg nok op igen!"

"Hm! eller måske var det rigtigere, om du gik til sygehuset?"

"Næ, ved du hvad! Hvad skulle jeg dér? Er det meningen, at jeg skal krepere, så kan jeg vel nok gøre det uden dets hjælp."

"Det kan der være mening i!"

De gik i birketræernes fine, mønstrede skygger.

Spurvene kvidrede lystigt omkring dem.

"Du er begyndt at gå så dårligt …" bemærkede Valse-Peter efter at have tiet i nogen tid.

"Det er, fordi jeg er ved at kvæles …" forklarede "den forhåbningsfulde". "Luften er nu så tyk og fugtig og fed, at jeg har besvær med at synke den …"

Han stoppede op og gav sig til at hoste.

Valse-Peter stod ved siden af ham, dampede på sin cigaret og så tvivlrådig på ham. "Den forhåbningsfulde" rystede under hosteanfaldet, mens han trykkede hænderne mod brystet; hans ansigt var blevet helt blåt.

"Det var en svær omgang, åndeapparaterne fik," sagde han, da hosten var hørt op.

Og de gik videre.

"Nu er vi snart i Muchina," begyndte Valse-Peter efter at have kastet sin cigaret og spyttet … "Vi lister os gennem baggårdene og kan måske dér redde et eller andet … så går vi gennem skoven til Kuznetchicha – drejer så af til Markova … Og derfra hjem."

"Det vil blive en tur på tredive verst," sagde "den forhåbningsfulde".

"Ja, hvad har det at sige? … Når vi da ikke går helt forgæves."

Til venstre for vejen strakte skoven sig; den så sort og trist ud; ikke så meget som én grøn plet, der kunne fryde øjet. Ved skovbrynet gik en lille, lodden og forpjusket hest; dens sider var slunkne, og ribbenene tegnede sig på dens krop som båndene på en tønde. Kammeraterne standsede og så længe på, hvorledes den langsomt flyttede sine ben, bøjede mulen mod jorden og afgnavede de visnede græsstrå, som den omhyggeligt tyggede med de gamle, gule tænder.

"Den er nok også blevet mager …" bemærkede "den forhåbningsfulde".

"Hoa, hoa!" Valse-Peter lokkede for den.

Hesten så op på ham, rystede afvisende på hovedet og sænkede det atter ned mod jorden.

"Den vil ikke have noget med dig at skaffe," forklarede "den forhåbningsfulde".

"Nå kom så! … Men – hør! Om vi tog dyret med til tartarerne … de gi'r måske en syv rubler for den …" kom det tankefuldt fra Valse-Peter.

"Det giver de ikke! Hvad skulle de med den?"

"Huden!"

"Huden! Den gi'r de ikke syv rubler for; – tre måske."

"Å–å–"

"Ja, det er jo det bare juks og ikke hud …"

"Nå–å, noget gi'er de vel nok!"

"Noget … ja det gør de vel …"

Valse-Peter så på kammeraten, standsede og spurgte:

"Nå?"

"Det bliver forbandet vanskeligt," svarede "den forhåbningsfulde" noget vagt.

"Ja, hvad skulle der i grunden være i vejen?"

"Å – disse spor … Jorden er fugtig – man vil let kunne følge os."

"Vi kan give den sivsko på …"

"Nå, ja – som du vil."

"Lad gå! Vi kan trække den ind i skoven og i kløften afvente natten … Når det er blevet mørkt, trækker vi den til tartarerne … Det er kun en tre verst."

"Ja, ja …" "den forhåbningsfulde" gjorde et kast med hovedet … "Skal vi forsøge? … Når sådan en stegt due flyver lige i munden på os … Bare det ender godt."

"Hvorfor skulle vi ikke klare den?" spurgte Valse-Peter bevidst.

De drejede af fra vejen, mens de holdt skarpt udkig til alle sider, og nærmede sig hesten. Denne så på dem, prustede, baskede med halen – og gav sig atter i lag med at bide i det visnede græs.

Nede på bunden af den dybe skovkløft var der fugtigt, stille og halvmørkt. En bæks rislen lød i stilheden ensformigt og sørgmodigt som en klagesang. Ned fra kløftens stejle sider

hang hasselbuskenes og dværgkirsebærtræernes grene; på flere steder stak træernes rødder frem af jorden, blottede af forårets regnskyl. Skoven lå endnu i dvale, og aftenens skumring gjorde den endnu mere livløs, den vemodige tavshed prægede den med en kirkegårds mørke og højtidelige ro.

Vennerne havde allerede siddet længe her i stilheden og det fugtige mørke under nogle aspetræer, der sammen med en uhyre klump jord var styrtet ned i bunden af kløften. Et lille bål brændte klart foran dem; de varmede deres hænder over det og sørgede for at holde det vedlige og at drage omsorg for, at det brændte jævnt uden at ryge. Tæt ved dem stod hesten. De havde omviklet dens mule med et ærme, som til det brug var revet af "den forhåbningsfuldes" pjalter, og bundet den ved tøjret til en træstamme.

"Den forhåbningsfulde" sad på hug foran bålet og stirrede tankefuld ind i ilden, mens han fløjtede på sin melodi. Hans kammerat sad tavs og flettede en kurv af unge kviste, som han havde samlet sig.

Bækkens bedrøvelige melodi og den ulykkeliges fløjten flød sammen til en akkord, der lød så usigelig ynkelig i aftenens og skovens tavshed; af og til knitrede kvistene i ilden og hvæsede – som om de sukkede og ynkedes over dem, der ikke fik en så hurtig død, som de gjorde det i ilden, men en langsommere og derfor meget pinefuldere.

"Skal vi nu ikke snart se at komme afsted?" spurgte "den forhåbningsfulde".

"Det er for tidligt endnu … det kan ikke vare længe, inden det bliver helt mørkt … og så går vi," svarede Valse-Peter uden at løfte hovedet fra sit arbejde.

"Den forhåbningsfulde" sukkede og hostede igen.

"Hvad er der med dig … fryser du?" spurgte hans kammerat ham efter en længere pause.

"– Næ–æ–, jeg keder mig bare."

"Sikken en!" Valse-Peter rystede på hovedet.

"Det udsuger mit hjerte …"

"Er det sygdommen?"

"Det må vel være den … Men kanske kan det også være noget andet?"

Valse-Peter tav lidt, så sagde han:

"Du skal ikke tænke …"

"På hvad?"

"På noget som helst …"

"Ser du!" – "den forhåbningsfulde" blev pludselig livlig –, "jeg kan ikke lade være med at tænke … Nu ser jeg for eksempel på hesten … Og så kommer jeg absolut til at tænke på, at jeg selv har haft sådan en; et grimt øg er den – men i en fattig bedrift er den nummer ét! Engang havde jeg oven i købet to … hvor jeg sled i det på den tid."

"Men hvad fik du ud af det?" spurgte Valse-Peter kort og udeltagende.

"Den forhåbningsfulde" kastede en håndfuld brækkede kviste ind i bålet og gav sig til at iagttage, hvorledes gnisterne fløj til vejrs og slukkedes i den fugtige luft. Tit missede han med øjnene, og ofte rynkedes hans pande. Så vendte han øjnene hen imod hesten og så længe på den.

Den stod ubevægelig med dybt sænket hoved, som var den gravet ned i jorden.

"Det er nødvendigt at se ganske nøgternt på sagerne," sagde Valse-Peter indprentende. "Vort liv er kun fra hånden til munden! Har vi mad, er det godt; har vi ikke … kan vi klynke lidt – og så holde op … Men så snart du begynder … det er helt væmmeligt at høre på det. Det må være, fordi du er syg."

"Ja, det må det vist …" svarede "den forhåbningsfulde"; men lidt efter tilføjede han: "Eller måske kommer det af et for følsomt hjerte."

"Ja, se dét kommer naturligvis af sygdommen," bemærkede Valse-Peter kategorisk.

Han bed en gren over med tænderne og slog ud i luften med den, så den hvinede, og sagde:

"Se jeg er rask – jeg fejler ikke noget af den slags."

Hesten flyttede på benene; en gren knirkede; fra skrænten rullede nogle jordklumper ned i bækken, som lukkede sig boblende over dem, idet den blandede nye toner ind i sin ensformige melodi. Så fløj to fugle op et steds og jog uroligt pibende hen over kløften. "Den forhåbningsfulde" så efter dem og sagde stille:

"Hvad mon det er for fugle? – Stære har ikke noget at gøre i skoven … de holder sig til, hvor der er mennesker … Det er nok drosler … det kan vist ikke være andet."

"Måske dog korsnæb …" sagde Valse-Peter.

"Nej, det er for tidligt for korsnæb – og så holder de også til i fyrreskovene. – Her er ikke noget for dem. Det må være drosler."

"Nå, blæse være med det!"

"Ja, naturligvis!" sagde "den forhåbningsfulde" og sukkede tungt.

Arbejdet skred hurtigt frem for Valse-Peter; han havde allerede flettet bunden og var nu i færd med siderne. Han skar kvistene af træerne med en kniv og bed dem så til med tænderne, hvorefter hans fingre behændigt bøjede og flettede dem, mens han støjende trak vejret gennem næsen, og overskægget strittede som børster.

"Den forhåbningsfulde" så snart på Valse-Peter, snart på hesten, der var ligesom forstemt over situationen. Så så han op mod himlen, der næsten var mørk som natten, uden stjerner.

"Bonden vil savne sin hest –" begyndte han med en besynderlig stemme – "den er borte, og han vil søge den alle vegne, men hans lille hest er sporløst forsvundet."

"Hvordan kommer du på det?" spurgte Valse-Peter bøst.

"Jeg kom til at tænke på en historie …" sagde "den forhåbningsfulde" spagt.

"Hvad var det for en?"

"Ja … noget lignende … Det var også en, som stjal en hest fra en bonde, en stor koparret fyr, som hed Michael."

"Nå og så?"

"Ja, man stak af med den – den græssede ude på vintersæden – og – væk var den. Da Michael havde forstået, at han havde mistet sin hest, klaskede han om på jorden og gav sig til at hyle! Å, du min bro'r, hvor han dog hylede! Han faldt om, som om han havde brækket et af sine ben."

"Nå og så?"

"Ja, længe blev han ved med at hyle …"

"Men hvad kom det i grunden dig ved?"

Under kammeratens krydsforhør flyttede "den forhåbningsfulde" sig længere bort fra ham og svarede

frygtsomt:

"Å, det var bare sådan – jeg ved ikke – men nu kom jeg til at mindes det … For uden en hest er det rent galt for en bondemand."

"Nu skal jeg sige dig noget," sagde Valse-Peter strengt, idet han så stift på "den forhåbningsfulde". "Hold nu op med det … Den slags snak fører ikke til noget … Forstår du? Denne Michael – hvad rager han dig?"

"Nej, men – det gjorde mig dog ondt for ham," svarede "den forhåbningsfulde" og trak på skuldrene.

"– Ondt? – Os er der såmænd ingen, der ynkes over."

"Å, lad os ikke snakke om det …"

"Nå, så holder vi mund. – Men nu må vi snart se at komme afsted."

"Snart?"

"Ja!"

"Den forhåbningsfulde" rykkede sig hen til bålet, purrede op i det med en kæp og skottede hen til Valse-Peter, som på ny havde fordybet sig i sit kurvemageri. Så sagde han frygtsomt og bedende:

"Skal vi ikke hellere lade være?"

"Sikken nederdrægtig natur du har!" udbrød Valse-Peter bekymret.

"Ja, ved du hvad!" sagde "den forhåbningsfulde" indtrængende … "tænk engang over, hvor farligt det er. – Henved fire verst skal vi trække afsted med den – og så vil tartarerne måske slet ikke købe den – hvad så?"

"Ja, det bliver min sag."

"Som du vil! Men jeg tror nu, at det ville være bedre at lade den løbe … Sikken et skelet den er."

Valse-Peter svarede ikke, men hans fingre bevægede sig hurtigere.

"Hvad tror du, vi ville få for den – hvis vi kunne få noget?" vedblev "den forhåbningsfulde" påståeligt. "Nu er det den allerbedste tid på dagen … Det bliver straks mørkt – så kunne vi gå langs med kløften lige til Dubenki … du skal se, dér kunne vi måske snuppe os en god bid."

"Den forhåbningsfuldes" snakken sammen med bækkens rislen forstyrrede den flittige Valse-Peter.

Han tav med sammenbidte tænder, og af lutter irritation kom han til at knække grenene mellem sine fingre.

"Nu bleger konerne lærred …"

Hesten sukkede og blev urolig. Den så i halvmørket endnu mere vanskabt og ynkelig ud. Valse-Peter kiggede hen på den og spyttede ind i bålet.

"Nu er hønsene også ude … og kærene fulde af gæs …"

"Er du ikke snart færdig – dit bæst?" spurgte Valse-Peter ondt.

"Men Gud dog … bliv dog ikke vred, Stepan … Lad det øg gå ad Helvede til – det er min oprigtige mening."

"Har du måske fået noget at æde i dag?" råbte Valse-Peter.

"Nej, nej," svarede "den forhåbningsfulde" helt forskrækket over hans hidsighed.

"Nå – så kan Fanden ta' dig. – For mig gerne."

"Den forhåbningsfulde" så tavs hen på kammeraten.

Denne havde samlet sine kviste sammen i et lille bundt og snøftede vredt. Bålet kastede sit lys hen over hans røde og vrede

ansigt med det børsteagtige overskæg.

"Den forhåbningsfulde" vendte sig bort og sukkede dybt.

"Jeg siger dig, jeg er lige glad, – gør som du vil!" sagde Valse-Peter arrigt og hæst.

"Nå, sådan ..." lød det sagte fra "den forhåbningsfulde."

"Bliver du sådan ved – forstår du? – så passer mit selskab dig vist ikke! ... Lad det derfor være nok nu!"

"Ja, ja da, du løjerlige menneske."

"Ikke et ord mere!"

"Den forhåbningsfulde" krympede sig og hostede, og da anfaldet var forbi, sagde han med besvær:

"Ved du, hvorfor det mest var? Fordi det er så farligt med den ..."

"Hold mund!" råbte Valse-Peter vredt.

Han kastede knippet af kviste over skulderen, tog den halvfærdige kurv under armen og rejste sig.

"Den forhåbningsfulde" rejste sig også, så på kammeraten og gik langsomt hen mod hesten.

"Hoa! ... God hest ... Du skal ikke være bange!"

"Hoa, hoa ... Så kom da ... nå gå nu din nar."

Valse-Peter så på, hvorledes kammeraten havde travlt med hesten og at han viklede kluden af dens mule; den barske tyvs overskæg strittede af utålmodighed, og han råbte vredt:

"Så kom dog for pokker!"

"Nu kommer jeg," svarede "den forhåbningsfulde".

Og borende sig gennem buskadset gik han langs med kløften midt i nattens mørke, som fyldte den lige til randen.

Hesten fulgte efter dem.

I den sørgmodige stilhed lød en sagte knitren i buskene fra det sted, hvor de gloende kul i bålet skinnede som et uhyres øjne – ondt og hånligt.

Månen stod op.

Dens klare skin lyste op i kløften; over alt faldt der skygger – men denne belysning gjorde skoven endnu tættere og stilheden endnu større. Birketræernes hvide stammer tegnede sig – forsølvede af månens stråler – på den mørke baggrund af eg og elm og krat som ranke vokslys.

Vennerne skred med besvær fremad langs ad kløften; snart gled deres fødder, og snart stak de fast i sølet.

"Den forhåbningsfulde" åndede hastigt, og i hans bryst peb, rallede og hvinede det, som om det var et gammelt sejerværk, der stønnede inde i ham. Valse-Peter gik forrest, og skyggen af hans høje skikkelse faldt hen over "den forhåbningsfulde".

"Nu kan man trave omkring …" kom det knurrende og fornærmet fra ham … "men hvor skal man trave hen? Og hvorfor?"

"Den forhåbningsfulde" sukkede, men svarede ikke.

"Og natten er jo kortere end et spurvenæb, og når vi kommer til landsbyen, er det jo næsten lyst – vi driver jo, som var vi kvindfolk."

"Å, det er mig så forfærdelig besværligt –" stønnede den syge.

"Besværligt!" udbrød Valse-Peter ironisk … "Der kan du se! Og hvorfor, om jeg må spørge?"

"Jeg kan næsten ikke få vejret …"

"Hvorfor kan du ikke det?"

"Det må vist komme af sygdommen."

"Du lyver – nej det er, fordi du er dum."

"Ja; ja – så er det vel det ..." indrømmede "den forhåbningsfulde" sagtmodigt.

Han ville sige noget mere, men så kom der igen et hosteanfald; han støttede de rystende hænder mod en træstamme og hostede længe, mens han trippede på stedet, kastede med hovedet og spærrede munden vidt op.

Valse-Peter stirrede på hans ansigt, der i måneskinnet så så forunderlig indfaldent og gråliggrønt ud.

"Du vækker jo alle skovens onde ånder," sagde han fortrædeligt.

Men da "den forhåbningsfulde" var kommet over det værste og igen kunne få vejret, tilbød han ham i en bydende tone:

"Hvil dig lidt ... lad os sætte os ned!"

Og de satte sig på den fugtige jord under nogle buske. Valse-Peter rullede sig en cigaret, tændte den, så på dens glød og sagde så langsomt:

"Havde vi nu haft mad hjemme, – kunne vi være vendt om ..."

"Ja det er sikkert ..."

"Den forhåbningsfulde" nikkede.

Valse-Peter så fra siden hen på ham og vedblev:

"Men da vi nu ikke har det – så er der ikke andet for end gå videre."

"Nej, det er der vel ikke?" sukkede den syge.

"Og det til trods for, at vi ikke ved, hvor vi skal gå hen for at hugge noget ... Vi er nogle fæhoveder ..."

Valse-Peters tørre stemme skar gennem luften og gjorde "den forhåbningsfulde" endnu mere ængstelig; han sad uroligt og stønnede så besynderligt.

"Å – hvor jeg kunne æde ..." sluttede Valse-Peter sin strøm af bebrejdelser.

Med ét rejste "den forhåbningsfulde" sig besluttet op.

"Hvad vil du?" spurgte Valse-Peter.

"Lad os så gå!"

"Hvorfor – fo'r du sådan op?"

"Lad os bare gå!"

"Nå, så går vi," Valse-Peter rejste sig også. "Vi får dog ingen glæde af det."

"Det er lige meget, lad det gå, som det bedst kan;" "den forhåbningsfulde" slog ud med hånden.

"Nå, du er nok blevet modig?"

"Ja det er jeg nok forbandet nødt til at være, sådan som du har pint mig og overøst mig med bebrejdelser ... Å, du gode Gud!"

"Hvorfor er du nu så ufornuftig?"

"Hvorfor?"

"Nå–ja ..."

"Jo, for det gjorde mig dog så ondt."

"For hvem – og for hvad?"

"For hvem? – For ham hesten tilhører ..."

"For ham. – Å, herre Gud du ... Du er da en god sjæl – men dum som en ulykke ... Hvad kommer hestens ejer dig ved. Han vil tage dig i kraven og gøre det af med dig som en loppe ... Han ynkes såmænd ikke over dig ... fordi du var så dum at have medlidenhed med ham. Han vil pine dig på alle måder ... vikle alle dine tarme om sin arm, trække hver en muskel ud af dig – en tomme i hver time ... Å, du ... medlidenhed ... Bed du til Gud, at han uden medlidenhed gør det af med dig ... Gid Fanden ville tage dig – medlidenhed – føj!"

Valse-Peter var vred.

Hans skarpe stemme, som var fuld af foragt for kammeraten, lød gennem skoven, og buskenes grene rørte sig med en sagte raslen, som om de ville bekræfte de hårde, men sande ord.

"Den forhåbningsfulde", der var som sønderknust af Valse-Peters bebrejdelser, gik langsomt fremad på sine rystende ben; hænderne havde han trukket ind i ærmerne, og hans hoved var sunket helt ned mod brystet.

"Vent bare" … sagde han omsider … "Jeg skal nok rette mig igen … når vi nu når landsbyen … så skal jeg nok gå … jeg skal gå alene … du behøver ikke at gå med; jeg skal stjæle det første, jeg træffer på … og så går vi hjem! … Når vi kommer hjem, lægger jeg mig … Jeg kan snart ikke mere … Nej – sig ikke noget."

Han talte næppe hørligt, snappede efter vejret, mens det rallede og klukkede i hans syge bryst. Valse-Peter så mistænksomt på ham … standsede, ville sige noget, slog ud med hånden – men sagde alligevel ikke noget – og gik videre.

Så gik de længe – tavse og langsomt.

Et steds nær ved galede hanerne; en hund tudede; så lød sørgmodigt tonende den fjerne landsbykirkes klokker gennem luften og druknede i skovens dybe tavshed … Som en sort plet i det uklare månelys fo'r en stor fugl ned fra toppen af et træ, og i afgrunden lød en kort, ynkelig piben og basken af vinger.

"En krage – eller måske en råge –" bemærkede Valse-Peter.

"Ved du hvad?" "den forhåbningsfulde" satte sig tungt ned på jorden – "gå du videre – jeg bliver hér … Jeg kan ikke mere … jeg er ved at kvæles … og det svimler for mig …"

"Å, passiar!" sagde Valse-Peter vrippent. "Er det virkelig dit alvor?"

"Jeg kan ikke mere!"

"Må jeg gratulere! Føj!"

"Jeg er aldeles udmattet."

"Ja, så mærkeligt er det jo ikke. Lige fra morgenstunden har vi sjasket omkring uden at få så meget som en krumme i livet."

"Å du, det er sikkert – jeg er færdig! Se dér – det er blod!"

Og "den forhåbningsfulde" strakte sin hånd hen mod Valse-Peter; den var helt fuld af blod.

Valse-Peter så på hånden og spurgte hviskende:

"Hvad skal vi gøre?"

"Gå du ... jeg bliver ... måske går det over, når jeg ligger ..."

"Hvor skal jeg gå hen ... skal jeg gå til landsbyen ... og prøve på at skaffe hjælp?"

"Nej, tag dig i agt – dér får du bare prygl."

"Ja, det er sandt – det er ikke godt at komme i deres kløer."

"Den forhåbningsfulde" kastede sig tilbage på ryggen, hostede frygteligt og spyttede hele klumper af blod op.

"Bliver det ved?" spurgte Valse-Peter. Han stod bøjet over ham, men så til siden.

"Å ... det vælter ud ..." svarede "den forhåbningsfulde" næppe hørligt og hostede igen voldsomt.

"Kunne man dog bare få fat på nogen."

"På hvem skulle det være?" spurgte den syge med et suk.

"Men måske kan – du rejse dig og gå – ganske småt?"

"Nej, nej, jeg kan ikke ..."

Valse-Peter satte sig ved siden af kammeraten med hænderne foldede over knæet og betragtede det ligblege ansigt. "Den forhåbningsfuldes" bryst hævede sig uregelmæssigt – med en hul rallen, øjnene faldt ind, og læberne strammede sig så

besynderligt og ligesom klistrede sig til tænderne. Fra den venstre mundvig flød blodet ned over kinden.

"Bliver det ved med at bløde?" spurgte Valse-Peter sagte, næsten ærbødigt.

"Den forhåbningsfuldes" ansigt fortrak sig.

"Ja, det bliver ved," lød det svagt rallende.

Valse-Peter bøjede hovedet helt ned mod knæene og tav.

Over dem løftede kløftens sider sig, furede af forårets regnskyl og belyste af månens stråler.

"Jeg dør!" sagde "den forhåbningsfulde" næppe hørligt – og et øjeblik efter højt og tydeligt: "Jeg dør, Stepan!"

Valse-Peter rystede over hele kroppen, snøftede og sagde forvirret, idet han løftede hovedet fra knæene:

"Tab nu ikke modet – du skal se, det har måske ingenting at sige ..."

"Å ... vor herre Jesus Kristus ..." sukkede "den forhåbningsfulde" tungt.

Valse-Peter bøjede sig over ham.

"Det går nok over – det går såmænd nok over ..."

Nu hostede den syge igen – men med en ny lyd i brystet – som om en våd klud klaskede mod hans ribben. Da anfaldet var forbi, snappede han efter vejret – som ovenpå et langt, anstrengende løb. Så sagde han omsider:

"Stepan – hvis jeg har gjort dig noget – som det med hesten – så tilgiv mig, lille bro'r!"

"Og tilgiv du mig ..." afbrød Valse-Peter ham, og lidt efter tilføjede han: "Hvor skal jeg dog skaffe hjælp ... hvad skal jeg gøre?"

"Intet! Vorherre være med dig ..."

Han fik ikke talt ud – ordene forsvandt i en stønnen.

Så begyndte han at ralle … derpå strakte han benene – det ene førte han ud til siden.

Valse-Peter stirrede ufravendt på ham. Minutterne sneglede sig afsted, som var de timer.

"Den forhåbningsfulde" løftede hovedet; men det faldt straks kraftesløst tilbage.

"Hvad er der, bro'r?" – Valse-Peter bøjede sig helt ned over ham – men nu var der intet svar – kammeraten var død.

Endnu en kort stund blev Valse-Peter siddende, så rejste han sig, tog huen af, gjorde korsets tegn og gik langsomt langs ad kløften.

Hans ansigt var blevet spidst; brynene og overskægget strittede som børster, og han trådte så fast i jorden, som om det var for at straffe den.

Dagen begyndte at gry. Himlen var grå og trist, og den knugende stilhed herskede stadig i kløften.

Men nu lød en raslen … det var vist en klump jord, som rullede ned fra skrænten; en råge vågnede og fløj forskrækket skrigende bort. Så peb en mejse.

I kløftens fugtige, kolde luft levede lydene ikke længe – de fødtes og døde med det samme …

Om "Mørke billeder"

Forfatter: Maksim Gorkij (1868-1936).
Org. udg.:

I Steppen: *В степи*. Første gang trykt i tillæg til tidsskriftet *Жизнь Юга* (~Livet i Syden), Odessa 1897.

Ægteparret Orlov: *Супруги Орловы*. Første gang trykt i tidsskriftet *Русская мысль* (~Russiske Tanker), Moskva oktober 1897.

Kammerater: *Товарищи*. Første gang trykt i avisen *Нижегородский листок* (~Nischnij Novgorod Dagblad), Nischnij Novgorod januar 1897.

På tømmerflåden: *На плотах*. Første gang trykt i avisen *Самарской газете* (~Samara Tidende), Samara 2. april 1895.

Konovalov: *Коновалов*. Første gang trykt i bladet *Новое слово* (~Nye Ord), St. Petersborg, marts 1897.

Vennerne: *Дружки*. Første gang trykt i tidsskriftet *Журнале для всех* (~Journal for Alle), St. Petersborg oktober 1898.

Denne udgave efter: Maksim Gorki: *Mørke Billeder*. Autoriseret Oversættelse fra Russisk ved J. Weihe. Gyldendalske Boghandels Forlag, København 1902.
Oversætter: J. Weihe (?-?)
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter illustration af Vladimir Ivanovitch Sokolov (1872-1946) til fortællingen "*Vennerne*".

ISBN 978-87-7628-442-8
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-680-5 (Ølstykke 2020).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

Om den stumme Gerasim og hans yndlingshund: Ivan Turgenjev: Mumu. *Red.anm.*

Note 2:

Taras Bulba: Af Nikolai Gogol. *Ovs.anm.*

Note 3:

Fattige Folk: Af Ivan Turgenjev. *Ovs.anm.*